ఫ్రెడరిక్ ఎంగెల్స్

సోషలిజం: ఊహాజనితం, శాస్త్రీయం[26]

1892 నాటి ఇంగ్లీషు కూర్పుకు ఉపోద్ఘాతం

మొదట్లో యీ చిన్నపుస్తకం మరో పెద్దగ్రంథంలో ఒక భాగం. బెర్లిన్ విశ్వ విద్యాలయంలో ప్రైవేట్ డోసెంట్*గా ఉన్న డాక్టర్ ఇ. డ్యూరింగ్ అకస్మాత్తుగా 1875 ప్రాంతంలో తాను సోషలిస్టు నయానని పెద్ద ఆర్భాటంతో ప్రకటించుకొన్నాడు. జర్మన్ ప్రజలకు సవిస్తరమైన ఒక సోషలిస్టు సిద్ధాంతాన్నీ మొత్తం సమాజాన్ని పునర్నిర్మించేందుకు ఒక సమగ్ర పథకాన్నీ కూడా అతడు కానుకగా సమర్పించాడు. సహజ క్రమంలో డ్యూరింగ్ తన ముందువారిమీద విరుచుకుపడ్డాడు; అందరి పైన కన్న ఎక్కువగా తన అక్కసునంతా గుమ్మరించడంద్వారా అతను మార్క్సును గౌరవించాడు.

జర్మన్ సోషలిస్టు పార్టీలోని ఐసెనాఖపక్షం, లాసాలియన్ పక్షం కొత్తగా సంలీనమైన రోజులవి.[27] ఆవిధంగా అది తన బలాన్ని అపారంగా వృద్ధిచేసుకోవడమేకాక, ఉమ్మడి శత్రువుకు వ్యతిరేకంగా తన బలాన్నంతనూ ప్రయోగించే సామర్థ్యాన్ని కూడా సంతరించుకుంది. జర్మనీలో సోషలిస్టు పార్టీ వేగంగా ఒక బలమైన శక్తిగా అభివృద్ధి చెందుతోంది. కాని ఒక శక్తిగా దాన్ని అలా అభివృద్ధి చేయాలంటే, కొత్తగా ఏర్పడ్డ యీ ఐక్యతకు ప్రమాదం రాకుండా చూడటం ప్రథమావసరం. మరి డాక్టరు డ్యూరింగ్ బాహాటంగా తన చుట్టూ ఒక ముఠాను – భవిష్యత్తులో మరొక పార్టీ స్థాపనకు బీజాన్ని – సమీకరించుకోసాగాడు. కాబట్టి, మేం అతని సవాలును అంగీకరించక తప్పలేదు: మా కిష్టం ఉన్నా, లేకపోయినా అతనితో మేము పోరాడక తప్పలేదు.

ఇది మరీ కష్టమైనది కాకపోయినా, సుదీర్ఘకాలం జరిగే పని. మా జర్మన్లం వ్యగ్ర చింతనాపరమైన "Gründlichkeit", అంటే లోతైన భావాలు కలిగిన

---

* ప్రైవేట్ డోసెంట్ జర్మన్ విశ్వవిద్యాలయాల్లో జీతంపై పనిచేసే అధ్యాపక సిబ్బంది సభ్యుడుగా కాకుండా పనిచేసే అధ్యాపకుడు. – సం.

లేదా భావాల లోతు కలిగిన జాతి అని అందరికీ తెలిసిన విషయమే. మాలో యెవరైనా తను కొత్తదనుకొన్న ఒక సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించదలచుకొంటే, దాన్ని అతను సర్వసమగ్రమైనదిగా చూపెట్టాలి. తర్కశాస్త్రానికి సంబంధించిన ప్రధాన సూత్రాలూ, విశ్వానికి సంబంధించిన మౌలిక నియమాలూ శాశ్వతమైనవనీ, ఘనమైన తన ఆ కొత్త సిద్ధాంతాన్ని రుజువు చేయడానికే అవి పుట్టినవనీ నిరూపించాలి. ఈ విషయంలో డాక్టర్ డ్యూరింగ్ తన జాతి లక్షణాన్ని పూర్తిగా రుజువుచేసుకొన్నాడు. మానసిక, నైతిక, ప్రాకృతిక, చారిత్రక, సర్వసమగ్ర "తాత్విక విధానం" ఒకటీ, సంపూర్ణమైన "అర్థశాస్త్రం, సోషలిజం" ఒకటీ, "అర్థశాస్త్రంయొక్క సవిమర్శక చరిత్ర" ఒకటీ —మూడు ఉద్గ్రంధాలు రచించాడు. ఈ మూడూ మూడు చాటభారతాలు. బరువు విషయంలోను, సారం విషయంలోను అవి పాషాణ సదృశమైన గ్రంథాలు. అదివరకటి అర్థశాస్త్రజ్ఞులు, తత్వవేత్తలందరి సిద్ధాంతాలకూ వ్యతిరేకంగా, ముఖ్యంగా మార్క్స్ సిద్ధాంతాలకు వ్యతిరేకంగా మోహరింపబడిన సేనావాహినుల వంటి వాదనలవి. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే, డ్యూరింగ్ "విజ్ఞానశాస్త్రంలో పూర్తి విప్లవం" తీసుకురావడానికి ప్రయత్నించాడు. ఇలాంటి వాటితో నేను వ్యవహరించవలసివచ్చింది. కాలం, స్థలం వీటిని గురించిన భావనలు మొదలుకొని ద్విలోహ ప్రమాణం[28] వరకూ, పదార్థం, చలనం శాశ్వతమనే సూత్రం మొదలుకొని నైతికభావాలయొక్క నశించే స్వభావంవరకూ, డార్విన్ ప్రతిపాదించిన "ప్రాకృతిక వరణం"[29] అనే సిద్ధాంతం మొదలుకొని భవిష్యత్సమాజంలో యువకుల విద్యాబోధనవరకూ ప్రపంచంలో ఉండే సమస్త విషయాలనూ నేను తరచవలసివచ్చింది. ఏది ఏమైనప్పటికీ, నా ప్రత్యర్థి సమస్త విషయాలనూ క్రమబద్ధంగా చర్చించడంవల్ల నేనతని సిద్ధాంతాలను ఖండించేందుకు నాయొక్క, మార్క్స్ యొక్క అభిప్రాయాలను ఒకే పుస్తకంలో, యిదివరకటికన్న మరింత క్రమబద్ధంగా విపులీకరించడానికి అవకాశం కలిగింది. ప్రధానంగా యీ కారణంవల్లనే నేనీ బండచాకిరీని నెత్తిన వేసుకోవలసివచ్చింది.

నా జవాబు మొట్టమొదటి సారిగా లైప్జిగ్‌నుంచి వెలువడే సోషలిస్టు పార్టీ కేంద్ర పత్రిక "Vorwärts"లో[30] వ్యాసపరంపరగా ప్రచురింపబడింది. తర్వాత అది పుస్తకరూపంలో వెలువడింది. ఆ పుస్తకం పేరు "Herrn Eugen Dühring's Umwälzung der Wissenschaft" ("విజ్ఞానశాస్త్రంలో మిస్టర్ ఇ. డ్యూరింగ్ తెచ్చిన విప్లవం"). దీని రెండవ కూర్పు జూరిచ్‌నుంచి 1886లో వెలువడింది.

ప్రస్తుతం ఫ్రెంచి శాసనసభలో లీల్ పట్టణానికి ప్రతినిధిగా వున్న నా స్నేహితుడు పాల్ లాఫార్గ్ కోర్కెపై యీ పుస్తకంలోని మూడు అధ్యాయాలను కలిపి చిన్న పుస్తకంగా కూర్చాను. దాన్ని అతడు అనువదించి 1880లో ప్రచురించాడు. దాని శీర్షిక "ఊహాజనిత సోషలిజం, శాస్త్రీయ సోషలిజం." ఆ ఫ్రెంచి మాతృకనుండి పోలిష్, స్పానిష్

కూర్పులు వెలువడ్డాయి. 1883లో మన జర్మను మిత్రులు యీ పుస్తకాన్ని జర్మను భాషలో ప్రచురించారు. దాన్ననుసరించి ఇటాలియన్, రష్యన్, డేనిష్, డచ్చి, రుమేనియన్ భాషల్లో దరిమిలా ఇది ప్రచురింపబడింది. ఈవిధంగా, ఇంగ్లీషు కూర్పుతో కలుపుకొని యీ చిన్న పుస్తకం ఇప్పటికి 10 భాషల్లో ప్రచురింపబడింది. నాకు తెలిసినంతవరకు ఏ ఇతర సోషలిస్టు గ్రంథమూ, చివరకు 1848లో మేము ప్రచురించిన "కమ్యూనిస్టు ప్రణాళిక" గాని, మార్క్సు "పెట్టుబడి" గాని ఇన్నిసార్లు అనువదింపబడలేదు. జర్మనీలో యిది సుమారు 20,000 ప్రతులలో నాలుగు సార్లు ముద్రింపబడింది.

ఈ పుస్తకానికి చివర "మార్క్"[31] అనే శీర్షికతో ఒక అనుబంధం చేర్చబడింది. దాని ఉద్దేశం జర్మనీలో భూమి ఆస్తి చరిత్రను గురించీ, దాని పరిణామాన్ని గురించీ జర్మన్ సోషలిస్టు పార్టీలో కొంత ప్రాథమిక పరిజ్ఞానం కలిగించడం. ముఖ్యంగా ఆ పార్టీ పట్టణ కార్మికులను తనలో ఇముడ్చుకొనే కార్యక్రమం దాదాపు పూర్తి అవుతున్న సమయంలో, వ్యవసాయ కార్మికుల్నీ, రైతుల్నీ కూడ తనలో ఇముడ్చుకోవలసిన సమయంలో ఇది మరింత అవసరంగా కనిపించింది. ట్యూటానిక్ తెగలన్నిటిలోనూ వున్న తొట్టతొలి భూసంబంధాలను గురించీ, వాటి పతనాన్ని గురించీ జర్మనీలోకంటె ఇంగ్లండులో ఇంకా తక్కువమందికి తెలుసు. అందుచేత ఇంగ్లీషు అనువాదం చివర యీ అనుబంధాన్ని చేర్చడం మరింతగా అవసరమైంది. మాతృకలోని అసలు పాఠాన్ని మాత్రం యథాతథంగానే వుంచాను. ఈమధ్య మక్సీమ్ కొవలేవ్‌స్కీ ప్రతిపాదించిన సూత్రాన్ని యిందులో ప్రస్తావించలేదు. గ్రామసమాజ సభ్యులు సాగుభూముల్నీ, పచ్చికబయళ్లనూ తమలో తాము పంచుకోడానికి ముందు అనేక తరాలకు చెందినవారు సభ్యులుగా వుండే పెద్దపెద్ద పితృస్వామిక సమిష్టి కుటుంబాలు ఆ భూముల్ని ఉమ్మడిగా సాగుచేస్తూ ఉండేవనీ, ఇట్టి పద్ధతి దక్షిణ స్లావ్ జాతులు నివసించే జాద్రుగా (సమాజం)లో ఇప్పటికీ అమల్లో వుందనీ ఆ తర్వాత జనసంఖ్య పెరగడంతో సమిష్టి నిర్వహణ కష్టసాధ్యమైందనీ, ఆవిధంగా భూములను పంచుకోవడం జరిగిందనీ కొవలేవ్‌స్కీ సూత్రీకరించాడు.[32] బహుశా ఆయన చెప్పినది నిజమే కావచ్చు. కాని, ప్రస్తుతం యిది ఇదమిద్ధంగా తేలని సమస్య.

ఈ పుస్తకంలో అర్థశాస్త్రానికి సంబంధించిన కొత్త పదాలు కొన్ని ఉన్నాయి. అవి మార్క్సు "పెట్టుబడి"యొక్క ఇంగ్లీషు కూర్పులో ఉన్నవే. "వర్తకపు సరుకుల ఉత్పత్తి" అంటే అర్థం సొంత ఉపయోగానికేగాక, మార్కెట్లో మారకానికి వస్తువులను తయారు చేసే ఆర్థిక అభివృద్ధి దశ. అంటే, ఉపయోగపు విలువలుగాకాక <u>వర్తకపు సరకులుగా</u> తయారుచేసే దశ అన్నమాట. మారకానికి వస్తువులను తయారుచేయడం ప్రారంభమైనప్పటినుంచి నేటివరకూ యీ దశ కొనసాగుతూనేవుంది, ఈ పద్ధతి పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానంలోనే సమగ్రరూపం ధరిస్తుంది: అంటే, ఉత్పత్తి సాధనాలపై స్వామ్యం కలిగివున్న

పెట్టుబడిదార్లు శ్రమశక్తి తప్ప ఏ ఉత్పత్తి సాధనాలూ లేని కార్మికుల్ని వేతనానికి కుదుర్చుకొని, వారు మొత్తం అమ్మకపు ధరలో ఉత్పత్తి ఖర్చులుపోను మిగిలిన సొమ్మును తమ జేబుల్లో వేసుకొనే పద్ధతి అమల్లో ఉన్నప్పుడే, ''వర్తకపు సరకుల ఉత్పత్తి'' సమగ్రరూపం ధరిస్తుంది. మధ్య యుగాలనుండి నేటివరకు పారిశ్రామికోత్పత్తియొక్క చరిత్రను మూడు దశలుగా విభజించవచ్చు: (1) చేతిపరిశ్రమల దశ: చిన్నచిన్న వృత్తి యజమానులు కొద్దిమంది వృత్తిసంఘ కార్మికుల్నీ, అభ్యాసకుల్నీ పెట్టుకొని, వస్తువులను తయారుచేసే దశ. ఈ దశలో ప్రతి కార్మికుడూ స్వయంగా పూర్తి సరుకును తయారుచేస్తాడు. (2) కార్ఖానా ఉత్పత్తి దశ: అనేకమంది కార్మికులు ఒక పెద్ద కార్ఖానాలో సమీకరింపబడి, శ్రమవిభజన సూత్రం ప్రకారం పూర్తి వస్తువును తయారుచేస్తారు. ఈ పద్ధతిలో ప్రతి కార్మికుడూ వస్తువులో కొంతభాగమే తయారుచేస్తాడు, ప్రతి వస్తువూ ఒక కార్మికునినుంచి మరొక కార్మికునికి మారుతూ, చివరి కార్మికుని చేతినుంచి పూర్తి వస్తువు బయటపడుతుంది. (3) ఆధునిక పారిశ్రామిక దశ: ఈ దశలో యంత్రాలు మానవ శ్రమతోకాక శక్తి (ఆవిరిశక్తి లేదా విద్యుచ్ఛక్తి)తో నడుపబడతాయి. కార్మికుని పని అల్లా తనిఖీ చేయడం, యంత్రం చేసే పనులను సరిదిద్దడం మాత్రమే.

బ్రిటిష్ పాఠకలోకంలో చాలమంది ఈ పుస్తకంలోని విషయాలను వ్యతిరేకిస్తారని నాకు బాగా తెలుసు. కాని బ్రిటిష్ ''మర్యాదస్తుల'' మూఢ విశ్వాసాలను గురించి యూరపు ఖండ వాసులమైన మనం ఏమాత్రం పట్టించుకున్నా కూడా మన పరిస్థితి యిప్పటికన్న అధ్వాన్నమవుతుంది. ఈ పుస్తకం ''చారిత్రక భౌతికవాదం'' అనే సిద్ధాంతాన్ని సమర్థిస్తుంది. భౌతికవాదం అనే శబ్దం బ్రిటిష్ పాఠకుల్లో అత్యధిక సంఖ్యాకులకు కర్ణకఠోరంగా ఉంటుంది. ''అజ్ఞేయతావాదాన్ని''[33] వారు సహించగలరు; కాని భౌతికవాదం మాత్రం వారి దృష్టిలో కొంచెం కూడా సహించరానిది.

ఐనా కూడా, 17వ శతాబ్దినుంచి నేటివరకు ఆధునిక భౌతికవాదంయొక్క జన్మస్థానం ఇంగ్లండే.

''భౌతికవాదం గ్రేట్ బ్రిటన్‌యొక్క ఔరస పుత్రుడు. డున్స్ స్కోటస్ అనే బ్రిటిష్ స్కూల్‌మన్[34] 'పదార్థం ఆలోచించడం అసాధ్యమా?' అని యిదివరకే ప్రశ్నించాడు.

''ఈ అద్భుత కార్యాన్ని సాధించేందుకు అతడు భగవంతుని సర్వశక్తి సంపన్నతను ఆశ్రయించాడు. అంటే, మతసిద్ధాంతం భౌతికవాదాన్ని బోధించేటట్లు చేశాడు. అంతేకాదు. అతడు నామినలిస్టు.[35] నామినలిజం భౌతికవాదానికి తొట్టతొలి రూపం. ఇది ప్రధానంగా ఇంగ్లీషు తత్వవేత్తల్లో కనిపిస్తుంది.

''ఇంగ్లీషు భౌతికవాదానికి అసలు పితామహుడు బేకన్. ప్రకృతి తత్వశాస్త్రమే నిజమైన విజ్ఞానశాస్త్రమని ఆయన అభిప్రాయం. దాని ప్రకారం ఇంద్రియ జ్ఞానం

మీద ఆధారపడ్డ భౌతికశాస్త్రం ప్రకృతి తత్వశాస్త్రంలో అత్యంత ప్రధానమైన భాగం. అనక్సగోరస్, ఆయన హోమియోమెరీలూ,[36] డెమోక్రిటస్, ఆయన కనిపెట్టిన పరమాణువులూ తనకు ప్రమాణాలని బేకన్ తరచు చెబుతూ ఉండేవాడు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం ఇంద్రియాలు పొరపాట్లకు అతీతాలు; అవే జ్ఞానానికంతకూ మూలం. విజ్ఞానశాస్త్రానికి ఆధారం అనుభవం; ఇంద్రియావబోధలను హేతుబద్ధంగా పరిశీలించడమే విజ్ఞానశాస్త్రం. ప్రస్తావన, విశ్లేషణ, పోల్చిచూడడం, పరిశీలన, ప్రయోగం — యివి హేతుబద్ధ పద్ధతికి ప్రధాన రూపాలు. పదార్థంయొక్క సహజ ధర్మాల్లో మొదటిదీ, ప్రధానమైనదీ చలనం, ఇది యాంత్రిక చలనమే కాదు; గణాంక చలనమే కాదు; ప్రధానంగా యిది పదార్థంయొక్క ప్రేరణ రూపంలో, జీవాత్మ రూపంలో, ఉద్రిక్తత రూపంలో ఉంటుంది. లేదా జాకొబ్ బోమె మాటల్లో చెప్పాలంటే 'క్వాల్'* రూపంలో ఉంటుంది.

"భౌతికవాదానికి సృష్టికర్త అయిన బేకన్ అభిప్రాయం ప్రకారం, బహుముఖాభివృద్ధికి బీజాలు భౌతికవాదంలో వున్నాయి. ఒకవైపు పదార్థం చుట్టూ ఇంద్రియ జన్యమయిన, కవితావేశితమైన తేజోపుంజం ప్రకాశిస్తూ వుంటుంది; మధురమయిన చిరునవ్వులతో అది మానవుణ్ణి తనవైపు ఆకర్షించుకొంటుంది. కాని రెండోవైపు సూక్తుల రూపంలో యీ చింతన మతసిద్ధాంతంనుంచి దిగుమతి అయిన పరస్పర విరుద్ధ విషయాలతో నిండివుంటుంది.

"భౌతికవాదం దాని తరువాతి పరిణామక్రమంలో పాక్షిక రూపం ధరించింది. బేకన్ రూపొందించిన భౌతికవాదాన్ని హాబ్స్ క్రమబద్ధమొనర్చాడు. ఆయన అభిప్రాయంలో ఇంద్రియజన్యమయిన జ్ఞానం కవితావేశాన్ని కోల్పోయి, గణిత శాస్త్రజ్ఞుని అనిర్దిష్ట అనుభవంగా పరివర్తన చెందుతుంది. రేఖాగణితశాస్త్రం విజ్ఞానశాస్త్రాలన్నింటికీ మహారాణిగా చాటబడింది. భౌతికవాదం మానవ ద్వేషాన్ని అవలంబిస్తుంది. అది తన ప్రత్యర్థిని — అంటే మానవుణ్ణి ద్వేషించే నిస్సారమైన ఆధ్యాత్మికవాదాన్ని — ఓడించేందుకు తన్నుతాను పరిశుద్ధం చేసుకోవాలి; నిష్ఠాగరిష్ఠం కావాలి. ఈవిధంగా భౌతికవాదం ఇంద్రియపరమైన ధోరణినుంచి మేధోపరమైన ధోరణిగా పరివర్తన చెందింది. అయితే, మేధోపర ధర్మమైన సకల సంబద్ధతనూ — దాని ఫలితాలెలా ఉన్నప్పటికీ — అది పరివర్తనకు లోనుచేసింది.

---

*'క్వాల్': తాత్విక సంబంధమైన శబ్ద క్రీడ 'క్వాల్' అంటే అసలు అర్థం చిత్రహింస; ఆ బాధ ఏదో ఒక చర్యను ప్రేరేపిస్తుంది. అదే సమయంలో జర్మన్ మాయావాది బోమె యీ జర్మన్ మాటలోకి 'క్వాలిటాస్' [గుణం] అనే లాటిన్ శబ్దం యొక్క అర్థాన్ని చొప్పించాడు. అతని అభిప్రాయం ప్రకారం, 'క్వాల్' అనేది ఒక ప్రేరణ శక్తి; అది ఒక వస్తువుయొక్క, సంబంధంయొక్క, వ్యక్తియొక్క స్వీయాభివృద్ధినుంచి జనిస్తుంది; ఆ స్వీయాభివృద్ధిని అది ప్రోత్సహిస్తుంది, బయటినుంచి చొప్పించబడిన బాధ లాంటిది కాదు యిది. (ఇంగ్లీషు కూర్పుకు ఎంగెల్స్ వివరణ.)

"బేకన్ అభిప్రాయాలను మరింత ముందుకు తీసుకువెళ్లిన హాబ్స్ యిలా వాదించాడు: మానవుని జ్ఞానమంతా ఇంద్రియాలద్వారా లభిస్తున్నప్పుడు మన భావనలూ, భావాలూ వాస్తవ ప్రపంచంయొక్క ఐహిక రూపాలను కోల్పోయిన భ్రాంతులే. తత్వశాస్త్రం యీ భ్రాంతులకు నామకరణం మాత్రమే చేయగల్గుతుంది. భ్రాంతులలో ఒకదానికన్న ఎక్కువ వాటిని ఒకే పేరుతో కూడా పిలవవచ్చు. పేర్లకు కూడా పేర్లు ఉండవచ్చు. ఒకవైపు భావాలన్నిటికీ మూలం ఇంద్రియజగత్తునీ, మరోవైపు ఒకమాట ఆ మాటకంటే అధిక మైనదనీ వాదిస్తే, పరస్పర విరుద్ధమైన భావ సంఘర్షణలో మనం పడతాం. అలాగే, ఇంద్రియాలద్వారా మనకు తెలిసినవే కాక, అనగా విడి విషయాలే గాక, విడి విషయాలు కానివే, సాధారణ స్వభావం గలవే కూడా ఉన్నాయని వాదిస్తే గందరగోళంలో పడితీరుతాం. అశరీర శరీరం ఎంత అర్థరహితమో, అశరీర పదార్థం కూడా అంతే అర్థరహితమైనది. శరీరం, అస్తిత్వం, పదార్థం ఇవన్నీ ఒకే వాస్తవంయొక్క మారుపేర్లు. ఆలోచించే పదార్థంనుంచి ఆలోచనను వేరుచేయడం అసాధ్యం. ఈ పదార్థం అనేదే ప్రపంచంలో జరిగే మార్పులన్నిటికీ మూలం. మనస్సు అనేక విషయాలను ఒకదాని తర్వాత ఒకటి అనంతంగా చేర్చుకొంటూ పోగలదని పేర్కొన్నప్పుడు తప్ప అనంతం అనే మాటకు అర్థంలేదు. భౌతిక వస్తువులే మనకు గ్రాహ్యమవుతాయి కనుక భగవంతుని అస్తిత్వాన్ని గురించి మనమేమీ తెలుసుకోలేము. నా అస్తిత్వమే వాస్తవమైనది. మానవుని ప్రతి ఆవేశం ఒక యాంత్రిక చలనం; దానికి మొదలూ, చివరా వుంటాయి. మనం మంచివని చెప్పేవన్నీ మన ఆకాంక్షలకు సంబంధించిన విషయాలు. ప్రకృతి లోబడే నియమాలకే మానవుడు కూడా లోబడుతాడు. మహా శక్తి, స్వేచ్ఛ అనేవి ఒకటే.

"బేకన్ అభిప్రాయాలను హాబ్స్ క్రమబద్ధమొనర్చాడు, కాని బేకన్ ప్రతిపాదించిన మూలసూత్రాన్ని — జ్ఞానానికంతకూ మూలం ఇంద్రియజగత్తేననే సూత్రాన్ని — అతడు రుజువుచేయలేదు. అలా రుజువుచేసింది లోక్. 'మానవ అవగాహనకు సంబంధించిన ఒక వ్యాసం' అనే దానిలో అతడిందుకు పూనుకొన్నాడు.[37]

"బేకన్ రూపొందించిన భౌతికవాదంలోని మతసిద్ధాంత భ్రాంతులను హాబ్స్ ఖండించాడు.[38] లోక్ ప్రతిపాదించిన ఇంద్రియానుభూతివాదాన్ని[39] ఆవరించివున్న మతసిద్ధాంత ధోరణులను కోలిన్స్, డోడ్వెల్, కౌవర్డ్, హార్ట్‌లీ, ప్రీస్ట్‌లీలు ఖండించారు. ఏది ఎలావున్నా, ఆచరణాత్మక భౌతికవాదులకు మతాన్ని వొదిలించుకొనేందుకు డేయిజం[40] ఒక సులభ మార్గం మాత్రమే."*

---

* మార్క్స్, ఎంగెల్సు "పవిత్ర కుటుంబం," ఫ్రాంక్‌ఫుర్ట్-అమ్-మెయిన్, 1845, పేజీలు 201–4 [Marx and Engels, *The Holy Family*, Chapter VI, 3. Absolute Criticism's Third Campaign, (d), Moscow, 1956. — సం.].

బ్రిటన్‌లో ఆధునిక భౌతికవాదం పుట్టుక గురించి మార్క్స్ ఈవిధంగా రాశాడు. తమ పూర్వీకుల్ని ఆయన కొనియాడినందుకు ఇంగ్లీషువారు యీరోజున హర్షించకపోతే అది మరింత విచారించవలసిన విషయం. బేకన్, హాబ్స్, లోక్‌లు ఫ్రెంచి భౌతికవాదుల మహోన్నత సాంప్రదాయానికి పితామహులనడం మాత్రం నిర్వివాదం. 18వ శతాబ్దంలో జర్మన్లూ, ఇంగ్లీషువారూ నేలమీద, సముద్రంమీద ఎన్నో యుద్ధాలు జరిపి ఫ్రెంచివారిని ఓడించినప్పటికీ, ఫ్రెంచి భౌతికవాదులు మహత్తరమైన ఫ్రెంచి విప్లవానికి ముందే, 18వ శతాబ్దాన్ని ప్రధానంగా "ఫ్రెంచి శతాబ్దం"గా ప్రసిద్ధికెక్కేటట్లు చేశారు. ఆ విప్లవం యొక్క ఫలితాలను బయట ఇంగ్లండ్‌లోను, జర్మనీలోను ఉన్న మనం యింకా అన్వయించుకొనేందుకు ప్రయత్నిస్తున్నాం.

దీన్నెవరూ కాదనలేరు. 18వ శతాబ్దం మధ్యభాగంలో సంస్కారవంతుడైన విదేశీయుడు ఇంగ్లండ్‌లో నివాసమేర్పర్చుకొన్నప్పుడు, ఇంగ్లండులోని మర్యాదస్థులైన మధ్యతరగతియొక్క మతమౌఢ్య, బుద్ధిమాంద్యాలను చూసి దిగ్భ్రాంతిచెంది ఉండేవాడు. ఆ రోజుల్లో మేమందరం భౌతికవాదులం, లేదా ప్రగతిశీలురమైన స్వతంత్ర ఆలోచనాపరులం. ఇంగ్లండులో ఇంచుమించు విద్యాధికులంతా అర్థంలేని లోకాతీత శక్తుల్ని ఎందువల్ల అంతగాఢంగా నమ్మేవారో అప్పుడు మేం తెలుసుకోలేకపోయాం. బక్‌లాండ్, మాంటెల్ వంటి భూగర్భ శాస్త్రజ్ఞులు సైతం బైబిలులోని పురాణ గాథలతో మరీ ఎక్కువగా భేదించని విధంగా శాస్త్రీయ వాస్తవాలను యెందుకు వక్రంగా చిత్రించేవారో మాకు తెలిసేదికాదు. మత విషయాల్లో సొంత బుద్ధిని ఉపయోగించి ఆలోచించగల ధైర్యశాలురకోసం మేము విద్యావిహీనులైన "అలగాజనం" అనబడేవారి వద్దకు, కార్మికులవద్దకు, ముఖ్యంగా ఓవెన్ అనుచరులైన సోషలిస్టుల వద్దకు వెళ్లవలసి వచ్చేదంటే, ఆశ్చర్యకరమైన విషయమే.

కాని, ఆ తర్వాత ఇంగ్లండ్ "నాగరిక" దేశంగా అభివృద్ధి చెందింది. 1851 నాటి ప్రదర్శనం[41] ఇంగ్లండ్ దేశపు ఏకాకిత్వానికి స్వస్తి చెప్పింది. క్రమంగా ఆ దేశం ఆహార విహారాల్లో, ఆచార వ్యవహారాల్లో, భావనారీతుల్లో అంతర్జాతీయతను అలవరచుకొంది. ఇందులో అది ఎంత విజయవంతమైందంటే యూరపులోని కొన్ని ఆచారాలు ఇంగ్లండులో ఎలా వ్యాప్తిచెందుతున్నాయో, ఇంగ్లండులోని కొన్ని ఆచారాలు కూడా యూరపులో అలా వ్యాప్తి చెందితే బాగుండునని నేను కోరుకోనారంభించాను. ఏది ఎలావున్నా ఇంగ్లండ్‌కి సలాద్‌లో వేసే ఆలివ్‌నూనె వచ్చి వ్యాప్తిచెందాక (1851కి ముందు ఈ నూనె ప్రభువర్గానికే తెలుసు) మత విషయాల్లో యూరపులోని అజ్ఞేయతావాదం (scepticism) కూడా ఇంగ్లండులో ప్రవేశించింది. ప్రస్తుత పరిస్థితి ఏమంటే, ఇంగ్లండులో అజ్ఞేయతావాదం చర్చి ఆఫ్ ఇంగ్లండ్‌గా పరిగణింపబడక పోయినా బాప్టిజంతో[42] యించుమించు సమాన గౌరవం పొందుతూంది. సాల్వేషన్ ఆర్మీ[43] కంటె ఖచ్చితంగా ఎక్కువ గౌరవం దానికుంది.

ఇట్టి పరిస్థితుల్లో మతవ్యతిరేకత పురోగమిస్తున్నందుకు విచారించే అనేకమంది, ఖండించే అనేకమంది యీ "నూతన భావాలు" విదేశాలనుంచి దిగుమతి అయినవి కావనీ, జీవితావసర వస్తువులవలె Made in Germany* కావనీ, ఇవి నిస్సందేహంగా పాత ఇంగ్లండ్‌కి చెందిన భావాలేననీ, రెండు వందల సంవత్సరాల క్రిందట వీటిని రూపొందించిన బ్రిటిష్ తాత్వికులే తమ వారసులకంటే ఎంతో ముందుకు పోయారనీ సంతృప్తి చెందవచ్చు.

నిజానికి అజ్ఞేయతావాదమంటే అర్థం, లాంకషైర్ పరిభాషలో "ప్రచ్ఛన్న" భౌతిక వాదంతప్ప మరొకటి కాదు. ప్రకృతిని గురించిన అజ్ఞేయతావాద భావన మొదటినుంచి చివరవరకూ భౌతికవాదపరమైనట్టిదే. ప్రకృతి అంతా నియమబద్ధమనీ, బయటిశక్తియొక్క జోక్యం ప్రకృతిలో లేనేలేదనీ అజ్ఞేయతావాది నమ్ముతాడు. అయితే, మనకు తెలిసిన యీ ప్రపంచానికి ఆవల ఒక పరబ్రహ్మ ఉన్నాడని నిర్ధారణ చేసేందుకుగాని, లేదని నిరూపించేందుకుగాని ఆధారమేమీ లేదంటాడు. ఇది లాప్లాస్ కాలంలో నిజమే కావచ్చు. గొప్ప ఖగోళ శాస్త్రజ్ఞుడైన లాప్లాస్‌ను నెపోలియన్ యిలా ప్రశ్నించాడు: "మీరు రాసిన 'ఖగోళ యంత్ర గతిశాస్త్రం'లో సృష్టికర్తను గురించి ప్రస్తావన అయినా ఎందుకు లేదు?" దీనికి లాప్లాస్ యిలా జవాబిచ్చాడు: "Je n'avais pas besoin de cette hypothèse".** కాని యీ రోజుల్లో, విశ్వమంతా పరిణామయుతమనే భావంలో సృష్టికర్తకుగాని, పాలకునికిగాని అసలే స్థానంలేదు; పరబ్రహ్మ ప్రపంచానికంతకూ ఆవల దూరం అయిపోయి వున్నాడనడం విరుద్ధమైన భావం. మరి, నా అభిప్రాయంలో, యిది మతావలంబకుల భావాలను అనుచితంగా అవమానపరచడమే.

మన అజ్ఞేయతావాది, మళ్లీ జ్ఞానానికంతకూ మూలం ఇంద్రియాలందజేసే సమాచారమని అంగీకరిస్తాడు. కాని ఏ వస్తువుల్ని అయితే మనం ఇంద్రియాలద్వారా గ్రహిస్తామో, ఆ వస్తువుల్ని గురించి అవి సరియైన సమాచారాన్నే అందజేస్తాయని మన కెలా తెలుసు? అని అజ్ఞేయతావాది అడుగుతాడు. అక్కడినుంచి ఒక అడుగు ముందుకువేసి, తాను వస్తువుల్ని గురించి గాని, వాటి గుణాలను గురించిగాని మాట్లాడేటప్పుడు నిజంగా ఆ వస్తువులూ, వాటి గుణాలూ తన దృష్టిలో లేవంటాడు. ఎందుచేతనంటే, వాటిని గురించి తనకు యిదమిద్ధంగా ఏమీ తెలియదనీ, అవి తన ఇంద్రియాలమీద వేసే ముద్రలని మాత్రమే తెలుసుననీ అంటాడు. ఈవిధమైన వాదనను కేవలం వాదప్రతివాదాలతో ఎదుర్కోవడం కష్టమని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. కాని వాదప్రతివాదాలకు ముందు ఆచరణ

---

* జర్మనీలో తయారైన సరకులు. — సం.

** " ఈ పరికల్పన నా కవసరం లేకపోయింది." — సం.

అనేది ఉంది. "In Anfang war die Tat."* మానవ ఆలోచన ఈ చిక్కును సృష్టించడానికి చాలకాలం ముందే ఆచరణ దాన్ని పరిష్కరించింది. కూర రుచి ఆ కూరను తినేటప్పుడు తెలుస్తుందంటారు. అలాగే యిదీను. వివిధ వస్తువుల్లో మనం చూచే గుణాలను బట్టి వాటి నుపయోగించుకోడం ఎప్పుడైతే మనం ప్రారంభిస్తామో, అప్పటినుంచీ ఇంద్రియానుభూతులు సరియైనవో కావో తిరుగులేని పరీక్షకు పెడతాం. అవి సరియైనవి కాకపోతే, ఆ వస్తువుల ఉపయోగాన్ని గురించి మనం వేసుకున్న అంచనా కూడ తప్పై తీరాలి. అప్పుడు వాటిని ఉపయోగించుకోడానికి మనం చేసిన ప్రయత్నం కూడ విఫలమవాలి. కాని మనం మన లక్ష్యాన్ని సాధించడంలో కృతకృత్యులమైతే, అంటే ఒక వస్తువును గురించిన మన అనుభూతీ, ఆ వస్తువూ ఒకటయితే, దాన్నెందుకోసం ఉద్దేశించామో ఆ ప్రయోజనం యీడేరితే, అప్పుడు దాన్ని గురించిన, దాని గుణాలను గురించిన మన అనుభూతులు మనకు బాహ్యంగావున్న వాస్తవికతతో ఆ మేరకు ఏకత్వం పొందుతాయని రుజువవుతుంది. అలాకాక, మనకు వైఫల్యం ఎదురైతే, అందుకుగల కారణాలను మనం సాధారణంగా త్వరలోనే తెల్సుకోగల్గుతాం. ఏ అనుభూతులపై ఆధారపడి మనం ఆచరణకు ఉపక్రమించామో ఆ అనుభూతులు అసమగ్రమైనవనీ, లేదా ఆషామాషీ స్వభావం గలవనీ తెలుసుకుంటాం. లేక యితర అనుభూతుల ఫలితాలతో వాటిని అపసవ్యంగా జతచేయడం వల్ల — అంటే లోపభూయిష్టమైన ఆలోచనా క్రమం అని మనం అనేదానివల్ల — అది జరిగిందని గ్రహిస్తాం. మన ఇంద్రియాలను సరిగా తరిఫీదుచేసి, సరిగా ఉపయోగించినంత కాలం, ఆచరణ మన అనుభూతుల (సరిగా గ్రహించినవీ, సరిగా వినియోగించినవీ) పరిధికి లోబడి వుండేటట్లు శ్రద్ధ వహించినంత కాలం ఆ మేరకు ఆచరణయొక్క ఫలితం, మన అనుభూతులూ, వాటికి సంబంధించిన వస్తువులూ ఒకటిగా ఉన్నాయని రుజువుచేసినట్లు తెలుసుకొంటాం. శాస్త్రీయంగా పరిశీలింపబడిన మన ఇంద్రియానుభూతులు, బాహ్య ప్రపంచాన్ని గురించి మన మనస్సులో అవాస్తవిక భావాలను కలిగిస్తాయనేందుకు గాని, బాహ్య ప్రపంచానికీ మన ఇంద్రియానుభూతులకూ మధ్య సహజసిద్ధంగా వైరుధ్యం ఉంటుందనేందుకు గాని ఒక్క ఉదాహరణ కూడా యింతవరకు లేదు.

కాని, నయా కాంటియన్ అజ్ఞేయతావాదులిలా వాదిస్తున్నారు: మనమొక వస్తువు యొక్క గుణాలను సరిగానే గ్రహింపవచ్చు; కాని యే ఇంద్రియావబోధిత క్రియద్వారానూ, యే మానసిక క్రియద్వారానూ వస్తుతత్వాన్ని గ్రహించలేముకదా. ఈ ''అజ్ఞేయవస్తువు'' మన జ్ఞానానికి అతీతం. దీనికి హేగెల్ చాలాకాలంక్రిందటే ఇలా జవాబు చెప్పాడు: మీరొక

---

* ''మొట్టమొదట ఉన్నది ఆచరణ.'' గ్యోతె రాసిన ''ఫౌస్ట్'' నాటకంనుండి ఉదహరింపబడిన మాటలు. — సం.

వస్తువుయొక్క గుణాలన్నిటినీ తెలుసుకుంటే ఆ వస్తువు మీకు తెలిసిందన్నమాటే; ఒకానొక వస్తువు మనకు బాహ్యంలో వుందనే వాస్తవం తప్ప మరేదీ మిగలదు; మీ ఇంద్రియాలు ఆ వాస్తవాన్ని తెలియజేసినప్పుడు మనం తెలుసుకోలేనిదని కాంట్ అన్న అజ్ఞేయవస్తువు సమగ్రంగా మీకు తెలిసినట్లే. ఈ సందర్భంలో మరో విషయం కూడా చెప్పవలసి వుంది. కాంట్ రోజుల్లో ప్రకృతి సంబంధమైన విషయాలను గురించిన మన జ్ఞానం బహు స్వల్పం. అందువల్ల ప్రతి వస్తువును గురించీ మనకున్న స్వల్ప పరిజ్ఞానం వెనుక యేదో అద్భుతమయిన "అజ్ఞేయవస్తువు" దాగివుందని అతడు అనుమానించి వుండవచ్చు. కాని మానవుడు తెలుసుకోలేని అనేక వస్తువుల్ని అద్భుతమైన శాస్త్రీయ పురోగతి మూలంగా ఒకదాని తర్వాత ఒకటి తెలుసుకున్నాడు, విశ్లేషించాడు, అంతే కాకుండా వాటిని పునఃసృష్టించాడు. అందుచేత, స్వయంగా మానవుడు తయారుచేయగలిగిన వాటిని అజ్ఞేయమైనవిగా మనం భావించలేం. ఈ శతాబ్దం పూర్వార్ధ భాగంలో కర్బన పదార్థాలు రసాయనిక శాస్త్రజ్ఞులకు రహస్య వస్తువులుగా కనిపించాయి. కాని, యీ రోజున జీవప్రక్రియల సహాయం లేకుండానే, రసాయనిక మూలకాలనుబట్టి జీవ పదార్థాలను వరుసక్రమంలో నిర్మించడం నేర్చుకున్నాం. ఒక పదార్థంయొక్క రసాయనిక కూర్పు ఏదో తెలుసుకొన్న వెంటనే, అందులో వున్న మూలకాలనుబట్టి దాన్ని నిర్మించవచ్చునని ఆధునిక రసాయనిక శాస్త్రజ్ఞులు ఉద్ఘోషిస్తున్నారు. మనమింకా అత్యున్నతమైన జీవ పదార్థాల, అంటే ఆల్బుమెన్ ఉన్న పదార్థాల, రసాయనిక కూర్పును గురించి తెలుసుకోలేకపోతున్నాం; ఈ విషయంలో మనం చాలా వెనుకబడివున్నాం. అయినప్పటికీ, కొన్ని శతాబ్దాల తర్వాతయినా ఆల్బుమెన్‌ని గురించి మనం తెలుసుకొన్నట్లయితే, ఆ జ్ఞానాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని కృతకమైన ఆల్బుమెన్‌ని తయారుచెయ్యగలమని ఎందుకు భావించకూడదు? మనం అట్టి జ్ఞానమే సంపాదిస్తే, జీవపదార్థాన్ని తయారుచేయగల్గుతాం. కారణమేమంటే, ప్రాణం అనేది అతి ప్రాథమికమైన దశనుంచి అత్యున్నత దశవరకూ ఆల్బుమెన్ పదార్థాల సహజ అస్తిత్వ రూపమే.

కాని మన అజ్ఞేయతావాది లాంఛనప్రాయమైన మానసిక సంశయాలను వ్యక్తంచేసిన తర్వాత, ఖచ్చితమైన భౌతికవాదిగానే మాట్లాడుతాడు, వ్యవహరిస్తాడు. ఎందుచేతనంటే, వస్తుతః అతడు భౌతికవాదే. మనకు తెలిసినంతవరకు పదార్థం, చలనం — నేటి పరిభాషలో శక్తి — ఎవరిచేతా సృష్టింపబడనూ లేదు, ఎవరూ దాన్ని నిర్మూలించనూ లేరనీ, కాని, ఎప్పుడో ఒకప్పుడవి సృష్టింపబడలేదనేందుకు తార్కాణం లేదనీ అతను చెప్పవచ్చు. అయితే, యీ విషయాన్ని మనం అతని వాదనను ఖండించడానికి ఏ ప్రత్యేక సందర్భంలోనైనా ఉపయోగిస్తే మాత్రం మనల్ని అతను తక్షణమే చిత్తుచేస్తాడు. In abstracto*

*అనిర్దిష్ట రూపంలో. — సం.

అతడు ఆధ్యాత్మికవాదానికి[44] స్థానం ఉందని అంగీకరిస్తూనే in concreto* దాన్ని నిరాకరిస్తాడు. మనకు తెలిసినంతవరకు, మనం తెలుసుకోగల్గినంతవరకు ప్రపంచానికి సృష్టికర్తగాని, పాలకుడుగాని లేడు; మనకు సంబంధించినంతవరకు పదార్థాన్నీ, శక్తినీ ఎవరూ సృష్టించనూ లేరు; నిర్మూలించనూ లేరు. మన విషయంలో ఆలోచన అనేది శక్తియొక్క ఒక రూపం, మెదడుయొక్క ఒక క్రియ, మనకు తెలిసిందల్లా భౌతిక ప్రపంచం కొన్ని రూఢమైన నియమాలకు లోబడివుంటుందని మాత్రమే. ఇలాగే యింకా యింకా చెప్తాడతను. కాబట్టి, అజ్ఞేయతావాది ఒక శాస్త్రవేత్తగా ఆలోచించే మేరకు, దేన్నైనా తెలుసుకొనే మేరకు భౌతికవాదే. కాని, శాస్త్రానికి బయట, తనకేమీ తెలియని రంగాల్లో అతడు తన అజ్ఞానాన్ని గ్రీకుభాషలోకి మార్చి దాన్నే అజ్ఞేయతావాదమని పిలుస్తాడు.

ఏది ఎలావున్నా, ఒకటి మాత్రం స్పష్టం: నేను అజ్ఞేయతావాదిగా ఉన్నప్పటికీ, యీ చిన్న పుస్తకంలో నేను వివరించిన చారిత్రక దృక్పథాన్ని "చారిత్రక అజ్ఞేయతావాదం"గా వర్ణించగలిగేవాణ్ణి కాదు. మతావలంబకులు నన్ను హేళనచేస్తారు, అజ్ఞేయతావాదులు కోపంతో తమ్మ అపహాస్యం చేస్తున్నానని ఆరోపిస్తారు. అందుకని, నేను ఇంగ్లీషులోనూ, యితర భాషల్లోనూ కూడా "చారిత్రక భౌతికవాదం" అనే మాటనే ఉపయోగిస్తాను. ఇందుకు ఇంగ్లీషు మర్యాదస్తులు సైతం మరీ హడలెత్తిపోరనుకుంటాను. చారిత్రక పరిణామానికంతకూ మూలకారణం, ముఖ్యమైన చారిత్రక ఘటనలన్నిటికీ చోదక శక్తీ సమాజపు ఆర్థిక పురోగతి అనీ, ఉత్పత్తి పద్ధతుల్లో, మారకపు పద్ధతుల్లో వచ్చే మార్పులేననీ, తత్ఫలితంగా సమాజం విభిన్న వర్గాలుగా విభజింపబడటమేననీ, ఆ వర్గాల మధ్య జరిగే పోరాటాలేననీ తెలియజేసే సిద్ధాంతమే చారిత్రక భౌతికవాదం.

బ్రిటిష్ మర్యాదస్తులకు సైతం చారిత్రక భౌతికవాదం లాభకరం కావచ్చునని నేను నిరూపించినట్లయితే బహుశా నాపట్ల మరింత త్వరగా ఈ ఔదార్యం ప్రదర్శింపబడవచ్చు. నలభై, ఏభై ఏండ్లక్రితం, ఇంగ్లండు దేశంలో స్థిరపడిన సంస్కారవంతుడైన విదేశీయుడు ఇంగ్లండులోని మర్యాదస్తులైన మధ్యతరగతియొక్క మతమౌఢ్య; బుద్ధిమాంద్యాలను చూసి దిగ్భ్రాంతిచెంది ఉండేవాడనే అంశాన్ని నేను పేర్కొన్నాను, ఆ కాలపు మర్యాదస్తులైన మధ్యతరగతివారు, సంస్కారవంతుడైన విదేశీయుడికి కనపడినంత మూఢులు కారని నేనిపుడు రుజువుచేయదలుచుకున్నాను. ఆ వర్గంయొక్క మత ధోరణులకు కారణాలను వివరించడం సాధ్యమే.

యూరపు ఖండం మధ్యయుగాలనుంచి అభివృద్ధి చెందినప్పుడు పట్టణాల్లో తలెత్తుతూన్న మధ్యతరగతి ఒక విప్లవశక్తిగా ఉండేది. అది మధ్యయుగాల ఫ్యూడల్ వ్యవస్థలో

---

* నిర్దిష్ట రూపంలో. — సం.

గణనీయమైన స్థానం సంపాదించించి. కాని ఆ స్థానం కూడా చాలా సంకుచితమైనట్టిదే: దాని విస్తరణశక్తికి అనుగుణంగా అది పెరగలేదు. మధ్యతరగతియొక్క — బూర్జువావర్గం యొక్క — అభివృద్ధి ఫ్యూడల్ వ్యవస్థ నిలబడ్డానికి ఆస్కారమీయలేదు. అందుచేత ఫ్యూడల్ వ్యవస్థ పతనంకాక గత్యంతరం లేకపోయింది.

కాని ఫ్యూడల్ వ్యవస్థకు రోమన్ కేథలిక్ చర్చి గొప్ప అంతర్జాతీయ కేంద్రంగా ఉండేది. ఫ్యూడల్ వ్యవస్థకిందవున్న పశ్చిమ యూరపు ఎన్ని అంతర్యుద్ధాల్లో యిరుక్కున్నా దాన్నంతనీ బ్రహ్మాండమైన రాజకీయ వ్యవస్థగా కేథలిక్ చర్చి ఐక్యమొనర్చింది. క్రైస్తవ మతంనుంచి స్కిస్మాటిక్[45] గ్రీకులకూ, మహమ్మదీయ దేశాలకూ కూడా అది వ్యతిరేకం. ఫ్యూడల్ సంస్థకు పవిత్రతా ముద్రవేసి, దాని చుట్టూ దివ్యమైన కాంతిపరివేషాన్ని కల్పించింది. కేథలిక్ చర్చి ఫ్యూడల్ వ్యవస్థ నమూనాపై తన అంతస్తులన్నిటినీ నిర్మించుకొంది. చివరి విషయ మేమంటే, ఫ్యూడల్ ప్రభువులందరి కంటె అదే ఎక్కువ బలమైనది — కేథలిక్ ప్రపంచం లోని మొత్తం భూమిలో మూడవవంతు దాని అధీనంకింద వుండేది. లౌకిక ఫ్యూడల్ వ్యవస్థను ప్రతి దేశంలోనూ సర్వసమగ్రంగా, విజయవంతంగా ఎదుర్కోవాలంటే, దాని యీ పవిత్ర కేంద్ర మతసంస్థను కూలదోయవలసివుంది.

అంతేకాదు. మధ్యతరగతి అభివృద్ధిచెందడంతోపాటు, దాని సరసన విజ్ఞానశాస్త్రం కూడా పునర్వికాసం పొందింది. ఖగోళశాస్త్రం, యంత్రగతి శాస్త్రం, భౌతికశాస్త్రం, శరీరశాస్త్రం, శరీర ధర్మశాస్త్రం తిరిగి అధ్యయనం చేయబడ్డాయి. బూర్జువావర్గానికి పారిశ్రామికోత్పత్తిని పెంపొందించుకొనేందుకు ప్రకృతికి సంబంధించిన వస్తువుల ధర్మాలను గురించీ, ప్రకృతి శక్తులు పనిచేసే పద్ధతులను గురించీ తెలియజేసే విజ్ఞానశాస్త్రం కావలసివచ్చింది. అప్పటివరకూ విజ్ఞానశాస్త్రం కేథలిక్ చర్చి చెప్పుచేతల్లో వుండేది; మత పరిధుల్ని అది దాటివెళ్ళడానికి పీఠాధిపతులు అంగీకరించేవారు కారు; అందువల్ల అదొక విజ్ఞానశాస్త్రంగానే మనలేదు. విజ్ఞానశాస్త్రం కేథలిక్ చర్చిపై తిరుగుబాటు చేసింది. విజ్ఞాన శాస్త్రాభివృద్ధి లేనిదే బూర్జువావర్గం అభివృద్ధి చెందడం అసాధ్యం, అందుచేత అది యీ తిరుగుబాటులో చేరవలసివచ్చింది.

తలెత్తుతున్న మధ్యతరగతి సాంప్రదాయిక మతాన్నెదుర్కోవడం తప్పనిసరి అయిందనే పైరెండు విషయాలను మాత్రమే నేను ప్రస్తావించాను. కాని యీ రెండూ చాలు. ఒకటి, కేథలిక్ చర్చియొక్క కృత్రిమ బోధనలను ప్రత్యక్షంగా ఎదుర్కోడంలో మిక్కిలి ప్రత్యక్షాసక్తిగలదైన బూర్జువావర్గం. రెండు, ఫ్యూడల్ వ్యవస్థపై జరిగే ప్రతి పోరాటమూ ఆ రోజుల్లో మత రూపం ధరించవలసివచ్చింది, మొట్టమొదట అది కేథలిక్ చర్చినెదుర్కోవలసివచ్చింది. కాని పెద్ద పెద్ద పట్టణాల్లోని విశ్వవిద్యాలయాలు, వ్యాపారస్తులు ఎప్పుడైతే పిలుపు ఇచ్చారో, అప్పుడు గ్రామసీమల్లోని ప్రజానీకంలో కూడా ఆ పిలుపు ప్రతిధ్వనించి

తీరుతుంది. ఎందుచేతనంటే, రైతాంగం తమ అస్తిత్వంకొరకు ఫ్యూడల్ ప్రభువులకు వ్యతిరేకంగా — అంటే భూస్వాములకు, పీఠాధిపతులకు వ్యతిరేకంగా — అన్నిచోట్లా పోరాడవలసి వచ్చింది.

బూర్జువావర్గం ఫ్యూడల్ వ్యవస్థపై జరిపిన దీర్ఘ సమరం మూడు బ్రహ్మాండమైన, నిర్ణయాత్మకమైన పోరాటాలతో సమాప్తమైంది.

ఒకటి, జర్మనీలో వ్యాప్తిచెందిన ప్రొటెస్టెంట్ సంస్కరణోద్యమం. కేథలిక్ చర్చిపై లూథర్ మోగించిన రణదుందుభికి రెండు తిరుగుబాట్లు జతకలిశాయి. అవి రెండూ రాజకీయ స్వభావంగల ఉద్యమాలు. ఒకటి, ఫ్రాంట్స్ ఫన్ సికింగెన్ నాయకత్వాన కింది శ్రేణికి చెందిన ప్రభువులు జరిపిన తిరుగుబాటు (1523). రెండు, రైతుల మహా యుద్ధం (1525). ఇవి రెండూ ఓడిపోయాయి. దానికి ప్రధాన కారణం, యీ పోరాటాల్లో అత్యధిక ప్రయోజనంగల పక్షం — పట్టణ పౌరులు — ఊగిసలాడ్డం. ఇందుకు కారణాలను పరిశీలించడం యిక్కడ సాధ్యంకాదు. ఆ క్షణంనుంచీ పోరాటం స్థానిక రాజులకూ, కేంద్ర ప్రభుత్వానికీ మధ్య ఘర్షణగా దిగజారింది. యూరపియన్ రాజకీయాల్లో ప్రత్యక్ష పాత్ర వహించే జాతుల జాబితానుంచి జర్మనీ రెండువందల సంవత్సరాలవరకు తుడిచిపెట్టుకు పోయింది. అలా అంతమయింది ఆ పోరాటం. లూథర్ సంస్కరణోద్యమం ఒక కొత్త మతాన్ని స్థాపించింది. అది నిరంకుశ రాచరికాని కనుగుణమైనట్టిది. ఈశాన్య జర్మనీలో రైతాంగం లూథర్ మతాన్ని స్వీకరించిన వెంటనే తమ స్వేచ్ఛను కోల్పోయి భూదాసులయారు.

కాని లూథర్ సాధించలేని విజయాన్ని కాల్విన్ సాధించాడు. కాల్విన్ మతం ఆనాటి బూర్జువావర్గంలో అత్యంత సాహసికులైనవారి ప్రయోజనాల కనుగుణమైనట్టిది. అతడు ప్రతిపాదించిన సూత్రాల్లో విధివ్రాత ఒకటి. వ్యాపారపోటీలో జయాపజయాలు మానవుని కార్యకలాపాలమీదగాని, బుద్ధికుశలతమీదగాని ఆధారపడవనీ, మానవాతీత శక్తులపై అవి ఆధారపడతాయనే విషయాన్ని మతసంబంధంగా యిది వ్యక్తంచేసింది. ఎంచుకోవలసింది మానవుడు కాదు; నిర్ణయించేది మానవుడు కాదు; మనకెవరికీ తెలియని అతీత ఆర్థిక శక్తులు నడిపించినట్లల్లా మనం నడవాలి; వాటి దయాధర్మాలమీద ఆధారపడాలి. పాత వ్యాపారమార్గాలన్నీ, పాత వ్యాపారకేంద్రాలన్నీ తుడిచిపెట్టుకుపోయి, వాటి స్థానే కొత్తవి అవతరించి, ప్రపంచ వ్యాపారానికి ఇండియా, అమెరికాల తలుపులు తెరువబడి, అతి పవిత్రమైన ఆర్థిక నియమాలు సైతం — ఉదా: వెండి బంగారాల విలువ — తలక్రిందులై ఛిన్నాభిన్నమైన ఆర్థిక విప్లవ తరుణంలో యిది మరింత సరియైనది. కాల్విన్ రూపొందించిన మత నిబంధనలు పూర్తిగా ప్రజాతంత్రయుతమైనవి, రిపబ్లికన్ సూత్రాలపై అవి ఆధారపడ్డాయి. భగవంతుని రాజ్యమే ఒక రిపబ్లిక్కుగా ఉన్నప్పుడు, భూతలంమీది రాజ్యాలు చక్రవర్తుల, బిషప్‌ల, ప్రభువుల ఆజ్ఞలను పాటించడ మెలా సాధ్యం? జర్మనీలో లూథర్

మతం రాజులకు పాదసేవ చేయగా, హాలెండ్‌లో కాల్విన్‌మతం రిపబ్లికును స్థాపించింది. ఇంగ్లండులో, ముఖ్యంగా స్కాట్లెండులో అది చురుకైన రిపబ్లికన్ పార్టీల స్థాపనకు దోహదమిచ్చింది.

బూర్జువావర్గం చేసిన రెండవ పెద్ద తిరుగుబాటు కాల్విన్‌మతంలో స్పష్టమైన సిద్ధాంత రూపం ధరించింది. ఈ తిరుగుబాటు ఇంగ్లండ్‌లో జరిగింది. దాన్ని నడిపింది పట్టణాల్లోని మధ్యతరగతి, గ్రామసీమల్లో సొంత భూములుగల రైతులు యీ పోరాటాన్ని తుదికంటా తీసుకెళ్లారు. విచిత్రమేమంటే, బూర్జువావర్గం జరిపిన మూడు పెద్ద తిరుగుబాట్లలోనూ ప్రత్యక్షంగా పోరాడింది రైతులు. ఏ పోరాటంలోనైనా విజయం లభించిన వెంటనే, ఆ విజయంవల్ల కలిగే ఆర్థిక ఫలితాలవల్ల ఖచ్చితంగా నాశనమయేది రైతులే. క్రామ్‌వెల్ తర్వాత నూరు సంవత్సరాల్లో సొంతభూములుగల రైతులు ఇంగ్లండ్‌లో యించుమించు అదృశ్యమయారు. ఏది ఏమైనప్పటికీ, గ్రామసీమల్లో సొంతభూములుగల రైతులూ, పట్టణాల్లో సామాన్య ప్రజానీకం పోరాడివుండకపోతే, బూర్జువావర్గం ఒంటరిగా విజయం సాధించగలిగేది కాదు; మొదటి చార్లెస్ రాజును అది ఉరికంబంవద్దకు తేగలిగేది కాదు. అప్పట్లో పక్వమై వున్న విజయఫలితాలను బూర్జువావర్గం చేజిక్కించుకునేందుకుగాను విప్లవాన్ని గణనీయంగా ముందుకు తీసుకుపోవలసి వుంది — సరిగా 1793లో ఫ్రాన్సులో, 1848లో జర్మనీలోలాగే ఇది జరగలేదు. నిజానికి బూర్జువా సమాజంయొక్క పరిణామసూత్రాల్లో యిదొకటిగా కనిపిస్తుంది.

సరే, తీవ్రమైన యీ విప్లవ పోరాటాల అనంతరం తప్పనిసరిగా వచ్చే విప్లవ వ్యతిరేక చర్యలు కొనసాగాయి. అవి మరీ విపరీత స్థాయికి వెళ్లాయి. అనేక ఊగిసలాటల తర్వాత చివరకు పరిస్థితుల్లో కొత్త సమతూకం ఏర్పడింది. అది మళ్లీ కొత్త ప్రారంభదశగా పరిణమించింది. ఇంగ్లండ్ దేశ చరిత్రలో ఒక అద్భుత దశ — దీన్నే మర్యాదస్తులు "గొప్ప తిరుగుబాటు" అని పిలుస్తూ వుంటారు — ఆతర్వాత జరిగిన పోరాటాలు ఒక చిన్న సంఘటనతో సమాప్తమయాయి. దీన్నే బూర్జువా చరిత్రకారులు "మహత్తర విప్లవం"[46] అని పిలుస్తూ వుంటారు.

అభివృద్ధి చెందుతూన్న మధ్యతరగతికీ, అదివరకటి ఫ్యూడల్ భూస్వాములకీ మధ్య జరిగిన రాజీయే యీ కొత్త ప్రారంభదశ. అదివరకటి ఫ్యూడల్ భూస్వాములు యిప్పటిలాగే ప్రభువర్గమని పిలువబడేవారు. అయినప్పటికీ, చాలకాలం తర్వాత ఫ్రెంచి రాజు లూయీ ఫిలిప్ "రాజ్యంలో మొట్టమొదటి బూర్జువా" అయిన మార్గంలో, వారు ఏనాడో ప్రవేశించారు. ఇంగ్లండు అదృష్టవశాత్తు పాత ఫ్యూడల్ ప్రభువులు గులాబీల యుద్ధంలో[47] ఒకరినొకరు చంపుకున్నారు. వారి వారసుల్లో అధిక భాగం పాతవంశాలకు చెందినవారే అయినప్పటికీ, వారు సరాసరి వారసులు కారు. దూరబంధువులు మాత్రమే. అందు

చేత వారు పూర్తిగా ఒక కొత్త తరగతి అని చెప్పవచ్చు. వారి ఆచారాలు, ధోరణులు ఫ్యూడల్ వర్గంకన్న బూర్జువావర్గానికి దగ్గరగా ఉండేవి. డబ్బు విలువను వారు పూర్తిగా అర్థంచేసుకున్నారు. వెంటనే వేలసంఖ్యలో చిన్న రైతుల్ని గెంటివేసి, వారి స్థానంలో గొర్రెల్ని ప్రవేశ పెట్టారు. తద్వారా తమ శిస్తు మొత్తాలను పెంచుకోసాగారు. ఎనిమిదవ హెన్రీ చర్చి భూములను చెల్లాచెదరౌనర్చడంతోబాటు పెద్దఎత్తున బూర్జువావర్గంనుంచి కొత్తరకపు భూస్వాముల్ని సృష్టించాడు; అదివరలో వున్న లేక కొత్తగా తలయెత్తిన ప్రభువర్గీయులకు భూములు విస్తారంగా పంచిపెట్టబడ్డాయి. ఈ కార్యక్రమం 17వ శతాబ్దం అంతా కొనసాగింది. దీనివల్ల కూడా బూర్జువా భూస్వాములు తలయెత్తారు. ఫలితమేమంటే ఏడవ హెన్రీ పాలననాటినుంచీ ఇంగ్లీషు "ప్రభువర్గీయులు" పారిశ్రామికోత్పత్తిని నిరోధించలేదు సరికదా దానివల్ల పరోక్షంగా లాభపడేందుకు ప్రయత్నించారు. ఆర్థిక రాజకీయ కారణాలవల్ల ప్రముఖ ఆర్థిక, పారిశ్రామిక బూర్జువావర్గంతో సహకరించదలచుకొన్న పెద్దపెద్ద భూస్వాములు ఇంగ్లండ్‌లో యెల్లప్పుడూ వుండేవారు. అందువల్ల 1689లో ఫ్యూడల్, బూర్జువావర్గాల మధ్య రాజీ సులభంగానే జరిగింది. ఆర్థిక, పారిశ్రామిక, వ్యాపార మధ్యతరగతి వర్గాల వాళ్ల ప్రయోజనాలను తగు విధంగా కాపాడే షరతులమీద "అధికారంవల్ల, పదవులవల్ల" లభించే రాజకీయ ప్రయోజనాలు పెద్దపెద్ద భూస్వామ్య కుటుంబాలకు వదిలివేయబడ్డాయి. ఆర్థిక ప్రయోజనాలు ఆ రోజుల్లో ఎంత బలమైనవిగా వుండేవంటే మొత్తం జాతియొక్క రాజకీయాలను అవి నిర్ణయించగలిగేవి. వివరాల్లో చిన్నచిన్న తగాదాలుండవచ్చు కాని మొత్తంమీద పారిశ్రామిక, వ్యాపార మధ్యతరగతివాళ్లతో తమ ఆర్థిక ఔన్నత్యం ముడివడివుందని ప్రభువర్గీయులు చాలా బాగా అర్థం చేసుకున్నారు.

అప్పటినుంచీ బూర్జువావర్గం ఇంగ్లీషు పాలకవర్గాల్లో అణకువ గలిగిన, ఐతే గుర్తింపబడిన భాగంగా వుంది. కార్మిక జనసామాన్యాన్ని అణచి వుంచడంలో అందరిలాగే దానిక్కూడా ఉమ్మడి ప్రయోజనం ఉంది. వర్తకుడు, లేదా పారిశ్రామికవేత్త స్వయంగా తన గుమాస్తాలపట్ల, కార్మికులపట్ల, నౌకర్లపట్ల యజమాని స్థానంలో నిలబడ్డాడు మొన్నమొన్నటివరకు పిలువబడేటట్లు వారిపట్ల "సహజ అధిపతి"గా వున్నాడు. అతనికి కావలసిందల్లా ఒక్కటే: వారినుంచి సాధ్యమైనంత ఎక్కువ పనిని, చక్కని పనిని రాబట్టడం. ఇందుకోసం వారికి వినయవిధేయతల్లో తరిఫీదు యివ్వాలి. స్వయంగా అతడు భక్తిపరుడు. మతం అనే పతాకంకింద రాజుల్నీ, ప్రభువుల్నీ అతడు ఓడించాడు. ఇప్పుడు కూడా, తన కిందివారి మనస్సుల్ని స్వాధీనపరచుకొనేందుకూ, వారికి భగవంతుడు ప్రసాదించిన యజమానుల ఆజ్ఞలను పాలించేటట్లు చేయడానికీ మతం గొప్ప అవకాశం యిస్తోందని గ్రహించాడు. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే, యిప్పుడు ఇంగ్లీషు బూర్జువావర్గం "కిందితరగతులవారిని," అంటే దేశసంప

దను ఉత్పత్తిచేసే ప్రజానీకాన్ని, అణచి వుంచడంలో ప్రత్యక్షపాత్ర నిర్వహించవలసివచ్చింది. అందుకు వినియోగింపబడిన సాధనాల్లో మతప్రభావం ఒకటి.

బూర్జువావర్గంలో మతధోరణి బలపడ్డానికి ఇంకొక కారణం వుంది. ఇది ఇంగ్లండ్‌లో భౌతికవాదం తలయెత్తడం. ఈ కొత్త సిద్ధాంతం మధ్యతరగతి మతభావాలకు ఆఘాతం కలిగించడమే కాదు, విద్వాంసులకూ సంస్కారంగలవారికీ మాత్రమే ఉపయోగపడే తత్వశాస్త్రంగా అది తన్ను గురించి తాను చెప్పుకొంది: మతం అలా కాక, విద్యా విహీనులకు — బూర్జువాలతో సహా — ఉపయోగపడుతుంది. హాబ్స్ ఉపదేశాల్లో అది రాజుల నిరంకుశత్వాన్నీ, సర్వాధిపత్యాన్నీ సమర్థించే సిద్ధాంతంగా రంగంమీదికి ప్రవేశించింది; puer robustus sed malitiosus* అంటే ప్రజలను అదుపులో వుంచమని అది నిరంకుశ రాజులకు ఉపదేశించింది. అదేవిధంగా హాబ్స్ అనుయాయులైన బోలింగ్ బ్రోక్, షెఫ్ట్స్‌బరీ మొదలైనవారు బోధించిన డేయిస్టు భౌతికవాదం ప్రభువర్గీయుల సిద్ధాంతంగా, దీక్షపొందినవారికి మాత్రమే పరిమితమైన సిద్ధాంతంగా ఉండిపోయింది. మత విషయాల్లో అది అసహనాన్ని బోధించింది; బూర్జువావర్గానికి వ్యతిరేకమైన రాజకీయ ధోరణులు దానికుండేవి. ఈ కారణాలవల్ల మధ్యతరగతికి చెందినవారు డేయిస్టు భౌతిక వాదాన్ని ద్వేషించేవారు. అందుచేతనే ప్రభువర్గీయుల భౌతికవాదానికీ, డేయిజానికీ ప్రతిగా స్టూవర్టు రాజులకు వ్యతిరేకంగా పోరాట పతాకాన్నెగురవేసిన ప్రొటెస్టెంట్ శాఖలే అభ్యు దయకర భావాలుగల మధ్యతరగతికి బలం చేకూర్చాయి; ఇప్పటికీ అవి "లిబరల్ మహా పార్టీకి" మూలస్తంభంగానే వున్నాయి.

ఈలోగా, భౌతికవాదం ఇంగ్లండునుంచి ఫ్రాన్సుకు విస్తరించింది. అక్కడ అది మరొక భౌతికవాద తత్వవేత్తల శాఖతో — కార్టీజియనిజం[48]లోని ఒక శాఖతో — సంబంధ మేర్పరచుకొని, అందులో కలిసిపోయింది. ఫ్రాన్సులో కూడా అది మొదట్లో ప్రభువర్గీయుల సిద్ధాంతంగానే ఉండేది. కాని అందులోని విప్లవాంశ త్వరలోనే ముందుకు చొచ్చుకువచ్చింది. ఫ్రెంచి భౌతికవాదులు మత విశ్వాసాలను విమర్శించడానికి మాత్రమే పరిమితం కాలేదు; తమ కాలపు శాస్త్రీయ సాంప్రదాయాలను, రాజకీయ ధోరణులను కూడా వారు విమర్శించారు. తమ సిద్ధాంతం ప్రపంచంలోని సమస్త విషయాలకూ వర్తిస్తుందని రుజువుచేసేందుకు వారు చాలా దగ్గరమార్గం చేబట్టారు; విజ్ఞానసర్వస్వం అనే ఉద్గ్రంథంలో వారు జ్ఞానా నికి సంబంధించిన సమస్త శాఖలనూ భౌతికవాద దృక్పథంతో పరిశీలించారు. అందుచేతనే వారు విజ్ఞానసర్వస్వవాదులని పిలువబడేవారు. ఈవిధంగా, ఏదో ఒక రూపంలో అది సంస్కా రంగల ఫ్రెంచి యువజనులందరి సిద్ధాంతంగా (సిసలైన భౌతికవాదంగానో, డేయిజంగానో)

---

*దారుఢ్యం గలిగిన ఆ దుష్టబాలుణ్ణి. — సం.

పరిణతిచెందింది. చివరకు, మహావిప్లవం జరిగేనాటికి, ఇంగ్లీషు రాచరికవాదులు పెంచి పోషించిన సిద్ధాంతం ఫ్రెంచి రిపబ్లికన్లకూ, టెర్రరిస్టులకూ గొప్ప సిద్ధాంతాయుధంగా ఉపయోగపడింది: "మానవ హక్కుల ప్రకటన"[49] అదే మాతృకను సమకూర్చిపెట్టింది.

ఫ్రెంచి మహావిప్లవం బూర్జువావర్గంయొక్క మూడవ తిరుగుబాటు; కాని మతం అనే ముసుగును పూర్తిగా విసర్జించిన, బాహాటమైన రాజకీయ పునాదిపై జరిగిన మొట్ట మొదటి తిరుగుబాటు అది. అంతేకాదు. పోరాటంలో పాల్గొన్న ఒక పక్షం — ప్రభువర్గీయులు — పూర్తిగా నిర్మూలింపబడి రెండవ పక్షం — బూర్జువావర్గం — పూర్తిగా విజయం సాధించిన మొదటి తిరుగుబాటు అది. ఇంగ్లండులో అలా జరగలేదు. అక్కడ విప్లవానికి పూర్వం వున్న సంస్థలూ, విప్లవానంతర సంస్థలూ తర్వాత కూడా కొనసాగాయి: భూస్వాములకు, పెట్టుబడిదార్లకు మధ్య రాజీ కుదిరింది. ఈ పరిణామం, న్యాయశాస్త్ర సంప్రదాయాలన్నీ అలాగే కొనసాగడంలో ద్యోతకమయింది, ఫ్యూడల్ న్యాయశాస్త్ర రూపాలు మత పరంగా పరిరక్షించబడ్డాయి. కాని ఫ్రాన్స్‌లో విప్లవం గత సాంప్రదాయాలను సమూలంగా తుడిచిపెట్టింది: ఫ్యూడల్ వ్యవస్థలోని చిట్టచివరి అవశేషాలను అది నిర్మూలించింది; Code civil[50] ప్రాచీన రోమన్ న్యాయశాస్త్రాన్ని ఆధునిక పెట్టుబడిదారీ పరిస్థితులకు అత్యద్భుతంగా సమన్వయించింది (రోమన్ న్యాయశాస్త్రం మార్క్స్ చెప్పిన వర్తకపు సరకుల ఉత్పత్తి అనే ఆర్థిక దశకు అనుగుణమైన న్యాయశాస్త్ర సంబంధాలను ఎంతో సమగ్రంగా వ్యక్తంచేసింది). ఎంత అద్భుతంగా సమన్వయించిందంటే, ఫ్రెంచి సివిల్‌కోడ్ యితర దేశాలన్నిటిలోనూ — ఇంగ్లండ్‌తోసహా — ఆస్తికి సంబంధించిన న్యాయశాస్త్ర సంస్కరణలన్నిటికీ నమూనాగా ఉపయోగపడుతోంది. అయితే, మన మొక విషయం మరచిపోకూడదు. అదేమిటంటే, ఇంగ్లీషు న్యాయశాస్త్రం పెట్టుబడిదారీ సమాజంలోని ఆర్థిక సంబంధాలను యిదివరకటి అనాగరిక ఫ్యూడల్ పరిభాషలోనే యింకా వ్యక్తంచేస్తూంది; ఆ పరిభాష తను వ్యక్తంచేసే విషయాలకు ఎంత అనుగుణమైనట్టిదంటే, ఇంగ్లీషు భాషలో ఉచ్చారణకు ఎంత అనుగుణంగా అక్షరక్రమం — ఒక ఫ్రెంచివాడు అన్నట్టు vous écrives Londres et vous prononcez Constantinople* మాదిరిగా — ఉంటుందో, అలాగే వుంటుంది. అదే సమయంలో ఇంగ్లీషు న్యాయశాస్త్రం ఒక్కటే ప్రాచీన జర్మన్ స్వేచ్ఛలలో అత్యుత్తమమైనదాన్నీ, — వ్యక్తి స్వేచ్ఛనూ, స్థానిక స్వపరిపాలననూ, న్యాయస్థానాలు తప్ప మరెవరూ వ్యక్తి స్వేచ్ఛకు భంగం కలిగించరాదనే సూత్రాన్నీ — అనేక శతాబ్దాలవరకు కాపాడింది; అమెరికాకూ, వలసదేశాలకూ వాటిని అందజేసింది. యూరపులో నిరంకుశ రాజుల పరి

---

*లండన్ అని రాసి — కాన్‌స్టాంటినోపిల్ అని చదివే. — సం.

పాలనకింద యీ సూత్రాలు పటాపంచలు చేయబడ్డాయి; అవి యింతవరకు ఏ దేశంలోనూ పూర్తిగా పునరుద్ధరింపబడలేదు.

బ్రిటిష్ బూర్జువావర్గంవైపు మళ్లీ మన దృష్టిని సారిద్దాం. ఫ్రెంచి విప్లవం ఫలితంగా యూరపులోని రాచరిక ప్రభుత్వాల సహాయంతో ఫ్రెంచివారి సముద్ర వ్యాపారాన్ని నాశనంచేసేందుకూ, ఫ్రెంచి వలసలను స్వాధీనం చేసుకునేందుకూ, సముద్ర వ్యాపారంలో ఫ్రెంచివారి పోటీ ఏ మాత్రం మిగలకుండా చేసుకోడానికీ బ్రిటిష్ బూర్జువావర్గానికి గొప్ప అవకాశం లభించింది. ఇంగ్లీషు బూర్జువావర్గం ఫ్రెంచి విప్లవాన్ని ప్రతిఘటించేందుకు యిదొక కారణం. మరొక కారణం ఏమంటే, ఫ్రెంచి విప్లవ పద్ధతులు ఇంగ్లీషు బూర్జువా వర్గానికి బొత్తిగా నచ్చవు: "జుగుప్స" కలిగించే దౌర్జన్యకాండ ఒక్కటే కాదు; అసలు బూర్జువా వర్గ పాలనను తెగేదాకా లాగే ప్రయత్నమే వారికి కంటగింపయింది. బ్రిటిష్ బూర్జువా లకు యీనాడున్న ఆచారాలూ, అలవాట్లూ నేర్పింది ప్రభువర్గీయులు; ఫ్యాషన్లు కనుగొన్నది ప్రభువర్గీయులు; దేశంలో శాంతిభద్రతలను కాపాడేందుకు సైనిక ఆఫీసర్లను సమకూర్చింది ప్రభువర్గీయులు; వలసదేశాలను స్వాధీనం చేసుకొనేందుకూ, విదేశాలలో కొత్త మార్కెట్లను సంపాదించటానికీ నౌకా ఆఫీసర్లను సమకూర్చింది ప్రభువర్గీయులు. అట్టి ప్రభువర్గీయులు లేకుండా బ్రిటిష్ బూర్జువావర్గం ఏమి చెయ్యాలి? బ్రిటిష్ బూర్జువా వర్గంలో అభ్యుదయ భావాలుగల కొందరు అల్పసంఖ్యాకులు లేకపోలేదు. రాజీవల్ల వారి ప్రయోజనాలు సరిగా కాపాడబడలేదు. వీరు ప్రధానంగా అర్థబలం తక్కువయిన మధ్య తరగతికి చెందినవారు. వీరు ఫ్రెంచి విప్లవాన్ని అభిమానించినమాట నిజమే కాని, పార్లమెంటులో వీరికి బలంలేదు.

ఈవిధంగా, భౌతికవాదం ఫ్రెంచి విప్లవంయొక్క సిద్ధాంతం కాగా, దైవభీతిగల బ్రిటిష్ బూర్జువావర్గం మతాన్ని మరింత గాఢంగా ఆలింగనం చేసుకుంది. ప్రజల్లో మత ప్రవృత్తి నశిస్తే ఏమి జరుగుతుందో పారిస్‌లో జరిగిన భయానక పాలన[51] రుజువు చేయలేదా? భౌతికవాదం ఫ్రాన్సునుంచి పొరుగు దేశాలకు వ్యాపించినకొద్దీ, అలాంటి యితర సిద్ధాంత ధోరణులద్వారా — ముఖ్యంగా జర్మన్ తత్వశాస్త్రంద్వారా — అది కొత్త బలాన్ని సంపాదించుకున్నకొద్దీ, యూరపులో భౌతికవాదం, స్వతంత్రసమాలోచనా సంస్కారవంతులకు సహజలక్షణాలయేకొద్దీ బ్రిటిష్ మధ్యతరగతి మరింత గాఢంగా అనేక రకాలైన మత ధోరణులతో పెనవేసుకుపోయింది. ఈ మత ధోరణులు ఒక దాని కొకటి భిన్నంకావచ్చు. అయినా, అవన్నీ స్పష్టమైన మత ధోరణులే, క్రైస్తవమత ధోరణులే.

ఫ్రాన్స్‌లో విప్లవం బూర్జువావర్గానికి రాజకీయాధికారం సంపాదించిపెట్టినట్లే, ఇంగ్లండ్‌లో వాట్, ఆర్క్‌రైట్, కార్ట్‌రైట్, మొదలైనవారు పారిశ్రామిక విప్లవాన్ని కొనితెచ్చారు — అది ఆర్థికాధికారాన్ని ఒక వర్గం చేతుల్లోనుంచి లాక్కొని మరొక వర్గం

చేతుల్లో పెట్టింది. బూర్జువావర్గపు సంపద భూస్వామ్యప్రభువుల సంపదకంటె చాల వేగంగా పెరిగింది. బూర్జువావర్గంలో సైతం ధనిక ప్రభువర్గం, బ్యాంకర్లు, మొదలైన వారు కార్ఖానా యజమానులచే అంతకంతకు వెనక్కు నెట్టివేయబడ్డారు. 1689లో జరిగిన రాజీ క్రమక్రమంగా బూర్జువావర్గాని కనుకూలంగా మారినప్పటికీ, ఆయా వర్గాల బలాబలాలకు అది అనుగుణంగా లేదు. ఆ వర్గాల స్వభావం కూడా మార్పుచెందింది. 1830 నాటి బూర్జువావర్గానికీ, అంతకుముందు శతాబ్దపు బూర్జువావర్గానికీ చాలా వ్యత్యాసం వుంది. ప్రభువర్గీయులు తమ చేతుల్లోవున్న రాజకీయాధికారాన్ని కొత్తగా తలయెత్తిన పారిశ్రామిక బూర్జువావర్గానికి వ్యతిరేకంగా ఉపయోగించారు; ఈ రాజకీయాధికారం నూతన ఆర్థిక ప్రయోజనాల కనుగుణమైనట్టిది కాదు. ప్రభువర్గీయులతో మరొక పోరాటం అవసరమైంది. ఆ పోరాటంలో నూతన ఆర్థికాధికారమే విజయాన్ని సాధించ గలిగింది. దానికి చాలా ప్రతిఘటన వచ్చినప్పటికీ 1830నాటి ఫ్రెంచి విప్లవ ప్రభావంతో సంస్కరణ చట్టమొకటి[52] చేయబడింది. ఆ సంస్కరణ చట్టంవల్ల బూర్జువావర్గం పార్లమెంటులో గణనీయమైన, బలమైన స్థానం సంపాదించింది. ఆ తర్వాత ధాన్యపు చట్టాలు[53] రద్దుచేయబడ్డాయి. దానితో భూస్వాములపై బూర్జువావర్గం ఆధిక్యత, ముఖ్యంగా పారిశ్రామిక యజమానుల ఆధిక్యత, స్థిరపడిపోయింది. ఇది బూర్జువావర్గం సాధించిన విజయా లన్నిటికంటె పెద్దది. అయితే, కేవలం దాని ప్రయోజనాలే లక్ష్యంగా గల చిట్టచివరి విజయం కూడా యిదే. ఆతర్వాత బూర్జువావర్గం అనేక విజయాలు సాధించినప్పటికీ, మరొక నూతన సామాజిక శక్తికీ, మరొక నూతన వర్గానికీ అందులో వాటా యివ్వవలసివచ్చింది. అది మొదట మిత్రవర్గంగా ఉండేది, కాని త్వరలోనే శత్రు వర్గంగా మారింది.

పారిశ్రామిక విప్లవం పెద్ద పారిశ్రామిక పెట్టుబడిదారుల్నే కాక, అంతకంటె చాల పెద్ద సంఖ్యలో మరొక వర్గాన్ని కూడా సృష్టించింది. అదే పారిశ్రామిక కార్మికవర్గం. పారిశ్రామిక విప్లవం ఒక్కొక్క ఉత్పత్తి శాఖను స్వాధీన మొనర్చుకొనే కొద్దీ, పారిశ్రామిక కార్మికుల సంఖ్య పెరుగుతూ వచ్చింది, వారి బలం కూడా ఆ నిష్పత్తిలోనే పెరిగింది. కార్మికులు సంఘాల్లో చేరకూడదనే చట్టాలను[54] పార్లమెంటుచేత – దానికి యిష్టంలేకపోయినా – రద్దుచేయించి, కార్మికులు తమ ఆ బలాన్ని 1824లోనే రుజువుచేసుకున్నారు. పై సంస్కరణకోసం ఆందోళన జరిగే రోజుల్లో కార్మికులు సంస్కరణ పార్టీలో అతివాద పక్షంగా వుండేవారు. 1832 చట్టం ప్రకారం ఓటింగు హక్కు లేకుండా వారిని మిన హాయించినప్పుడు తమ కోర్కెలను వారు ప్రజా కోర్కెల పత్రంలో[55] రూపొందించారు: ధాన్యపు చట్టాలకు వ్యతిరేకమైన పెద్ద బూర్జువా పార్టీ[56]కి ప్రతిగా వారొక స్వతంత్ర పార్టీని

స్థాపించుకొన్నారు. అదే చార్టిస్టు పార్టీ.[57] ఆధునిక యుగంలో మొట్టమొదటి కార్మిక వర్గ పార్టీ అదే.

ఆ తర్వాత, 1848 ఫిబ్రవరిలోను, మార్చిలోను యూరపులో విప్లవాలు జరిగాయి. వాటిలో కార్మికులు, ముఖ్యంగా పారిస్ కార్మికులు, ఎంత ప్రధానమైన పాత్ర నిర్వహించా రంటే, వారు ప్రకటించిన కోర్కెలు పెట్టుబడిదారీ సమాజందృష్ట్యా ఏమాత్రం అంగీ కరించజాలనివి. ఆ తర్వాత అభివృద్ధినిరోధక శక్తులు సర్వత్రా తాండవించాయి. మొదట చార్టిస్టులు 1848 ఏప్రిల్ 10న ఓడింపబడ్డారు.[58] తర్వాత 1848 జూన్‌లో పారిస్ కార్మికుల తిరుగుబాటు అణచివేయబడింది. ఆ తర్వాత 1849లో ఇటలీ, హంగరీ, దక్షిణ జర్మనీలలో పరాజయాలు సంభవించాయి. చివరకు 1851 డిసెంబరు 2వ తేదీన లూయీ బోనపార్టు పారిస్‌లో విజయ పతాకాన్నెగురవేశాడు.[59] కొంతకాలం కార్మికుల కోర్కెల "పీడ" వదిలింది. కాని అందుకు ఎంత మూల్యం చెల్లించుకోవలసివచ్చింది! సామాన్య ప్రజల్ని మత మౌఢ్యంలో అట్టేపెట్టివుంచడం అవసరమని ఇదివరకే బ్రిటిష్ బూర్జువాలు గ్రహించినట్లైతే ఈ అనుభవాలన్నిటి తర్వాత ఆ అవసరాన్ని వారింకా ఎంత ఎక్కువగా గ్రహించి వుంటారు! యూరపులో తమ వర్గసోదరులు యెంత వెక్కిరించినా లెక్కచేయక, బ్రిటిషు బూర్జువాలు కింది తరగతుల్లో క్రైస్తవ ప్రచారం జరపటానికి ఏటా వేలూ, లక్షలూ ఖర్చుచేయసాగారు. తమ దేశంలోని మత ప్రచారక యంత్రంతోనే సంతృప్తిచెందక బ్రదర్ జొనాథన్[60] సహాయాన్ని కూడా వారు కోరారు. మతాన్నొక వ్యాపారంగా ఆర్గనైజు చేసినవారిలో బ్రదర్ జొనాథన్ అధికుడు. ఆవిధంగా బ్రిటిషు బూర్జువావర్గం అమెరికా నుంచి రివైవలిజం మూడి, సంకే లాంటివాటిని[61] దిగుమతి చేసుకొంది; సాల్వేషన్ ఆర్మీ యొక్క ప్రమాదకరమైన సహాయాన్ని కూడా వారు స్వీకరించారు. ఈసంస్థ ప్రాచీన క్రైస్తవ మతాన్ని తిరిగి వ్యాప్తిలోకి తెచ్చింది. పేదల్ని అది దేవదూతలుగా పరిగ ణించి, వారికి ఉపదేశాలు చేస్తుంది; పెట్టుబడిదారీ విధానాన్ని మతరీత్యా ఖండిస్తుంది. ఆవిధంగా ప్రాచీన క్రైస్తవమతంలో ఒక అంశంగావున్న వర్గవైషమ్యాన్ని అది ప్రోత్సహి స్తుంది. కాబట్టి సాల్వేషన్ ఆర్మీకోసం డబ్బు ఖర్చుపెట్టే ఐశ్వర్యవంతులకు అది ముందు ముందు కష్టాలు తెచ్చిపెట్టవచ్చు.

మధ్యయుగాల్లో ఫ్యూడల్ ప్రభువర్గీయులు రాజ్యాధికారాన్ని పూర్తిగా తమ చేతుల్లో ఉంచుకొన్నట్లు బూర్జువావర్గం యూరపులోని ఏ దేశంలోనూ దాన్ని కొంతకాలమైనా పూర్తిగా తమ చేతుల్లో ఉంచుకోలేకపోవడం చారిత్రక పరిణామంలో ఒక నియ మమా అన్నట్లు కనిపిస్తుంది. ఫ్యూడలిజం పూర్తిగా రద్దుచేయబడిన ఫ్రాన్సులో సైతం బూర్జువావర్గం మొత్తంగా ప్రభుత్వాన్ని తన పూర్తి కంట్రోలులో ఉంచుకొన్నది బహు కొద్ది వ్యవధుల్లోనే. లూయీ ఫిలిప్ పాలనలో (1830–48), బూర్జువావర్గంలో

ఒక భాగం మాత్రమే రాజ్యాన్ని పరిపాలించింది; అధికభాగం చాలా కఠినమైన ఓటింగు నిబంధనలవల్ల ఓటింగుహక్కే పొందలేదు. రెండవ రిపబ్లిక్‌లో (1848–51) బూర్జువా వర్గమంతా అధికారంలో వున్నప్పటికీ, అది మూడేండ్లే; దాని అశక్తతవల్ల రెండవ సామ్రాజ్యం అవతరించింది. ఈనాడు మూడవ రిపబ్లిక్‌లో మాత్రమే బూర్జువావర్గమంతా 20 సంవత్సరాలకంటె ఎక్కువగా అధికారంలో వుంది; కాని అప్పుడే దాని పతనావస్థయొక్క చిహ్నాలు కనిపిస్తున్నాయి. అమెరికావంటి దేశాల్లో మాత్రమే బూర్జువావర్గం స్థిరంగా చాలకాలం అధికారంలో వుండగల్గింది. అయితే ఆ దేశాల్లో ఫ్యూడలిజం యెప్పుడూ లేదు; బూర్జువా సంబంధాల ప్రాతిపదికపైననే అక్కడ సమాజం ప్రారంభమయింది. అట్టి అమెరికా, ఫ్రాన్సు దేశాల్లో సైతం బూర్జువావర్గానికి వారసులైన వారు, అంటే కార్మికులు, అప్పుడే తలుపు తట్టుతున్నారు.

ఇంగ్లండ్‌లో బూర్జువావర్గం యెప్పుడూ ఏకైక పాలకవర్గంగా లేదు. 1832లో లభించిన విజయం తర్వాత కూడా, ఫ్యూడల్ ప్రభువర్గీయులు ప్రభుత్వంలో కీలక స్థానాలన్నిటినీ తమ చేతుల్లోనే ఉంచుకొన్నారు. ధనవంతులైన మధ్యతరగతివారు ఎందువల్ల యీ పరిస్థితిని సహించి ఊరుకొన్నారో లిబరల్ పార్టీకి చెందిన గొప్ప పారిశ్రామికవేత్త డబ్ల్యు. ఫోర్‌స్టర్ చెప్పిన మాటలవల్లగాని నాకు అర్థంకాలేదు. అతడొక బహిరంగసభలో ఉపన్యసిస్తూ, బ్రాడ్‌ఫర్డ్ యువకులకు ఫ్రెంచి భాష నేర్చుకోవలసిందని సూచించాడు; ప్రపంచంలో వృద్ధిలోకి రావడానికది మార్గమని అతడు చెప్పాడు. మంత్రివర్గంలో సభ్యుడుగా వుంటూ తాను సంపాదించిన అనుభవాన్ని వారి దృష్టికి తెచ్చాడు. తానెవరెవరి మధ్య తిరగవలసివచ్చేదో ఆ సంఘంలో ఫ్రెంచిభాష దాదాపు ఇంగ్లీషుతో సమానంగా అవసరమయేదనీ, కాని అది రాకపోవడంచేత బిడియంగా బెదురుబెదురుగా కనపడేవాణ్ణనీ అతడు చెప్పాడు. అసలు విషయమేమంటే, ఆ రోజుల్లో ఇంగ్లీషు మధ్యతరగతివాళ్లందరూ బొత్తిగా విద్యాహీనులైన నడమంత్రపు శ్రీమంతులు; ప్రభుత్వంలోని ఉన్నత పదవులన్నిటినీ వారు ప్రభువర్గీయులకు విడిచిపెట్టడం తప్ప వేరుమార్గం లేకపోయింది. ఆ పదవుల్లో ఉండే వారికి సంకుచిత జాతీయాభిమానం, స్వాతిశయం, వ్యాపార నైపుణ్యం మాత్రమే సరిపోవు; యితర అర్హతలు కూడా ఉండాలి.* ఇప్పటికీ మధ్యతరగతుల విద్యను గురించి వార్తాపత్రికల్లో

---

*వ్యాపార విషయాలలో సైతం జాతీయ దురహంకారం మంచి సలహాదారు కాదు. నిన్న మొన్నటివరకు ఇంగ్లీషు పౌరుడు తన భాష తప్ప మరొకటి మాటాడ్డం అవమానకరంగా సాధారణ ఇంగ్లీషు పారిశ్రామికవేత్త భావించేవాడు. ఇంగ్లండ్‌లో నివాసమేర్పరచుకొన్న విదేశీ "దౌర్భాగ్యులు" తన సరకులను విదేశాలలో అమ్మే బండచాకిరీ తమమీద వేసుకొన్నందుకు అతడు గర్వపడేవాడు. ఆ విదేశస్థులే, ముఖ్యంగా జర్మన్లు బ్రిటిష్ విదేశీ వ్యాపారంలో

అనవరతంగా ప్రచురింపబడే వాద – ప్రతివాదాలను చూస్తే, యిప్పటికీ ఇంగ్లీషు మధ్యతర గతి అత్యుత్తమమైన విద్య నభ్యసించడానికి తానింకా అర్హత సంపాదించలేదనీ, సంసార పక్షమైన విద్య తనకు సరిపోతుందనీ భావిస్తున్నట్లు స్పష్టమవుతుంది. ఈవిధంగా ధాన్యపు చట్టాలు రద్దుచేయబడిన తర్వాత కూడా, అఖండ విజయాలు సాధించిన కాబ్డెన్‌లు, బ్రైట్‌లు, ఫోర్‌స్టర్‌లు తదితరులు ప్రభుత్వాధికారంనుంచి దూరంగా ఉంచబడ్డం మామూలు విషయంగా కనబడింది. 20 సంవత్సరాల తర్వాత మరో కొత్త సంస్కరణ చట్టం[62] చెయ్యబడ్డాకనే వారికి మంత్రివర్గంలో స్థానం దొరికింది. ఇంగ్లీషు బూర్జువాలలో సాంఘికంగా తాము అల్పులమనే భావం ఎంత లోతుగా జీర్ణించిపోయి ఉందంటే, వారు సొంత ఖర్చులతోను, దేశం ఖర్చులతోను అలంకారప్రాయమైన సోంబేర్ల కులాన్నొకదాన్ని పోషిస్తున్నారు. ప్రభుత్వ శుభకార్యా లన్నిటిలోనూ యీ సోంబేర్లే బహుసొంపుగా జాతికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తూ ఉంటారు. తమలో ఎవరైనా ప్రత్యేక విశేషాధికారయుతమైన సంస్థలోకి (ఇది కూడా వారు తయారుచేసిందే) ప్రవేశించే అర్హత ఉన్నట్లు గుర్తింపబడితే, తమ కెంతో గౌరవం లభించినట్లు వారు ఉబ్బితబ్బిబ్బవుతారు.

అందుచేత, మరొక పోటీదారైన కార్మికవర్గం రంగంమీద ప్రవేశించేటప్పటికి పారి

చాలా భాగాన్ని – ఎగుమతీ, దిగుమతీ కూడా – హస్తగతం చేసుకుంటున్నారని అతడు గమనించలేదు. ఇంగ్లీషువారి ప్రత్యక్ష విదేశ వ్యాపారం యించుమించు పూర్తిగా చైనా, అమెరికా, దక్షిణ అమెరికాలవంటి వలస దేశాలకే పరిమితమయిందని కూడా అతడు గ్రహించ లేదు. ఈ జర్మనులే విదేశాలలోని జర్మన్లతో వ్యాపారంచేస్తూ క్రమంగా మొత్తం ప్రపంచంలో వ్యాపార వలసల పూర్తి వలయాన్నొకదాన్ని నిర్మించుకొంటున్నారని కూడా అతడు గమనించలేదు. కాని 40 సంవత్సరాలక్రిందట ఆ జర్మనీయే ఎగుమతుల కోసం సరుకులు తయారుచేయడానికి తీవ్ర ప్రయత్నం ప్రారంభించినప్పుడు యీ వ్యాపార వలయం ఆ దేశానికెంతో ఉపకరించింది. అతి శీఘ్రకాలంలో జర్మనీ ఆహారధాన్యాలను ఎగుమతిచేసే స్థితినుంచి అగ్రశ్రేణికి చెందిన పారిశ్రామిక దేశంగా పరివర్తనచెందింది. ఆ తర్వాత 10 సంవత్సరాలక్రిందట, బ్రిటిష్ పారిశ్రామికవేత్తలు హడలెత్తి తమ కొనుగోలుదార్ల నందరినీ ఎందువల్ల నిలుపుకోలేకపోతున్నామని తమ రాయబారుల్నీ, వాణిజ్య ప్రతినిధుల్నీ ప్రశ్నించారు. ఈ ప్రశ్నకు ఏకగ్రీవంగా వచ్చిన సమాధానం యిది. (1) మీరు మీ కొనుగోలుదార్ల భాష నేర్చుకోలేదు; మీ భాషలో అతడు మాట్లాడాలని కోరుతున్నారు; (2) మీ కొనుగోలుదార్ల కోర్కెలు, అలవాట్లు, అభిరుచులు ఏమిటో తెలుసుకొని వాటి కనుగుణంగా నడచుకోవడానికి మీరు ప్రయత్నించనైనా ప్రయత్నించరు: పైగా మీ ఇంగ్లీషు అలవాట్లు, అభిరుచులకు అనుగుణంగా వారు నడచుకోవాలని ఆశిస్తారు. (ఎంగెల్స్ వివరణ.)

శ్రామిక, వాణిజ్య మధ్యతరగతులు ఫ్యూడల్ ప్రభువర్గీయుల్ని యింకా పూర్తిగా రాజకీయాధికారంనుంచి గెంటివేయలేదు. చార్టిస్టు ఉద్యమం తర్వాత, యూరపియన్ విప్లవాల తర్వాత, 1848–66 మధ్య ఇంగ్లీషు వాణిజ్యం అపారంగా విస్తరించిన తర్వాత (ఇది కేవలం స్వేచ్ఛావ్యాపారం వల్లనే జరిగిందని వక్రంగా చిత్రిస్తూవుంటారు, కాని అంతకంటె ముఖ్యమైన కారణం రైల్వేలు, సముద్రాంతర స్టీమర్లు, మొత్తం రవాణా మార్గాలు బ్రహ్మాండంగా అభివృద్ధి చెందడం) అభివృద్ధినిరోధక శక్తులు విజృంభించడంవల్ల చార్టిస్టు ఉద్యమానికి పూర్వం మాదిరిగా లిబరల్ పార్టీలో అతివాద విభాగమైన కార్మికవర్గం, మళ్లీ లిబరల్ పార్టీ ప్రాబల్యంక్రిందికి నెట్టబడింది. కాని ఓటింగ్ హక్కుకై బ్రిటిష్ కార్మికుల ఆందోళన క్రమంగా అప్రతిహతమయింది. లిబరల్ పార్టీయొక్క విగ్[63] నాయకులు "దిగజారగా," డిజ్రాయెలీ ఆ అనుకుల క్షణాన్ని వినియోగించుకుని, టోరీలు[64] అనుకూలమైన సమయం చూచి పట్టణాలలో కుటుంబ ప్రాతిపదికపై ఓటింగు హక్కు యిచ్చేటట్లు, నియోజక వర్గాలను పునర్విభజించేటట్లూ చెయ్యడంద్వారా తన ఆధిక్యతను ప్రదర్శించుకొన్నాడు. తర్వాత ఆ ఓటింగు హక్కు వచ్చింది. ఆ తర్వాత 1884లో కుటుంబ ప్రాతిపదికపై ఆ ఓటింగు హక్కు కౌంటీలకు కూడా విస్తరింపబడింది; నియోజకవర్గాలు మళ్లీ విభజింపబడ్డాయి; తత్ఫలితంగా అవి కొంతవరకు సమానం చేయబడ్డాయి. వీటన్నిటివల్లా కార్మికుల ఓటింగు శక్తి గణనీయంగా పెరిగింది. దానివల్ల కనీసం 150నుంచి 200 నియోజకవర్గాల్లో నేడు కార్మిక ఓటర్లే మెజారిటీలో ఉన్నారు. కాని, సంప్రదాయం పట్ల గౌరవాన్ని బోధించే విషయంలో పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ ఒక అద్భుతమైన శిక్షణాలయం. లార్డు జాన్ మేనెర్స్ సరదాగా "మన పాత ప్రభువర్గీయులు" అని పిలిచిన ఫ్యూడల్ ప్రభువర్గంపట్ల మధ్యతరగతిపట్ల ఎంతో గౌరవమర్యాదలతో మెలుగుతూవుండగా, కార్మికజన సామాన్యంలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు, "తమకన్న అధికులు"గా పిలువబడుతూవుండిన మధ్యతరగతివారిని మర్యాదామన్ననలతో చూసేవారు. నిజం చెప్పాలంటే, దాదాపు 15 సంవత్సరాలనాటి బ్రిటిష్ కార్మికుడు ఆదర్శ కార్మికుడుగా ఉండేవాడు. అతడు తన యజమానియొక్క హోదాను ఎంతో గౌరవించేవాడు; తనకు కొన్ని హక్కులు కావాలని కోరడంలో నమ్రత ప్రదర్శించేవాడు. జర్మన్ కార్మికుల ముదిరిపోయిన విప్లవధోరణినీ, కమ్యూనిస్టు పోకడలనూ చూసి కథీడర్ సోషలిస్టు[65] సంప్రదాయానికి చెందిన జర్మన్ ఆర్థికవేత్తలు చికాకు చెందేవారు. వారు బ్రిటిష్ కార్మికుల నమ్రతకు సంతృప్తి చెందేవారు.

కాని, ఇంగ్లీషు మధ్యతరగతివారు, చక్కటి వ్యాపారస్తులు గనుక, జర్మన్ ప్రొఫెసర్లకంటె ఎక్కువ దూరదృష్టిని ప్రదర్శించారు. అయిష్టంగానే అయినా వారు కార్మికవర్గంతో కలిసి అధికారాన్ని పంచుకొన్నారు. దారుఢ్యం గలిగిన ఆ దుష్టబాలుడు — అంటే ప్రజలు —

ఎంత శక్తివంతులో చార్టిస్టుల కాలంలో వారు తెలుసుకున్నారు. ఆనాటినుంచీ పరిస్థితుల ఒత్తిడివల్ల వారు ప్రజా కోర్కెల పత్రంలోని ఉత్తమ భాగాలన్నిటినీ బ్రిటిష్ చట్టాల్లో చేర్చవలసివచ్చింది. మరి వారు నైతికసాధనాలద్వారా ప్రజల్ని అదుపులో పెట్టాలంటే ఇప్పుడూ, యికముందూ కూడ అత్యంత ప్రధానమైన సాధనం మతమే. కనుకనే, స్కూళ్ల కమిటీలలో మతగురువుల మెజారిటీ వుంది; కనుకనే బూర్జువావర్గం మత కర్మకాండ[66] లగాయతు సాల్వేషన్ ఆర్మీవరకు సకలవిధాలైన రివైవలిజాన్ని పునరుద్ధరించేందుకూ తమపై తాము అంత కంతకు అధికంగా పన్నులు విధించుకొంటున్నారు.

ఈరోజున బ్రిటిష్ మర్యాదస్తులు యూరపియన్ బూర్జువాల స్వతంత్ర ఆలోచనపైన, మత పరమైన సడలుబాటుపైన విజయం సాధించారు. ఫ్రెంచి కార్మికులు, జర్మన్ కార్మికులు తిరుగుబాటుతత్వం అలవరచుకొన్నారు. సోషలిజం వారిని అంటుజాడ్యంలా పట్టుకొంది; సకారణంగానే, తమ ఆధిక్యతను స్థాపించుకొనేందుకు చట్టబద్ధపద్ధతులే అవలంబించాలన్న పట్టింపు వారికేమీ లేదు. దారుఢ్యంగల బాలుడు నానాటికీ దుష్టుడైపోతున్నాడు. ఫ్రెంచి, జర్మన్ బూర్జువాలు గత్యంతరంలేక స్వతంత్ర సమాలోచనను చల్లగా విడిచిపెట్టవలసి వచ్చింది. చుట్ట నోట్లో పెట్టుకొని గర్వంతో విర్రవీగుతూ ఓడయెక్కిన ఒక యువకుడు వాంతులూ, వికారం ఆవహించగానే నిశ్శబ్దంగా ఆ చుట్టను పారవేస్తాడు. ఆ స్థితిలో వున్నారు ఫ్రెంచి, జర్మన్ బూర్జువాలు. దూషకులంతా ఒక్కొక్కరే పై చూపులకు మతావలంబకులయారు; క్రైస్తవ పీఠాన్ని గురించీ, దాని సిద్ధాంతాలను గురించీ, మతకర్మకాండ గురించీ భక్తితో మాట్లాడసాగారు; తప్పనిసరి అయినప్పుడు వాటిని ఆచరించారు కూడా. ఫ్రెంచి బూర్జువాలు శుక్రవారంనాడు మాంసం వర్జించి లఘు భోజనం ప్రారంభించారు. జర్మన్ బూర్జువాలు ఆదివారంనాడు చర్చిలో చాలసేపు బెంచీలమీద కూర్చొని ప్రొటెస్టెంట్ బోధలు వినసాగారు. భౌతికవాదం వారి దుంప తెంచింది. "Die Religion muss dem Volk erhalten werden" "ప్రజలకోసం మతాన్ని కాపాడాలి" — సమాజాన్ని వినాశంనుంచి కాపాడేందుకు అదొక్కటే వారికి అంతిమ శరణ్యమైంది. కాని వారి దురదృష్టం ఏమంటే, మతాన్ని శాశ్వతంగా కూలదోసేందుకు తమ శక్తియుక్తులన్నిటినీ ఉపయోగించిన తర్వాతగాని ఈ విషయం వారు కనిపెట్టలేకపోయారు. ఇప్పుడు వారిని వెక్కిరించడం బ్రిటిష్ బూర్జువాల వంతు అయింది. వారిలా అంటున్నారు: "ఓ మూర్ఖుల్లారా, మేమీ విషయం రెండువందల సంవత్సరాలకిందటే మీకు చెప్పి వుండేవారం!"

అయితే, బ్రిటిష్‌వారి మతగాంభీర్యంగాని, యూరపియన్ బూర్జువాల post festum*

---

*ఆలస్యంగా. — సం.

మత భావాలుగాని నానాటికీ విజృంభిస్తూన్న కార్మికోద్యమ వెల్లువను అడ్డుకోలేవని నా అభిప్రాయం. సంప్రదాయం పెద్ద అడ్డుకట్ట లాంటిదనే విషయం నిజమే; చారిత్రకగతిని అది మందగింపజేస్తుంది. కాని అది జడ స్వభావం గలది; అందుచేత అది భంగం చేయ బడక తప్పదు అందుకని మతం పెట్టుబడిదారీ సమాజాన్ని శాశ్వతంగా నిలబెట్టి వుంచలేదు. న్యాయ సూత్రాలు, తాత్విక భావాలు, మత విశ్వాసాలు ఒకానొక సమాజంలోని ఆర్థిక సంబం ధాలనుంచి తరతమ స్థాయిల్లో పరోక్షంగా ఉత్పన్నమయేవే. అటువంటప్పుడు, యీ భావాలు ఆర్థిక సంబంధాల్లో పూర్తి మార్పువల్ల కలిగే ఫలితాలను ఉత్తరోత్తరా అడ్డుకోలేవు. లోకాతీతశక్తుల్లో మనకు నమ్మకం ఉంటేతప్ప పతనమవుతూన్న ఒక సమాజాన్ని ఏ మత సూత్రాలూ నిలబెట్టి వుంచలేవని అంగీకరించాల్సివుంటుంది.

వాస్తవానికి ఇంగ్లండ్‌లో కూడా కార్మిక ప్రజలు మళ్లీ కదలనారంభించారు. వారు అనేకరకాలైన సంప్రదాయాల్లో బంధింపబడి వున్న మాట నిజమే. ముఖ్యంగా బూర్జువా సంప్రదాయాలు: ఉదాహరణకు కన్సర్వేటివ్ పార్టీ, లిబరల్ పార్టీ అనే పేర్లతో రెండు పార్టీలే ఉండాలనీ, కార్మికవర్గం తన మోక్షాన్ని ఘనమైన లిబరల్ పార్టీద్వారానే సాధించు కోవాలనే అభిప్రాయం ఇంగ్లండ్‌లో విస్తృతంగా వ్యాపించి వుంది. ఇలాగే కార్మిక సంప్ర దాయాలు కూడా వున్నాయి. కార్మికుల తొలి స్వతంత్ర కార్యాచరణనుంచి, తాత్కాలిక ప్రయత్నాలనుంచి అవి వారసత్వంగా వచ్చాయి. ఉదాహరణకు అనేక పాత ట్రేడ్‌యూనియన్లు క్రమబద్ధమైన తరిఫీదు లేనివారు పెట్టుకున్న దరఖాస్తులన్నింటినీ నిరాకరిస్తూ ఉంటాయి. దీని అర్థమేమంటే అలాంటి ప్రతి ట్రేడ్‌యూనియనూ పోటీకార్మికుల్ని పెంచి పోషి స్తూంది. అయినప్పటికీ, ప్రొఫెసర్ బ్రెంటనో తన సోదర కెథీడర్ సోషలిస్టులతో విలపిస్తూ చెప్పినట్లు నేడు ఇంగ్లీషు కార్మికవర్గం ముందుకు కదులుతోంది. ఇంగ్లండ్‌లోని అన్నిటిలాగే యిది కూడా నెమ్మదిగా, అడుగులో అడుగు వేసుకొంటూ కదులుతోంది; ఒకప్పుడు సందే హిస్తూ కదులుతుంది, మరొకప్పుడు యించుమించు నిరర్థకమైన, తాత్కాలికమైన ప్రయ త్నాలు చేస్తుంది. అప్పుడప్పుడు సోషలిజంను మరీ ఎక్కువగా అనుమానిస్తూ నడుస్తోంది; కాని దాని మూలతత్వాన్ని క్రమంగా యిముడ్చుకొంటూంది. ఈ ఉద్యమం కార్మికుల్లో ఒక పొర తర్వాత మరొక పొరను ఆకట్టుకొంటూ విస్తరిస్తోంది. ప్రస్తుతం లండన్‌లోని ఈస్టు ఎండ్[67] ప్రాంతంలో నివసించే అనిపుణ కార్మికుల్లో అది జడత్వాన్ని నిర్మూలిస్తోంది. రెండోవైపు, యీ కొత్తశక్తులు కార్మికోద్యమాన్నెంత అద్భుతంగా ఉత్తేజపరుస్తున్నాయో మనందరికీ తెలుసు. కొందరు ఉత్సాహవంతులు ఆశిస్తూన్నంత వేగంతో ఈ ఉద్యమం పురోగమించడంలేదు — నిజమే. కాని, బ్రిటిష్ సంప్రదాయాల్లో అత్యుత్తమమైన వాటిని పెంచిపోషిస్తూన్నది కార్మికవర్గమేననీ, ఇంగ్లండ్‌లో గనుక ఒక అడుగు ముందుకు పడితే తర్వాత అది సాధారణంగా క్రిందికి జారదనీ యీ ఉత్సాహవంతులు జ్ఞాపకముంచుకోవాలి.

పైన చెప్పిన కారణాలవల్ల, చార్టిస్టుల పుత్రులు మనం ఆశించినట్లు ఉండకపోయినా, వారి మనుమలు మాత్రం తమ పితామహుల ప్రతిష్ఠను నిలబెట్టగలరు.

కాని, యూరపులో కార్మికుల విజయం కేవలం ఇంగ్లండ్‌మీదనే ఆధారపడి లేదు. కనీసం ఇంగ్లండ్, ఫ్రాన్స్, జర్మనీల మధ్య సహకారం ఉన్నప్పుడే ఆ విజయం లభిస్తుంది.[68] ఫ్రాన్స్ జర్మనీలలో కార్మికోద్యమం ఇంగ్లండ్‌లోకంటె బాగా ముందుంది. జర్మనీలో అది విజయానికి కొంత దగ్గరలో కూడా వుంది. గత 25 సంవత్సరాల్లోనూ అది సాధించిన పురోగతి అనన్యసామాన్యమైనట్టిది. అంతకంతకు ఎక్కువ వేగంతో అది పురోగమిస్తోంది. జర్మన్ మధ్యతరగతి రాజకీయ శక్తియుక్తుల్లోను, క్రమశిక్షణలోను, ధైర్యంలోను, పటిష్ఠతలోను, పట్టుదలలోను దారుణమైన నిర్వీర్యతను ప్రదర్శించుకొంటూంటే, జర్మన్ కార్మికవర్గంలో యీ లక్షణాలు కొల్లలుగా ఉన్నాయని రుజువయింది. నాలుగు వందల సంవత్సరాల క్రిందట జర్మనీ యూరపియన్ మధ్యతరగతి తొలి విజృంభణకు నాందీవాచకం పలికింది; ప్రస్తుత పరిస్థితుల్నిబట్టి చూస్తే, ఆ దేశం యూరపియన్ కార్మికవర్గం యొక్క తొలి విజయానికి రంగస్థలంగా వుండడం కూడా సాధ్యాతీతమైన విషయమా?

ఎఫ్. ఎంగెల్స్

1892, ఏప్రిల్ 20

Frederick Engels
"Sozialism Utopian and Scientific"
London 1892, పుస్తకంలో
ప్రచురింపబడింది
రచయిత సంగ్రహ జర్మన్ అనువాదం
"Die Neue Zeit" పత్రిక, 1, 2 సంచికలలో
1892–93లో ప్రచురింపబడింది

సోషలిజం: ఊహాజనితం, శాస్త్రీయం

I

ఆధునిక సోషలిజం, దాని సారాంశంలో, నేటి సమాజంలో ఒకవైపు ఆస్తిపరులకూ, ఆస్తిహీనులకూ మధ్య, పెట్టుబడిదార్లకూ వేతన కార్మికులకూ మధ్య వున్న వర్గవైరుధ్యాలనూ, మరోవైపు ఉత్పత్తిలో వున్న అరాజకాన్నీ గుర్తించినదాని ప్రత్యక్ష పర్యవసానమే. కాని సిద్ధాంత రూపంలో, ఆధునిక సోషలిజం 18వ శతాబ్దపు ఫ్రెంచి మహా తాత్వికుల మూల సూత్రాలను మరింత తార్కికంగా విస్తరించడంవల్ల మొదట్లో ఉత్పన్నమైంది. అన్ని నూతన సిద్ధాంతాల్లాగే ఆధునిక సోషలిజం కూడా, దాని వేళ్ళు ఎంత లోతుగా పాదార్థిక ఆర్థిక పరిస్థితుల్లో పాతుకుపోయి వున్నప్పటికీ, తన ముందున్న, అదివరకే సిద్ధించి వున్న జ్ఞానసంపుటిమీద ఆధారపడవలసివచ్చింది.

రానున్న విప్లవంకోసం ఫ్రెంచి ప్రజల మనస్సుల్ని సన్నద్ధంచేసిన మహాపురుషులు స్వయంగా తీవ్ర విప్లవకారులు. ఏవిధమైన బాహ్య ప్రమాణాలనూ వారు గుర్తించ లేదు. మతాన్నీ, ప్రకృతిశాస్త్రాన్నీ, సమాజాన్నీ, రాజకీయ సంస్థల్నీ వారు నిర్దాక్షిణ్యంగా ఖండించారు; ప్రతిదీ హేతువాదం అనే న్యాయస్థానంముందు తన అస్తిత్వాన్ని రుజువుచేసు కోవాలి. లేదా తన అస్తిత్వాన్ని ఒదులుకోవాలి. హేతువాదమొక్కటే అన్నింటికీ కొలబద్ద. హేగెల్ చెప్పినట్లు ప్రపంచమంతా శిరస్సుమీద నిలబడి వున్న రోజులవి.* దీనికి రెండ

---

*ఫ్రెంచి విప్లవాన్ని గురించి హేగెల్ యిలా రాశాడు: "న్యాయాన్ని గురించిన ఆలోచన, దీన్ని గురించిన భావన, ఒక్కసారిగా రొమ్ము విరుచుకొని నిలబడింది. దీనికి వ్యతిరేకంగా పాతకాలపు అన్యాయం నిలబడలేకపోయింది. కాబట్టి న్యాయాన్ని గురించిన యీ భావన నేడొక రాజ్యాంగచట్టానికి మూలంగా ఉండాలి. ఇకమీదట ప్రతిదీ దీనిమీదనే ఆధారపడాలి. సూర్యుడు ఆకాశంలో వుంటూ గ్రహాలు సూర్యుని చుట్టూ తిరగడం ప్రారంభమయాక, మానవుడు తన శిరస్సుపై — అంటే భావంపై — నిలబడ్డ దృశ్యం, మాన

ర్థాలు: ఒక అర్థం ఏమంటే, మానవుని శిరస్సూ, దాని ఆలోచననుంచి ఉత్పన్నమయ్యే సూత్రాలూ, మానవ ఆచరణకంతకూ, మానవ సంబంధాలన్నిటికీ మూలంగా గుర్తించాల న్నది. కాని తర్వాత దీనికొక విశేషార్థం కూడా వుంది: అది యేమిటంటే, యీ సూత్రాలకు విరుద్ధంగా వుండే వాస్తవికతను నిజంగా తలకిందులు చేయవలసి వుంటుంది. ఆనాటి ప్రతి సామాజిక రూపం, ప్రతి రాజ్య వ్యవస్థ, ప్రతి పాత సాంప్రదాయిక భావం హేతువిరుద్ధ మైనదిగా చెత్తబుట్టలో విసిరెయ్యబడింది. అంతకుపూర్వం యావత్ ప్రపంచం భ్రాంతులచేతనే నడుపబడుతూ వచ్చిందనీ, గతానికి సంబంధించిన ప్రతీదీ జాలిపడవల సినదిగా, అసహ్యించుకోదగినదిగా పరిగణించబడింది. కాని, ఇప్పుడు మొట్టమొదటి సారిగా జ్ఞానభాస్కరుడు ఉదయించాడు; హేతువాద రాజ్యం అవతరించింది. ఇకమీదట మూఢ నమ్మకాలు, అన్యాయం, విశేషాధికారాలు, పీడనల స్థానే శాశ్వత సత్యం, శాశ్వత న్యాయం, స్వతస్సిద్ధమైన సమానత్వం, అనుల్లంఘనీయమైన మానవ హక్కులు – ఇవి అవతరించాలి.

కాని యీ హేతువాద రాజ్యం పెట్టుబడిదారీ వర్గంయొక్క ఆదర్శీకృత రాజ్యం తప్ప మరొకటి కాదు; ఈ శాశ్వత న్యాయం బూర్జువా న్యాయశాస్త్రంలో ద్యోతకమయింది; ఈ సమానత్వం చట్టరీత్యా బూర్జువా సమానత్వమే; బూర్జువా ఆస్తి ప్రధాన మానవ హక్కులలో ఒకటిగా ప్రకటించబడింది. హేతుబద్ధమయిన పరిపాలన, అంటే రూసో ప్రతిపాదించిన సామాజిక ఒప్పందం[70] ప్రజాతంత్ర బూర్జువా రిపబ్లిక్ అవతరించింది, అలా అది మాత్రమే అవతరించగలదు. 18వ శతాబ్దపు మహా చింతనాపరులు తమకు ముందు తరాలవారి వలెనే, తమ యుగపరిధుల్ని దాటి వెళ్లలేకపోయారు.

సిక ప్రతిబింబాని కనుగుణంగా వాస్తవికత రూపొందించడం ఎన్నడూ దృగ్గోచరం కాలేదు. ప్రపంచాన్ని శాసించేది హేతుజ్ఞానమని మొట్టమొదట చెప్పింది అనక్సగోరస్. కాని యిప్పుడు, మొట్టమొదటిసారిగా, భావం మనోవాస్తవికతను శాసించవలసివుందని మానవుడు తెలుసు కొన్నాడు. ఇది నిజంగా ఒక అద్భుతమైన అరుణోదయం. ఆలోచనాపరులందరూ దీన్ని పర్వదినంగా పరిగణించి ఉత్సవం చేసుకున్నారు. ఆరోజుల్లో ఒక మహోన్నతమైన భావోద్రేకం ప్రజల్ని ఆకట్టుకొంది; హేతువాదంపట్ల ఉత్సాహం ప్రపంచాన్ని పరివేష్టించింది. ఈశ్వర భావం యిప్పుడు ప్రపంచంతో రాజీచేసుకుందా అనిపించింది." (హెగెల్ "చరిత్రను గురించిన తత్వశాస్త్రం," 1840, పేజి 535) కీర్తిశేషుడైన ప్రొఫెసర్ హెగెల్‌యొక్క యిట్టి ఉపదేశాలను అణచేందుకు ప్రభుత్వం సోషలిస్టు వ్యతిరేక చట్టాన్ని[69] అమలుజరప వలసిన సమయం కాదా యిది? ఎందుచేతనంటే, ఆ ఉపదేశాలు విచ్ఛిన్నాన్నీ, ప్రమాదాన్నీ తెచ్చిపెట్టేవి [ఎంగెల్స్ వివరణ].

అయితే, ఫ్యూడల్ ప్రభువర్గీయులకూ బూర్జువాలకూ (ఈ బూర్జువాలు సమాజాని కంతకూ తామే ప్రతినిధులమని చెప్పుకొన్నారు) మధ్యవున్న వైరుధ్యంతోబాటు, పీడకులకూ పీడితులకూ మధ్య, ధనికులైన సోమరులకూ, పేదలైన కార్మికులకూ మధ్య సార్వత్రిక వైరుధ్యం కూడా ఉంది. సరిగా యీ పరిస్థితివల్లనే బూర్జువావర్గ ప్రతినిధులు తామొక ప్రత్యేక వర్గానికే కాక, పీడిత ప్రజానీకాని కంతకూ ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్నట్లు చెప్పుకోగలి గారు. అంతేకాదు బూర్జువావర్గం పుట్టుకనుంచి తన విరుద్ధశక్తి నెదుర్కోవలసివచ్చింది. అది యేమంటే వేతన కార్మికులు లేనిదే పెట్టుబడిదార్లు మనజాలరు; మధ్యయుగాల వృత్తిసంఘాలలోని మేస్త్రీలు ఆధునిక పెట్టుబడిదార్లుగా అభివృద్ధిచెందిన మేరకు ఆ వృత్తిసంఘాలలోని వృత్తిపనివారూ, బయటి రోజుకూలీలూ ఆధునిక పారిశ్రామిక కార్మి కులుగా పరిణతి చెందారు. మొత్తంమీద ఫ్యూడల్ ప్రభువర్గీయులతో బూర్జువావర్గం జరిపిన పోరాటంలో ఆనాటి పలు శ్రామిక బృందాల ప్రయోజనాలకు కూడా వారు ప్రాతి నిధ్యం వహిస్తామని చెప్పగలిగినప్పటికీ, ప్రతి పెద్ద బూర్జువా ఉద్యమంలోనూ కార్మికులు స్వతంత్రంగా పోరాడుతూనే వచ్చారు. వారు ఆధునిక పారిశ్రామిక కార్మికులకు పూర్వ సంతతివారు కొద్దో గొప్పో అభివృద్ధి చెందినవారు. ఉదాహరణకు, జర్మన్ సంస్కరణోద్య మంలోనూ, రైతాంగ సమరంలోనూ అనబాప్టిస్టులు[71] థామస్ మ్యూంత్సెర్, ఇంగ్లీషు మహా విప్లవంలో లెవెలర్లు,[72] ఫ్రెంచి విప్లవంలో బబేఫ్.

ఇంకా అభివృద్ధి చెందని యీ వర్గంయొక్క విప్లవ తిరుగుబాట్ల కనుగుణంగా కొన్ని సిద్ధాంత ప్రతిపాదనలు కూడ వ్యాప్తి చెందాయి. 16, 17 శతాబ్దాలలో ఆదర్శ సమాజాన్ని గురించిన ఊహాజనిత సిద్ధాంతాలు యిలాంటివే.[73] 18వ శతాబ్దంలో మోరెల్లీ, మాబ్లీలు అసలు కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతాలు బోధించారు. సమానత్వంకోసం డిమాండన్నది రాజకీయ హక్కులకే పరిమితం కాకుండా, వ్యక్తులయొక్క సామాజిక పరిస్థితులకు కూడా విస్తరించింది. వర్గ విశేషాధికారాల్నే కాక, వర్గ వ్యత్యాసాల్ని సైతం రద్దుచేయాలని బోధింపబడింది. ఈ ఉపదేశాలకు ప్రప్రథమ రూపం సర్వసంగ పరిత్యాగాన్నీ, దారిద్ర్య జీవితాన్నీ బోధించే కమ్యూనిజం. ఆ తర్వాత, ముగ్గురు గొప్ప ఊహాజనిత సోషలిస్టులు ముందుకు వచ్చారు: సెంట్-సైమన్, ఈయన దృష్టిలో మధ్యతరగతి ఉద్యమానికి, కార్మిక వర్గోద్యమంతోబాటు యింకా కొంత ప్రాధాన్యం వుంది. ఫోరియర్; ఓవెన్ — పెట్టు బడిదారీ ఉత్పత్తి అత్యంతాభివృద్ధిని సాధించిన దేశంలో, దీన్నుండి ఉత్పన్నమైన వైరుధ్యాల ప్రభావంక్రింద వర్గవ్యత్యాసాన్ని తొలగించేందుకు క్రమబద్ధమైన ఫ్రెంచి భౌతికవాదం సూచించిన మాదిరి ప్రతిపాదనలను రూపొందించాడు.

పై ముగ్గురిలోనూ వున్న సమాన లక్షణం ఏమంటే, చారిత్రక గతిలో కొత్తగా ఉద్భవించిన కార్మికవర్గ ప్రయోజనాలకు వీరెవరూ ప్రాతినిధ్యం వహించలేదు. ఫ్రెంచి తత్వవేత్తలవలె

వీరు మొదట ఒక ప్రత్యేక వర్గాన్ని కాక ఒకేసారి మానవజాతి నంతనూ విముక్తి చేయ గోరారు. వారి మాదిరిగానే వీరు కూడ హేతువాదమనే రాజ్యాన్నీ, శాశ్వత న్యాయమనే రాజ్యాన్నీ నెలకొల్పదలచారు. కాని, ఫ్రెంచి తత్వవేత్తల రాజ్యానికీ వీరి రాజ్యానికీ ఆకాశానికీ పాతాళానికీ వున్నంత అంతరం వుంది.

ఎందుచేతంటే, ఫ్రెంచి తత్వవేత్తల సిద్ధాంతాలపై ఆధారపడ్డ బూర్జువా ప్రపంచం, పై ముగ్గురు సంఘ సంస్కర్తల దృష్టిలోనూ, ఫ్యూడల్ వ్యవస్థలాంటి, అంతకుముందు వ్యవస్థల లాంటి హేతు విరుద్ధ వ్యవస్థే అధర్మ వ్యవస్థే: వాటివలె దీన్ని కూడా మురికి కూపంలో పారవేయవలసిందే. విశుద్ధ హేతువాదం, న్యాయం యింతవరకు ప్రపంచాన్ని శాసించలేదంటే కారణం మనుష్యులు వాటిని సరిగ్గా అర్థం చేసుకోకపోవడం. కావలసిం దల్లా మహాప్రతిభగల వ్యక్తి. అట్టి వ్యక్తి యిప్పుడు అవతరించాడు. సత్యాన్ని అతడు అర్థం చేసుకోగలడు. అతడు అవతరించడం, సత్యాన్ని అతడు అర్థం చేసుకోడం అనివార్య సంఘటన కాదు; చారిత్రక క్రమంలో ఒక అవశ్య ఘటన కాదు; అదొక చక్కని యాదృచ్ఛిక ఘటన మాత్రమే. అట్టి వ్యక్తి 500 సంవత్సరాలకు ముందు కూడా అవతరించివుండ వచ్చు; ఆవిధంగా మానవజాతిని 500 సంవత్సరాల తప్పులనుంచీ ఘర్షణలనుంచీ, బాధలనుంచీ రక్షించి వుండవచ్చు.

ఫ్రెంచి విప్లవానికి సూత్రధారులైన 18వ శతాబ్దపు ఫ్రెంచి తత్వవేత్తలు ప్రతి దాన్నీ శాసించే ఏకైక శక్తి హేతువాద మన్నారు, హేతుబద్ధమైన పరిపాలనను, హేతుబద్ధమైన సమాజాన్ని స్థాపించాలని కోరారు; శాశ్వత హేతువాదానికి విరుద్ధమైన ప్రతిదాన్నీ నిర్దాక్షిణ్యంగా తుదముట్టించాలని కోరారు. నిజానికి యీ శాశ్వత హేతువాదం 18వ శతాబ్దపు బుర్గర్‌ని గురించిన ఆదర్శీకృత అవగాహన తప్ప మరేమీ కాదనీ, ఈ 18వ శతాబ్దపు బుర్గర్ అప్పుడప్పుడే పెట్టుబడిదారుగా పరివర్తన చెందుతున్నాడనీ పైన చూశాం. ఫ్రెంచి విప్లవం యీ హేతుబద్ధమైన సమాజాన్నీ, పరిపాలననూ సాధించగలిగింది.

కాని యీ నూతన వ్యవస్థ అంతకు పూర్వమున్న వాటితో పోలిస్తే సాపేక్షంగా హేతుబద్ధమైనదైనప్పటికీ, పరమ రూఢంగా మాత్రం హేతుబద్ధమైనది కాదు. హేతువాదంపై ఆధారపడ్డ రాజ్యం పూర్తిగా కూలిపోయింది. రూసో ప్రతిపాదించిన సామాజిక ఒప్పందం భయానక పాలనగా[51] సాక్షాత్కరించింది. తమ రాజకీయ శక్తియుక్తుల్లో నమ్మకం కోల్పోయిన బూర్జువావర్గం ఆ "భయానక పాలన"నుంచి రక్షించుకోడానికి మొదట డైరెక్టరేట్[74] యొక్క అవినీతిలోను, తర్వాత నెపోలియన్ నిరంకుశ పాలనలోను తలదాచుకొంది. వాగ్దానంచెయ్యబడిన శాశ్వత శాంతి నిర్విరామమైన దురాక్రమణ యుద్ధంగా పరిణమించింది. హేతువాదంపై ఆధారపడ్డ సమాజానికి కూడా యీ గతే పట్టింది. ధనికులకూ, పేదలకూ మధ్య వైరుధ్యం సర్వమానవ సౌభాగ్యంలో కరిగిపోవడానికి బదులు మరింత తీవ్ర

రూపం దాల్చింది. ఎందుచేతంటే యీ వైరుధ్యాన్ని కొంతవరకు అధిగమించిన వృత్తి సంఘాలూ, యితర విశేషాధికారాలూ రద్దుచేయబడ్డాయి. మత పీఠాలు నడుపుతున్న ధర్మ సంస్థలు కూడ రద్దుచేయబడ్డాయి. ఫ్యూడల్ సంకెళ్లనుండి "సొంత ఆస్తి విముక్తి చేయబడింది." కాని పెద్ద పెద్ద పెట్టుబడిదార్లతోను, భూస్వాములతోను తీవ్రాతితీవ్రమైన పోటీలో నిలబడలేక కృంగికృశించే చిన్న పెట్టుబడిదార్లూ, రైతులూ తమకున్న కొద్దిపాటి ఆస్తుల్నీ ఆ పెద్ద భూస్వాములకే తెగనమ్ముకొనేందుకు మాత్రం స్వేచ్ఛ లభించింది. ఆవిధంగా చిన్న పెట్టుబడిదార్లూ, కమతందారులూ వారి వారి "ఆస్తులనుంచి విముక్తి చెందారు." పెట్టుబడిదారీ ప్రాతిపదికపై పరిశ్రమల అభివృద్ధి కార్మికజన సామాన్యానికి దారిద్ర్యం, నికృష్టస్థితీ తెచ్చిపెట్టాయి. అవే సమాజంయొక్క ఉనికికి ఆధారమయాయి. కార్లైల్ మాటల్లో చెప్పాలంటే, మానవునికీ, మానవునికీ మధ్య ద్రవ్యసంబంధమే అంతకంతకు ఏకైక సంబంధమైంది. నేరాలు ఏడాదికేడాదికీ పెరుగుతున్నాయి. ఇదివరలో ఫ్యూడల్ అవినీతి బాహాటంగా, పట్టపగలే తాండవించేది. ఇప్పుడది చాటుమాటుగా సాగుతోంది. దాని స్థానంలో ఇదివరకు రహస్యంగా సాగే బూర్జువా అవినీతి నేడు బహిరంగంగా విజృంభించింది. వ్యాపారం అంతకంతకు మోసంగా పరిణమించింది. విప్లవ నినాదమైన "సౌభ్రాతృత్వం"[75] వ్యాపార పోటీ అనే సంకుల సమరంలో వంచనగా, వైరంగా పరివర్తనచెందింది. బలప్రయోగంద్వారా జరిగే పీడన స్థానే లంచగొండితనం ప్రవేశించింది; ఖడ్గం స్థానాన్ని ధనం ఆక్రమించింది. పెండ్లయిన పడుచుతో మొదటి రాత్రి గడిపే హక్కు యిదివరలో ఫ్యూడల్ ప్రభువులకుండేది. అది యిప్పుడు పెట్టుబడిదార్లకు సంక్రమించింది. వ్యభిచారం కనీవినీ యెరుగనంతగా పెరిగింది. వివాహం యిదివరకులాగే చట్టబద్ధమైన వ్యభిచారంగా, ప్రభుత్వ గుర్తింపుగల వ్యభిచారంగా నిలిచివుంది. పైగా వివాహితులలో సైతం అక్రమ ప్రవర్తన వ్యాపించింది.

ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే, తత్వవేత్తల గొప్ప గొప్ప వాగ్దానాలతో పోలిస్తే, "హేతువాదంయొక్క దిగ్విజయం"నుంచి ఉద్భవించిన సామాజిక, రాజకీయ సంస్థలన్నీ పూర్తిగా ఆశాభంగం కలిగించే వ్యంగ్యచిత్రాలుగా అవి తయారయాయి. కరువైందల్లా, యీ ఆశాభంగాన్ని పైకి వ్యక్తంచేసే మనుష్యులే. వారు 19వ శతాబ్దం ప్రారంభంలో ప్రత్యక్షమయారు. 1802లో సెంట్-సైమన్ రచించిన "జెనీవా లేఖలు" ప్రచురింపబడ్డాయి. ఫోరియర్ మొట్టమొదటి గ్రంథం — ఆయన సిద్ధాంతానికి 1799లోనే ప్రాతిపదిక పడినా — 1808లో వెలువడింది. రాబర్టు ఓవెన్ 1800 జనవరి 1న "న్యూలనార్క్"[76]ను నడప నారంభించాడు.

కాని ఆ రోజుల్లో పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం, దానితోబాటు బూర్జువావర్గానికీ, కార్మికవర్గానికీ మధ్య వైరుధ్యం చాలా అసమగ్రంగానే అభివృద్ధి చెందాయి. ఇంగ్లండ్‌లో

అప్పుడే తలయెత్తిన ఆధునిక పరిశ్రమలు ఫ్రాన్సులో యింకా రాలేదు. ఈ ఆధునిక పరిశ్రమలు ఒకవైపు ఉత్పత్తి విధానంలో తప్పనిసరిగా విప్లవాన్ని తీసుకువచ్చే ఘర్షణలను పెంచుతాయి. ఆ ఉత్పత్తియొక్క పెట్టుబడిదారీ స్వభావాన్ని రద్దుచేసే ఘర్షణలు — అంటే అందులో ఉద్భవించే వర్గాలమధ్య ఘర్షణలను కాక అవి సృష్టించే ఉత్పాదక శక్తులకూ మారకపు సంబంధాలకూ మధ్య ఘర్షణలను అభివృద్ధిచేస్తాయి. రెండోవైపు, యీ ఘర్షణలను రూపుమాపే సాధనాలను కూడా బ్రహ్మాండమైన యీ ఉత్పాదక శక్తుల లోనే, ఆధునిక పరిశ్రమలే అభివృద్ధిచేస్తాయి. అందుచేత, 1800 ప్రాంతంలో నూతన సామాజిక వ్యవస్థనుంచి ఉద్భవించిన సంఘర్షణలు అప్పుడే రూపొందుతున్నాయనడం ఎలా సత్యమో, ఆ సంఘర్షణలను అంతమొనర్చే సాధనాలు కూడా అప్పుడే తయారవుతున్నాయనడం మరింత సత్యం. భయానక పాలనలో పారిస్‌లోని "దరిద్రనారాయణులు" కొద్ది క్షణాలు మాత్రమే అయినా పైచెయ్యి సంపాదించి, బూర్జువావర్గం వ్యతిరేకించినా కూడా, విజయవంతంగా బూర్జువా విప్లవాన్ని ముగింపుకు తేగలిగారు. కాని, అలా చేయడంలో, ఆనాటి పరిస్థితుల్నిబట్టి ఆ పెత్తనం కొనసాగడం ఎంత దుస్సాధ్యమో రుజువు మాత్రమే చేశారు. ఆనాడు కార్మికవర్గం అప్పుడప్పుడే "దరిద్రనారాయణుల"నుంచి ఉద్భవించి, అంకుర రూపంలో, అదొక కొత్త వర్గంగా పరిణతి చెందుతూంది. స్వతంత్ర రాజకీయ చర్యలకు పూనుకొనే శక్తి దాని కింకా రాలేదు. కేవలం పీడితవర్గంగానే, బాధపడే వర్గంగానే అది వుంది. తనకు తాను సహాయం చేసుకునే శక్తి దాని కింకా లేదు. అట్టి పరిస్థితుల్లో, ఆనాటి కార్మికవర్గానికి సహాయం బయటనుంచైనా రావాలి పైనుంచైనా రావాలి.

ఈ చారిత్రక పరిస్థితులు కూడా సోషలిజం స్థాపకులను ప్రభావితం చేశాయి. పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తిలోని అపరిణత పరిస్థితుల కనుగుణంగానే, వర్గాలమధ్య వుండే అపరిణత సంబంధాల కనుగుణంగానే, అపరిణత సిద్ధాంతాలు కూడా వెలువడ్డాయి. సామాజిక సమస్యలకు పరిష్కారమార్గం అప్పటికింకా అపరిణత ఆర్థిక సంబంధాలలో మరుగుపడి వుంది. దాన్ని ఊహాజనిత సోషలిస్టులు తమ మేధస్సునుంచి రూపొందించ యత్నించారు. సమాజమంతా ఒక తప్పుల తడక; వాటిని నిర్మూలించ వలసింది హేతువాదం. అందుచేత ఒక నూతన సామాజిక వ్యవస్థను, యిదివరకటికన్న ఉత్కృష్టమైన దానిని కనిపెట్ట వలసివచ్చింది, దాన్ని బయటినుంచి ప్రచారంద్వారాను, అవకాశ మున్నచోట్ల ఆదర్శ ప్రయోగాలద్వారాను సమాజంలో చొప్పించవలసి వచ్చింది. ఈ నూతన సామాజిక వ్యవస్థలు ఊహా జగత్తులోనే ఉండిపోవలసివచ్చింది. వాటి ప్రణాళికలు ఎంత సమగ్రంగాను, వివరంగాను తయారుచేయబడితే అంత మానసిక భ్రాంతులుగా అవి దిగజారక తప్పని పరిస్థితికి పోయాయి.

ఇవన్నీ వాస్తవ విషయాలు, వీటిని మన మంగీకరిస్తే యీ సమస్యను గురించి యిక

మనం చర్చించ నక్కర్లేదు. ఎందుచేతంటే, యివి గతానికి సంబంధించినవి. ఈ మానసిక భ్రాంతుల్ని గురించి తర్కవితర్కాలు చేసే పనిని అల్పవిద్వాంసులకు వదలివేద్దాం. ఈరోజున అవి చిరునవ్వు తెప్పిస్తాయి. అటువంటి "బుద్ధిమాంద్యం"తో పోలిస్తే తమ తర్కం మహోన్నతమైనదని వారు పొలికేకలు వేయవచ్చు. కాని మనం మాత్రం వారి మానసిక భ్రాంతులనుంచి ఉత్పన్నమయిన అద్భుత భావాలకు, అంకుర రూపంలో వున్న అద్భుత భావాలకు సంతసిద్దాం. వాటిని అల్పబుద్ధులు చూడలేకపోయారు.

సెంట్-సైమన్ ఫ్రెంచి మహా విప్లవానికి పుత్రుడు. ఆ విప్లవం జరిగేటప్పటికి అతనికి 30 సంవత్సరాలు కూడా లేవు. ఫ్రాన్సులో మూడవ ఎస్టేటుకు[77] చెందిన ప్రజానీకం అనగా ఉత్పత్తి రంగంలోనూ, వ్యాపారంలోనూ పనిచేసేవారు, ప్రత్యేక సౌకర్యాలుగల సోమరుల వర్గంపై, అనగా ప్రభువర్గీయులపైనా, మతాధిపతులపైనా, సాధించిన విజయమే ఫ్రెంచి విప్లవం. కాని మూడవ ఎస్టేటు సాధించిన యీ విజయం త్వరలోనే ఆ ఎస్టేటుకు చెందిన కొద్దిమంది విజయంగా పరిణమించింది; అందులో ప్రత్యేక సౌకర్యాలుగల ఆస్తిపరుల బూర్జువావర్గ రాజ్యాధికారంగా అది పరిణమించింది. ఈ బూర్జువావర్గం విప్లవకాలంలో వేగంగా అభివృద్ధి చెందింది; ప్రభువర్గీయుల, మతాధిపతుల భూములను స్వాధీన పరచుకొని, ఆ తర్వాత వాటిని అమ్మివేయడంద్వారా — ఈ చట్టా వ్యాపారంద్వారా — ధనం సంపాదించింది. అంతే కాక, మిలిటరీ కంట్రాక్టులద్వారా మొత్తం జాతినే మోసగించి, ఐశ్వర్యవంతమైంది. డైరెక్టరేట్[74] కింద యీ వంచకులు చెలాయించిన పెత్తనమే ఫ్రాన్సును సర్వనాశనానికి తెచ్చింది. నెపోలియన్ రాజకీయ కుట్రద్వారా అధికారాన్ని హస్తగతం చేసుకొనేందు కదొక సాకు అయింది.

అందుచేత, సెంట్-సైమన్ దృష్టిలో మూడవ ఎస్టేటుకూ, ప్రత్యేక సౌకర్యాలు గల వర్గానికీ మధ్య వైరుధ్యం, "కార్మికులకూ," "సోమరులకూ" మధ్య వైరుధ్యంగా కనబడింది. సోమరులంటే పాతవ్యవస్థకు చెందిన ప్రత్యేక సౌకర్యాలు గలవారే కాదు; ఉత్పత్తిలోగాని, పంపకంలోగాని ఏవిధంగానూ పాల్గొనకుండా, తమ ఆదాయాలమీద జీవించేవారందరూ సోమరులే. ఇక కార్మికులు అతని దృష్టిలో వేతన కార్మికులే కాదు; ఉత్పత్తిదార్లూ, వర్తకులూ, బ్యాంకర్లు కూడ కార్మికులే. సోమరులు బుద్ధి కుశలతలోగాని, రాజకీయ విజ్ఞతలోగాని నాయకులు కాజాలరని రుజువయింది; విప్లవం యీ విషయాన్ని చివరకు ధ్రువపరచింది. ఆస్తిలేని వర్గాలకు యీ శక్తి లేదని భయానక పాలన అనుభవమే రుజువుచేసినట్లు సెంట్-సైమన్‌కి కనబడింది. అటువంటప్పుడు నాయకత్వం వహించవలసిందెవరు? విజ్ఞానశాస్త్రం, పరిశ్రమలూ అని సెంట్-సైమన్ అభిప్రాయం. ఈ రెండూ ఒక సరికొత్త మతసంబంధంచే ఐక్యమొనర్చబడతాయి. సంస్కరణోద్యమం తర్వాత నశించిపోయిన మత ఐక్యతను యివి పునరుద్ధరిస్తాయి. ఈ మత ఐక్యత నిగూఢమైన,

అంతస్తులమీద అంతస్తులుగల "నవీన క్రైస్తవమతం." విజ్ఞానశాస్త్రం అంటే అతని దృష్టిలో మహావిద్వాంసులు. పరిశ్రమ అంటే, ప్రధానంగా కష్టించే బూర్జువాలూ, ఫ్యాక్టరీ యజమానులూ, వర్తకులూ, బ్యాంకర్స్‌ను. ఈ వర్గానికి చెందినవారు ఒక విధమైన సమాజ సేవకులుగా మారుతారని, సమాజానికి ధర్మకర్తలుగా మారుతారని సెంట్-సైమన్ అభిప్రాయం. అయితే కార్మికులకన్న వారు ఉన్నత హోదాలో వుంటారు; ఆర్థికంగా వారికి ప్రత్యేక సౌకర్యాలుంటాయి. రుణాలను నియంత్రితం చెయ్యడంద్వారా మొత్తం సామాజికోత్పత్తిని నడిపే బాధ్యతను బ్యాంకర్లకు అప్పగించాల్సివుంటుంది. ఫ్రాన్సులో ఆధునిక పరిశ్రమలూ, వాటితోబాటు పెట్టుబడిదార్లకూ, కార్మికులకూ మధ్య అప్పుడే వైరుధ్యం తలెత్తుతూంది. ఆ కాలాని కనుగుణమైన భావమే యిది. కాని, సెంట్-సైమన్ అందరికంటే అధిక సంఖ్యలోవున్న, అందరికంటే బీదలుగావున్న వర్గాన్ని ("la classe la plus nombreuse et la plus pauvre") గురించే ఎక్కువ శ్రద్ధ చూపెట్టాడు; దాన్ని గురించే అతడు నొక్కిచెప్పాడు.

సెంట్-సైమన్ యిదివరకే "జెనీవా లేఖల్లో" "మనుష్యులందరూ పనిచేయాలి" అనే ప్రతిపాదన చేశాడు.

ఆ పుస్తకంలోనే, "భయానక పాలన"ని ఆస్తిలేని ప్రజానీకంయొక్క పాలనగా అతడు గుర్తించాడు. వారిని సంబోధిస్తూ అతడిలా అన్నాడు:

> "మీ కామ్రేడ్స్ అధికారంలో ఉన్నప్పుడు ఫ్రాన్సుకు ఏమి జరిగిందో చూడండి: వారు కరువును తీసుకొచ్చారు."

కాని అతడు ఫ్రెంచి విప్లవం వర్గ సమరమనీ, అది ప్రభువర్గానికీ, బూర్జువావర్గానికీ మధ్యనే జరగలేదనీ, ప్రభువర్గానికీ, బూర్జువావర్గానికీ, ఆస్తిలేనివారికీ మధ్య అది జరిగిందనీ 1802లో గమనించడం చాలా భావగర్భితమైన ఆవిష్కరణ. ఉత్పత్తికి సంబంధించిన శాస్త్రమే రాజకీయాలని అతడు 1816లో ప్రకటించాడు; రాజకీయాలను అర్థశాస్త్రం పూర్తిగా యిముడ్చుకొంటుందని అతడు జోస్యం చెప్పాడు. ఆర్థిక పరిస్థితులు రాజకీయ సంస్థలన్నిటికీ పునాది అనే గుర్తింపు మన కిక్కడ అంకుర రూపంలో మాత్రమే కనిపిస్తుంది, ఎంతో స్పష్టంగా అతడు వ్యక్తంచేసిన అభిప్రాయమేమంటే యిక మీదట ప్రజలపై రాజకీయ పరిపాలన వ్యవహారాల నిర్వహణగా మార్పుచెందుతుంది; ఉత్పత్తి క్రమాన్ని నిర్వహించేదిగా అది మార్పుచెందుతుంది. అంటే "రాజ్యయంత్రం రద్దవుతుంది" అనే భావన. ఈ మధ్య యీ సమస్యపైనే ఎంతో రభస చెలరేగిందన్న విషయం గమనార్హం.

సెంట్-సైమన్ 1814లోనూ, అంటే మిత్రరాజ్య సేనలు పారిస్‌లో ప్రవేశించిన వెన్వెంటనే,* ఆ తర్వాత 1815లో జరిగిన నూరు రోజుల[78] యుద్ధంలోనూ ఫ్రాన్సు ఇంగ్లండుతో చేతులు కలపాలని ప్రకటించాడు; ఈ రెండు దేశాలూ జర్మనీతో స్నేహంగా వుండాలన్నాడు. అలా జరిగితేనే యూరపు సౌభాగ్యాభివృద్ధులతో, శాంతితో వర్ధిల్లుతుంద న్నాడు. 1815లో వాటర్లూ[79] విజేతలతో, చేతులు కలపాలని ఫ్రెంచివారికి ఉప దేశించేందు కెంతైనా మనోధైర్యం, చారిత్రక దూరదృష్టీ ఉండాలి. సెంట్-సైమన్ యీ విషయంలో కూడ తన సమకాలీనుల కంటె మిన్న అనిపించుకొన్నాడు.

సర్వగ్రాహకమైన దృష్టివైశాల్యంగల సెంట్-సైమన్‌లో తదనంతర సోషలిస్టులలో ఖచ్చిత మైన ఆర్థికదృష్టి లోపించిన అభిప్రాయాలన్నీ అంకుర రూపంలో కనిపించగా, ఫోరియర్‌లో ప్రస్తుత సామాజిక పరిస్థితుల్ని ఖండించడం కనిపిస్తుంది. ఈ విషయంలో అతడు సిసలైన ఫ్రెంచి సంప్రదాయాన్ని అనుసరించాడు; వ్యంగ్యాన్ని అతడు విస్తారంగా ఉపయోగించాడు. అంతమాత్రంచేత అందులో సమగ్రత సన్నగిలలేదు. ఫోరియర్ బూర్జువావర్గాన్నీ విప్ల వానికి పూర్వం ఆ వర్గానికి సిద్ధాంతవేత్తలుగా ఉన్నవారినీ, విప్లవానంతరం రంగంమీదికి వచ్చిన బూర్జువా వందిమాగధుల్నీ వారి మాటల్లోనే ఎత్తిపొడుస్తూ అపహాస్యంచేశాడు. బూర్జువా సమాజంలోని ఆర్థిక, నైతిక పతనాన్ని అతడు నిర్దాక్షిణ్యంగా బయటపెట్టాడు. అంతకుముందు తత్వవేత్తలు హేతువాదమే శాసనకర్తగా వుండే సమాజాన్ని గురించీ, అంద రికీ సమస్త సౌఖ్యాలూ లభింపచేసే నాగరికతను గురించీ, మానవుని శక్తిసామర్థ్యాలను అనం తంగా అభివృద్ధిచేసే వ్యవస్థను గురించీ చేసిన వాగ్దానాలనూ, మిరుమిట్లుగొల్పే వాగ్దానా లనూ అతడు బూర్జువా సమాజంలోని బీభత్సాల కెదురుగా నిలిపి చూపెట్టాడు; అంతే కాక తన కాలంలో బూర్జువా సిద్ధాంతవేత్తలు చేసిన వన్నెచిన్నెల వర్ణనలన్నీ వాస్తవ పరి స్థితుల కెంత భిన్నంగా వున్నాయో చూపెట్టాడు. ప్రతిచోటా దారుణమైన బీభత్సం వికటాట్టహాసం చేస్తూంటే, ఢమఢమ శబ్దాలతో దాన్ని గురించిన స్తోత్రపాఠా లెలా వర్షిస్తున్నాయో అతడు చిత్రించాడు; నిశితమైన ఎత్తిపొడుపులతో వాటిని చీల్చిచెండాడాడు.

ఫోరియర్ విమర్శకుడు మాత్రమే కాదు. చలించని అతని ప్రశాంత స్వభావం అతన్నొక వ్యంగ్య రచయితగా చేసింది. ప్రపంచ చరిత్రలోనే అత్యుత్తమ వ్యంగ్య రచయితల్లో అతడు అగ్రశ్రేణికి చెందినవాడు. విప్లవం పతనమయాక విజృంభించిన చట్టావ్యాపారంలోని మోసాలను అతడు శక్తివంతంగాను, రమ్యంగాను చిత్రించాడు; లాభాల వేటతో పెనవేసుకు పోయిన ఆనాటి ఫ్రెంచి వ్యాపారాన్ని తూర్పారబట్టాడు. అంతకంటె కూడ అద్భుతంగా అతడు బూర్జువా సమాజంలోని స్త్రీ పురుష సంబంధాలనూ, స్త్రీల అధోగతినీ బహిర్గ

* 1814 మార్చి 31న. – సం.

తంచేశాడు. ఏ సమాజంలోనైనా సాధారణ స్వాతంత్ర్యానికి కొలబద్ద స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమని మొట్టమొదట ప్రకటించింది ఫోరియరే.

కాని, ఫోరియర్ ప్రతిభను తారాస్థాయికి చేర్చిన విషయం, సమాజ చరిత్రను గురించిన అతని దృక్పథం. ఈనాటివరకు సమాజ చరిత్రనంతనూ అతడు నాలుగు దశలుగా విభజించాడు: ఆటవిక దశ, పితృస్వామిక దశ, అనాగరిక దశ, నాగరిక దశ. చివరిదశ ప్రస్తుత పౌర నామక, లేక బూర్జువా దశ; 16వ శతాబ్దంతో అది ప్రారంభమవుతుంది.

> "అనాగరిక దశలో సరళమైన పద్ధతిలో ఆచరింపబడిన ప్రతి అవినీతికరమైన పనికీ నాగరికత జటిలమైన, అస్పష్టమైన, సందిగ్ధమైన, కపటమైన ఉన్నత రూపాన్ని కల్పిస్తుంద"నీ,

అది "విషచక్రం"లో తిరిగినట్లు తిరుగుతుందనీ, నిరంతర వైరుధ్యాలతో తిరుగుతుందనీ, ఒక వైరుధ్యం తర్వాత మరొక వైరుధ్యాన్ని సృష్టించుకొంటూ, వాటినుంచి బయటపడ లేకుండా ఉక్కిరిబిక్కిరౌతూ ఉంటుందనీ అతడు రుజువుచేశాడు. దేన్నైతే అది కోరుకొంటుందో, లేదా కోరుకొంటున్నట్లు నటిస్తుందో, దానికి విరుద్ధమైనదాన్ని అది పొందుతుంది. ఉదాహరణకు

> "నాగరిక యుగంలో దారిద్ర్యం మహదైశ్వర్యంనుంచి జనిస్తుంది."

ఈవిధంగా ఫోరియర్ తన సమకాలికుడైన హేగెల్ వలెనే గతితార్కిక పద్ధతిని అద్భుతంగా ఉపయోగించాడు. దాని సహాయంతోనే సంపూర్ణతా సాధనలో మానవుని అనంతప్రజ్ఞను గురించిన మాటలను ఖండించాడు. ప్రతి చారిత్రక దశలోనూ ఉచ్చస్థితీ పతనం ఉండి తీరుతాయనీ, ఇదే మానవజాతి భవిష్యత్తుకంతకూ వర్తిస్తుందనీ అతడు వాదించాడు. భూమి ఉత్తరోత్తరా ధ్వంసమవుతుందనే భావాన్ని కాంట్ ప్రకృతిశాస్త్రంలో ప్రవేశపెట్టినట్లే ఫోరియర్ మానవజాతి ఉత్తరోత్తరా నశిస్తుందనే భావాన్ని చారిత్ర విజ్ఞానశాస్త్రంలో ప్రవేశపెట్టాడు.

ఫ్రాన్సులో ఒకవైపు విప్లవతుపాను అన్నిదిశలా విస్తరిస్తోంటే, ఇంగ్లండులో అది ప్రశాంతంగా వ్యాపిస్తోంది; అయితే అది ఫ్రెంచి విప్లవం కన్న తక్కువ మహత్తరమైన దేమీ కాదు. ఇంగ్లండులో ఆవిరిశక్తీ, సరికొత్త పనిముట్లను తయారుచేసే యంత్రాలు కార్ఖానాలను ఆధునిక పరిశ్రమలుగా మార్చివేస్తున్నాయి; ఆవిధంగా మొత్తం బూర్జువా సమాజంయొక్క పునాదుల్నే అవి మార్చివేస్తున్నాయి. మందగమనంతో కూడిన కార్ఖానా అభివృద్ధి దశ పెనుతుపానును పోలిన ఒత్తిళ్లతో కూడిన ఉత్పత్తి దశగా పరివర్తన చెందుతోంది. నిరంతరం వృద్ధిచెందే వేగంతో సమాజం రెండు వర్గాలుగా — పెద్ద పెట్టు

బడిదార్లు, ఆస్తిలేని కార్మికులుగా — చీలిపోతూంది. ఈ రెండు వర్గాల మధ్యా యిదివరలో వుంటూ వచ్చిన ఒక స్థిరమైన మధ్య తరగతికి బదులు అస్థిరమైన వృత్తిపనివారు, దుకాణదార్లు ఎంతో కష్టంతో పొట్టపోసుకొంటూ బ్రతుకుతున్నారు; జనాభాలో వీరి నిష్పత్తి నిరంతరం మారుతోంది.

అయితే, యీ నూతన ఉత్పత్తి విధానం యింకా తన ఉచ్చదశ ప్రారంభ స్థితిలోనే వుంది. అది అప్పటికింకా మామూలు ఉత్పత్తి విధానంగా, క్రమబద్ధ ఉత్పత్తి విధానంగా వుంది. ఆనాటి పరిస్థితుల్లో అది అంతకంటె అభివృద్ధి చెందడం సాధ్యం కాదు. అయినప్పటికీ అది దారుణమైన సామాజిక రుగ్మతలన్నిటినీ అప్పటికే సృష్టిస్తోంది. ఉదాహరణకు తలదాచుకోడానికి యిండ్లులేని జనసమూహాలు పెద్దపెద్ద పట్టణాల్లోని మురికి కూపాల్లో నివసించవలసి వస్తోంది; సాంప్రదాయికమైన నైతిక సంబంధాలన్నీ, పైతృక పెద్దరికాలన్నీ, కుటుంబ సంబంధాలన్నీ పటాపంచలవుతున్నాయి; శ్రామికులు ముఖ్యంగా స్త్రీలూ, పిల్లలూ మితిమీరిన పనివల్ల దుర్భరబాధలు అనుభవిస్తున్నారు; అకస్మాత్తుగా కొత్త పరిస్థితుల్లోకి, గ్రామాలనుంచి పట్టణాల్లోకి, వ్యవసాయంనుంచి ఆధునిక పరిశ్రమల్లోకి, సుస్థిర జీవితం నుంచి రోజురోజుకూ మారే భద్రత లేని జీవితంలోకి విసిరివేయబడ్డ కార్మికులు పూర్తిగా ధృతి కోల్పోయి ఉన్నారు.

ఇట్టి క్లిష్టపరిస్థితులలో 29 సంవత్సరాల వయస్సుగల ఒక పారిశ్రామికవేత్త, యించుమించు ఒక దివ్యమూర్తి, బాలల అమాయకత్వంగల అకళంకశీలుడు, బహుకొద్ది స్వతస్సిద్ధనాయకుల్లో ఒకడు ప్రత్యక్షమయాడు. అతడే రాబర్ట్ ఓవెన్. ఇతడు భౌతికవాద సిద్ధాంతాన్ని చేబట్టాడు. మానవుని స్వభావం వంశపారంపర్యతవల్లా, అతని జీవితకాలంలో — ముఖ్యంగా అభివృద్ధిచెందే దశలో — అతని చుట్టూ ఉండే పరిసరాలవల్లా నిర్ణయింపబడుతుందని అతడు నమ్మాడు. పారిశ్రామిక విప్లవంలో అతని వర్గంలో అధిక సంఖ్యాకులు, తమ చుట్టూ వున్న అస్తవ్యస్తతను, గందరగోళాన్ని మాత్రమే చూశారు; యీ గందరగోళంలో చేతికి చిక్కినదంతా రాబట్టుకొనేందుకు, అతివేగంగా ఐశ్వర్యవంతు లయేందుకు ఎన్నో అవకాశాలున్నాయని వారు గమనించారు. కాని ఓవెన్ తన అభిమాన సిద్ధాంతాన్ని ఆచరణలో పెట్టేందుకూ, ఆవిధంగా అస్తవ్యస్తతనుంచి క్రమబద్ధతను తీసుకువచ్చేందుకూ అవకాశమున్నదని గ్రహించాడు. ఒక మాంచెస్టరు ఫ్యాక్టరీలో సుమారు 500 మంది కార్మికులకు సూపరింటెండెంటుగా వుంటూ ఇదివరకే తన సిద్ధాంతాన్ని ఆచరణలో పెట్టేందుకు అతడు ప్రయత్నించాడు; ఆ ప్రయత్నంలో సఫలీకృతుడయాడు. 1800 నుంచి 1829 వరకు అతడు స్కాట్లండ్‌లోని న్యూలనార్క్‌లో ఒక నూలు మిల్లును నిర్వహించాడు. ఇందులో అతడు మేనేజింగ్ భాగస్వామి. ఇక్కడ కూడా అతడు పై పద్ధతుల్లోనే పనిచేశాడు. అంతకంటే ఎక్కువ స్వేచ్ఛ యిక్కడ అతనికి లభించింది. అంతేకాక, అతని ప్రయత్నం మరింత

విజయవంతమయింది. దానితో, అతనికి యూరపు అంతటా బ్రహ్మాండమైన ఖ్యాతి లభించింది. అత్యంత విభిన్నమైన తరగతులకు చెందిన అత్యంత పతనావస్థలోవున్న జనాన్ని (వారి సంఖ్య 2500కి పెరిగింది) అతడు ఒక ఆదర్శ సంఘంగా తయారుచేశాడు. త్రాగుడు, పోలీసులు, మేజిస్ట్రేట్లు, దావాలు, దారిద్ర్యనిర్మూలన చట్టాలు, ధర్మసంస్థలు అదృశ్యమయాయి. ఇదంతా ఎలా సాధ్యమైంది? కార్మికుల్ని మానవయోగ్యమైన పరిసరాల్లో ఉంచడంద్వారా, ముఖ్యంగా కొత్త తరాన్ని జాగ్రత్తగా తరిఫీదు చేయడంద్వారా సాధ్యమయింది. శిశు విద్యాలయాలను అతడు స్థాపించాడు. మొదట న్యూలనార్క్‌లో వాటిని ప్రారంభించాడు. బాలబాలికలు, తమ రెండవ యేట పాఠశాలకు వచ్చేవారు. అక్కడ వారెంత హాయిగా కాలం గడిపేవారంటే, తిరిగి ఎవరి ఇండ్లకు వారిని పంపడం కష్టమయేది. అతని పోటీదార్లు కార్మికులని రోజుకు 13, 14 గంటల చొప్పున పనిచేసేటట్టు నిర్బంధిస్తూంటే, న్యూలనార్క్ కార్మికులు పదిన్నర గంటలకంటె ఎక్కువ పనిచేయనక్కర్లేదు. ఒకసారి పత్తి సప్లయికాక సంక్షోభ మేర్పడ్డంవల్ల అతని ఫ్యాక్టరీ 4 నెలలు మూతపడింది. ఆ నాలుగు నెలలూ కార్మికులకు పూర్తి జీతాలు యివ్వబడ్డాయి. ఇన్ని సౌకర్యాలు కార్మికుల కీయబడినా ఆ ఫ్యాక్టరీ వ్యాపారం రెట్టింపుకు పైగా పెరిగింది. చివరివరకూ దాని యజమానులకు పెద్ద పెద్ద లాభాలు వచ్చాయి.

అయినప్పటికీ ఓవెన్ సంతృప్తి చెందలేదు. అతని అభిప్రాయంలో తన కార్మికులింకా మనుష్యమాత్రులుగా — జీవించడంలేదు.

> "ఈ మనుషులు నా దయాదాక్షిణ్యాలపై ఆధారపడుతున్న బానిసలు"

అన్నాడాయన. ఇతర ఫ్యాక్టరీలలో కంటె తన ఫ్యాక్టరీలో పనిచేసే కార్మికులు మెరుగైన పరిస్థితుల్లో ఉన్నప్పటికీ, వారు తమ స్వభావాన్ని హేతుబద్ధంగా చక్కదిద్దుకోడానికీ, తమ బుద్ధిని సర్వతోముఖంగా వికసింపచేసుకోడానికీ, తమ శక్తియుక్తుల్ని స్వేచ్ఛగా ఉపయోగించుకోడానికీ అవకాశమింకా ఏర్పడలేదు.

> "అయినప్పటికీ, ఈ 2500 మంది ప్రజల్లోనూ, కార్మికులుగా ఉన్నవారు అర్ధశతాబ్దంక్రిందట 6,00,000 మందిలో కార్మికులుగా ఉన్న వారు ఉత్పత్తి చేయగలిగినంత సంపదను సమాజానికి ఉత్పత్తి చేసిపెడుతున్నారు. నన్ను నేనిలా ప్రశ్నించుకొన్నాను: ఈ 2500 మందీ అనుభవిస్తున్న సంపదకూ ఆ 6,00,000 మందీ అనుభవించివుండవలసిన దానికీ మధ్య వ్యత్యాసం ఏమయింది?"*

---

* "మనస్సులోను, ఆచరణలోను విప్లవం" పేజీ 21. "యూరప్‌లోని రెడ్ రిపబ్లిక

దీనికి జవాబు స్పష్టమే. ఆ ఫ్యాక్టరీ యజమానులకు 3,00,000 పౌనుల ధనాన్ని ఖచ్చితమైన లాభంతోబాటు, వారి పెట్టుబడిమీద 5 శాతం చొప్పున వడ్డీ కూడా చెల్లించడానికి అది వినియోగమైంది. ఇది న్యూలనార్క్ ఫ్యాక్టరీకేకాక, ఇంగ్లండులోని అన్ని ఫ్యాక్టరీలకూ మరింతగా వర్తిస్తుంది.

> "యంత్రశక్తి సహాయంతో (అది యింకా అసమగ్రంగానే ఉపయోగింపబడుతోంది) యీ నూతన సంపద అంతా సృష్టించబడి వుండకపోతే, యూరపులో నెపోలియన్‌కు వ్యతిరేకంగా, ప్రభువర్గీయుల సిద్ధాంతాలను బలపరచేందుకై జరిగిన యుద్ధాలన్నిటినీ పోషించడం అసాధ్యమయేది. అయినా, యీ నూతన శక్తిని సృష్టించింది కార్మికవర్గమే."*

అందువల్ల దాని ఫలితం కార్మికవర్గానికే చెందాలి. కొత్తగా సృష్టింపబడిన ఉత్పాదక శక్తులు యిదివరలో వ్యక్తుల సంపదను వృద్ధిచేయడానికీ, ప్రజల్ని బానిసత్వంలో బంధించి వుంచడానికీ ఉపయోగపడేవి. కాని ఓవెన్‌కి అవి సమాజ పునర్నిర్మాణానికి పునాదు లయాయి. ప్రజలందరి సమిష్టి ఆస్తిగా, ప్రజలందరి శ్రేయస్సుకై ఉపయోగపడేవిగా అవి సాక్షాత్కారమయాయి.

ఈవిధంగా ఓవెన్ ప్రతిపాదించిన కమ్యూనిజం కేవల వ్యాపారం అనే పునాదిపై ఆధారపడింది; వ్యాపార అంచనాల పర్యవసానం అది. చివరవరకూ అది ఆచరణాత్మక స్వభావాన్నే కలిగి వుంది. ఉదాహరణకు ఓవెన్ 1823లో ఐర్లండులో పేదల సహాయార్థం కొన్ని కమ్యూనిస్టు కాలనీలను నిర్మించాలని సూచించాడు. వాటిని స్థాపించేందుకెంత ఖర్చు అవుతుందో లెక్కలతోసహా అంచనావేశాడు. వాటికోసం యేటా ఎంత ధనం ఖర్చుపెట్టాలో, సుమారుగా ఎంత ఆదాయం వస్తుందో లెక్కవేశాడు. అతడు తయారుచేసిన ప్రణాళికలో సాంకేతిక వివరాలన్నీ — స్థల నిర్దేశం, ముందుభాగం, పక్కభాగం, స్థూల చిత్రంతోసహా — ఎంత సమగ్రమైనవంటే, ఓవెన్ పథకాన్నే మనం అంగీకరిస్తే, వివరాలకు సంబంధించిన అంశాల్లో వేలెత్తి చూపడానికి ఒక్క దోషం కూడా మనకు కనబడదు.

న్లకూ, కమ్యూనిస్టులకూ, సోషలిస్టులకూ" అందజేసిన మెమొరాండం (పేజి 21). ఇది 1848లో ఫ్రెంచి తాత్కాలిక ప్రభుత్వానికీ, "విక్టోరియా రాణికీ, బాధ్యతగల ఆమె సలహాదార్లకూ" పంపబడింది. (ఎంగెల్స్ వివరణ.)

* అదే మెమొరాండం పేజి 22. (ఎంగెల్స్ వివరణ.)

ఓవెన్ జీవితంలో కమ్యూనిజంవైపు పురోగమించడం ఒక మూల మలుపు. అతడు కేవలం జీవకారుణ్యవాదిగా ఉన్నరోజుల్లో అతనికి ఐశ్వర్యం, స్తోత్రపాఠాలు, గౌరవం, కీర్తి తప్ప మరేమీ లభించలేదు. యూరపులో అతనంత ప్రఖ్యాత పురుషుడు మరి లేడు. అతని వర్గానికి చెందినవారే కాక, రాజనీతిజ్ఞులు, రాజులు కూడ అతడు చెప్పింది ఆమోదిస్తూ శ్రద్ధగా వినేవారు. కాని, ఎప్పుడైతే ఓవెన్ కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతాలతో ముందుకు వచ్చాడో, అప్పుడు అవన్నీ తలక్రిందులయాయి. అతని దృష్టిలో సమాజాన్ని సంస్కరించేందుకు మూడు పెద్ద ఆటంకాలున్నాయి: ఒకటి సొంత ఆస్తి విధానం, రెండు మతం, మూడు ఆనాటి వివాహవ్యవస్థ. ఈ మూడింటినీ ఎదుర్కొంటే ఏమి జరుగుతుందో అతనికి బాగా తెలుసు. సామాజిక ఆంక్షలు; బహిష్కరణ; సామాజిక హోదాకు స్వస్తి. కాని ఓవెన్ వీటిని లెక్క చేయలేదు. నిర్భయంగా ఫలితాలను లెక్కచేయకుండా అతడు వీటి నెదుర్కొన్నాడు. సరిగ్గా అతడేమి జరుగుతుంది అనుకున్నాడో అదే జరిగింది. ఉన్నత సమాజం అతన్ని బహిష్కరించింది, ఆంక్షలు విధించింది; పత్రికలు మూగనోము పట్టాయి; అమెరికాలో అతడు చేసిన కమ్యూనిస్టు ప్రయోగాలు విఫలమవడంవల్ల తన యావత్తు సంపదనూ కోల్పోయి అతడు పూర్తిగా చితికిపోయాడు. అప్పుడతడు సరాసరి కార్మికవర్గంలో ప్రవేశించాడు. 30 సంవత్సరాలు వారి మధ్య పనిచేశాడు. ఇంగ్లండులో ప్రతి సాంఘికోద్యమమూ, కార్మికులకు అనుకూలంగా సాధింపబడిన వాస్తవమైన విజయమూ రాబర్ట్ ఓవెన్ పేరుతో ముడివడివున్నాయి. ఐదేండ్ల పోరాటం ఫలితంగా 1819లో, అతడు ఫ్యాక్టరీలలో పనిచేసే స్త్రీ కార్మికుల, బాలబాలికల పని గంటలను పరిమితం చేసే మొట్టమొదటి చట్టం ప్యాసయేటట్లు చేశాడు. ఇంగ్లండులోని కార్మిక సంఘాలన్నిటినీ ఒకే ట్రేడ్‌యూనియన్ సంస్థలో ఐక్యమొనర్చేందుకు జరిగిన మొట్టమొదటి మహాసభకు ఓవెన్ అధ్యక్షుడు.[80] మొత్తం సమాజాన్ని కమ్యూనిస్టు పద్ధతులపై నిర్మించేముందు, పరివర్తన చర్యగా చిల్లర వర్తకంలోను, వినిమయదార్ల, ఉత్పత్తిదార్ల సహకార సంఘాలను అతడు స్థాపించాడు. సమాజానికి వర్తకుడూ, ఫ్యాక్టరీ యజమానీ శుద్ధ అనవసరమని అవి రుజువుచేశాయి. రెండోవైపు అతడు శ్రమ దుకాణాలను స్థాపించాడు. వాటిలో, కార్మికులు ఉత్పత్తిచేసిన సరకులను శ్రమనోట్లతో యిచ్చి పుచ్చుకోవడం జరుగుతుంది (వస్తుమార్పిడి పద్ధతి). ఒక్కొక్క శ్రమనోటు ఒక గంట పనితో సమానం.[81] ఈ సంస్థలు అనివార్యంగా విఫలంకావలసివచ్చింది. కాని, ఆ తర్వాత చాలాకాలానికి ప్రూడన్ స్థాపించిన ఎక్స్చేంజి బ్యాంకులకు[82] యివి బీజరూపాలు. దానికీ ఓవెన్ స్థాపించిన సంస్థలకూ భేదం ఏమంటే అది సామాజిక రుగ్మతలన్నిటినీ నిర్మూలిస్తుందని ప్రూడన్ చెప్పుకోగా, సమాజాన్ని విప్లవ మార్గంలో మార్చేటందుకు తన శ్రమ దుకాణాలు తొలి మెట్టు అని మాత్రమే — ఓవెన్ చెప్పాడు.

ఇట్టి ఊహాజనిత ధోరణులు చాలాకాలం వరకు 19వ శతాబ్దపు సోషలిస్టు భావాలపై

అధికారం చలాయించాయి; ఇప్పటికీ వాటి ప్రభావం ఉంది. నిన్న మొన్నటి వరకు ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు సోషలిస్టులందరూ వాటికి ప్రణమిల్లారు. జర్మనీలో ప్రారంభ కమ్యూనిజం, వైట్లింగ్ ప్రతిపాదించిన దానితోసహా యీ ధోరణికి చెందినదే. వీరందరి దృష్టిలోనూ సోషలిజం ఒక పరమ సత్యం, పరమ హేతుజ్ఞానం, పరమ ధర్మం. అది తన సొంత శక్తి వల్ల యావత్ప్రపంచాన్నీ జయిస్తుంది. మనం చేయవలసిందల్లా దాన్ని కనుగొనడమే. పరమ సత్యం కాలానికీ, స్థలానికీ, మానవాళి చారిత్రకాభివృద్ధికీ అతీతమైనట్టే, దాన్నెప్పుడు ఎక్కడ కనుగొనడం అనేది కూడా ఒక యాదృచ్ఛిక విషయమే. అయితే, పరమసత్యం, పరమ హేతుజ్ఞానం, పరమ ధర్మం వేర్వేరు సిద్ధాంత స్థాపకులకు వేర్వేరు అర్థాల్లో సాక్షాత్కరించాయి. ఒక్కొక్కరి పరమ సత్యం, పరమ హేతుజ్ఞానం, పరమ ధర్మం వారి వారి సొంత ఆలోచనలకే, వారివారి జీవిత పరిసరాలకే, వారి వారి జ్ఞానపరిధికే, మనోవ్యాపారాలకే పరిమితమవడంవల్ల, అవన్నీ ఒకదానితో ఒకటి ఎల్లప్పుడూ భేదిస్తూ ఉంటాయి. వాటి మధ్య జరిగే సంఘర్షణ మరోవిధంగా సమాప్తమవదు. అందుచేత, వాటినుంచి ఒక విధమైన సంకీర్ణ, సగటు సోషలిజం మాత్రమే ఉత్పన్నమవుతుంది. ఆవిధమైన సోషలిజమే ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు దేశాల్లోని సోషలిస్టుల కార్మికుల మనస్సులపై యింతవరకు పెత్తనంచేస్తూ వచ్చింది. కాబట్టి నానావిధాలైన అభిప్రాయాల కలగూరగంపగా అది తయారయింది. ఉదాసీనమైన విమర్శకుల, ఆర్థిక సూత్రాల, భవిష్యత్ సామాజిక చిత్రాల కలగూరగంపగా మాత్రమే అది వుంది. సెలయేటిలో బొమ్మరాళ్లు ఒకదానితో ఒకటి రాపాడగా కొనలు అరిగి గుండ్రమైనట్లు చర్చావాహినిలో ఒక్కొక్క అభిప్రాయంయొక్క కొనలను ఎంత గట్టిగా రాపాడిస్తే అంత సులభంగా యీ కలగూరగంప తయారవుతుంది.

సోషలిజాన్ని ఒక శాస్త్రంగా రూపొందించాలంటే, మొదట వాస్తవమైన పునాదిమీద దాన్ని ప్రతిష్ఠించాలి.

II

ఈలోగా, 18వ శతాబ్దపు ఫ్రెంచి తత్వశాస్త్రంతోబాటూ, దాని తర్వాతా, నూతన జర్మన్ తత్వశాస్త్రం ఒకటి ఆవిర్భవించింది; అది హెగెల్ తత్వశాస్త్రంలో పరిపూర్ణత పొందింది. దాని మహత్తర ప్రాముఖ్యం ఏమిటంటే, గతితర్కాన్ని అది అత్యున్నతమైన ఆలోచనా రీతిగా తిరిగి స్వీకరించింది. ప్రాచీన గ్రీక్ తత్వవేత్తలు జన్మతఃస్వతస్సిద్ధ గతి తార్కికులు. వారిలో అరిస్టాటిల్ విజ్ఞాన నిష్ణాతుడనదగిన మహా బుద్ధిశాలి. ఆయన యిదివరకే గతితార్కిక ఆలోచనలో అతి ప్రధానమైన రూపాలను విశ్లేషించాడు. కాని యీ నూతన తత్వశాస్త్రంలో గతితర్కానికి ఎంతో ప్రతిభావంతమైన ప్రతినిధులున్నప్పటికీ (ఉదా:

డెకార్ట్, స్పినోజా) అది ఇంగ్లీషు తత్వశాస్త్రం ప్రభావంవల్ల అధిభౌతిక ఆలోచనా విధానంలో పడి అంతకంతకు జడాత్మకదృష్టి నవలంబించింది. ఈ అధిభౌతిక దృక్పథం 18వ శతాబ్దపు ఫ్రెంచి సిద్ధాంతవేత్తల్నికూడ, ముఖ్యంగా వారి ప్రత్యేక తాత్విక కృషిలో యించుమించు పూర్తిగా ఆకట్టుకొంది. అయితే ఫ్రెంచి సిద్ధాంతవేత్తలు ఖచ్చితంగా తత్వశాస్త్రానికి సంబంధించని కృషిలో మాత్రం గతితర్కాన్ని గురించి ప్రతిభావంతమయిన గ్రంథాలే రాశారు. ఉదా: డిడ్రో రచించిన "రామో మేనల్లుడు," రూసో రచించిన "మానవుల్లో అసమానతకు మూలకారణం గురించి చర్చలు"), ఈ రెండు విధాలైన ఆలోచనా ధోరణినీ ఇక్కడ క్లుప్తంగా వివరిస్తాను.

మనం స్థూలంగా ప్రకృతిని గురించిగాని, మానవజాతి చరిత్రను గురించిగాని, బౌద్ధిక కృషిని గురించిగాని పర్యాలోచించేటప్పుడు మొదట అనంతమైన సంబంధాలూ, ప్రతిచర్యలూ, సంయోగ వియోగాలూ గోచరిస్తాయి. ఏదీ ఉన్నచోట వుండదు, ఉన్న విధంగా ఉండదు; ప్రతీదీ చలనం కలిగి వుంటుంది, మారుతూ వుంటుంది, ఆవిర్భవిస్తూ నశిస్తూ వుంటుంది. ఈవిధంగా మనం పూర్తి చిత్రాన్ని చూస్తాం; దాని భాగాలు మాత్రం యెంతో కొంతమేరకు యింకా నిగూఢంగా వుంటాయి. మనకు చలనాలూ, పరివర్తనలూ, సంబంధాలూ గోచరిస్తాయేగాని చలించేవీ, పరివర్తన చెందేవీ, సంబంధం కలిగివుండేవీ మాత్రం గోచరించవు. ప్రపంచాన్ని గురించిన ఈ ప్రాచీన దృక్పథం, అమాయక దృక్పథం (అయితే ఇది సక్రమ దృక్పథమే) ప్రాచీన గ్రీక్ తత్వవేత్తలది. దీన్ని మొట్టమొదట స్పష్టంగా రూపొందించినది హెరాక్లిటస్. అతడిలా చెప్పాడు: ప్రతీదీ ఉంది, లేదు; ప్రతీదీ అస్థిరంగా ఉండటం, ప్రతీదీ నిరంతరం మారుతూ వుండటం; నిరంతరం ఆవిర్భవిస్తూ నశిస్తూ ఉండటమే యిందుకు కారణం.

ఈ భావం పైకికనిపించే మొత్తం చిత్రంయొక్క సాధారణ స్వభావాన్ని సరిగానే ప్రతిబింబించినప్పటికీ మొత్తం చిత్రంలోని వివరాలను స్పష్టం చేసేందుకు మాత్రం సరిపోదు. ఆ వివరాలను మనం అవగాహన చేసుకోనంతకాలం మొత్తం చిత్రాన్ని గురించి సమగ్రమైన, స్పష్టమైన అభిప్రాయం ఏర్పడదు. వాటిని అర్థంచేసుకోవాలంటే వాటి స్వాభావిక సంబంధాలనుంచి, లేక చారిత్రక సంబంధాలనుంచి వాటిని విడదీసి చూడాలి; ఒక్కొక్క వివరాన్నే, దాని లక్షణాల్నిబట్టీ ప్రత్యేక కారణాల్నిబట్టీ ఫలితాలు మొదలైన వాటినిబట్టీ వేర్వేరుగా విశ్లేషించాలి. ఇది ప్రధానంగా ప్రకృతిశాస్త్రం, చారిత్రక పరిశోధకులూ చేయవలసిన పని. ఈ విజ్ఞానశాస్త్ర విభాగాల్ని ప్రాచీన గ్రీకులు నిర్లక్ష్యం చేశారు. ఇందుకు కారణం లేకపోలేదు. మొట్టమొదట వారు యీ విజ్ఞానశాస్త్ర విభాగాల కవసరమైన సమాచారాన్ని సేకరించవలసివచ్చింది. ఏదైనా ఒకదాన్ని విశ్లేషణ చేయాలన్నా, పోల్చిచూడాలన్నా, వర్గీకరణ చేయాలన్నా ప్రకృతినుంచీ, చరిత్రనుంచీ కొంత సమాచారం సేకరించాలి.

కాగా అలెగ్జాండ్రియన్ దశలో[83] గ్రీకులు ప్రకృతిశాస్త్రాల పునాదుల్ని పరిశోధించారు. ఆ తర్వాత మధ్యయుగాల్లో అరబ్బులు ఇందుకు పూనుకున్నారు. నిజమైన ప్రకృతిశాస్త్రం 15వ శతాబ్దపు ఉత్తరార్ధంలో ప్రారంభమయింది. ఆతర్వాత అది అంతకంతకు వేగంగా పురోగమించింది. గత 400 సంవత్సరాల్లోనూ ప్రకృతికి సంబంధించిన మన జ్ఞానం అపారంగా అభివృద్ధిచెందడానికి దారితీసిన కీలక పరిశోధనలేవంటే: శాస్త్రవేత్తలు ప్రకృతిని వేర్వేరు భాగాలుగా విశ్లేషించడం; వేర్వేరు ప్రకృతి పరిణామాలనూ, వస్తువులనూ వేర్వేరు వర్గాలుగా విభజించడం; జీవరాసుల శరీరాల్లోని భాగాలను అనేక రూపాల్లో పరిశీలించడం. అయితే, యీ పరిశోధనాపద్ధతి యిదివరకులాగే, ప్రకృతిలోని వస్తువులనూ, పరిణామాలనూ విడివిడిగా, మొత్తంతో వాటికి గల సంబంధాలనుంచి వేరుపరచి చూచే సంప్రదాయాన్నే పెంచి పోషించింది; వాటి గతిలో కాక స్థితిలో, మార్పులో కాక అస్తిత్వంలో, సజీవ స్థితిలో కాక నిర్జీవస్థితిలో వీక్షించే సంప్రదాయాన్నే అది వారసత్వంగా యిచ్చింది. ఇట్టి దృక్పథం బేకన్, లోక్ల చేత ప్రకృతిశాస్త్రంనుంచి తత్వశాస్త్రానికి ఎప్పుడైతే సంక్రమింపజెయ్యబడిందో, అప్పుడది సంకుచితమైన అధిభౌతిక ఆలోచనాపద్ధతికి దారితీసింది. ఇది గత శతాబ్దంయొక్క ప్రత్యేక లక్షణం.

అధిభౌతికవాది దృష్టిలో వస్తువులూ, వాటి మానసిక ప్రతిబింబాలూ, భావాలూ విడివిడిగా ఉంటాయి. ఒకదాని తర్వాత ఒకటి, ఒకదానితో సంబంధం లేకుండా ఒకటి ఉంటాయి. వాటిని స్థిర రూపంలో, స్థాణు రూపంలో, శాశ్వత రూపంలో పరిశీలించవలసి వుంటుంది. వాటిని అతడు పరస్పరం పొసగని భిన్న రూపాల్లో వీక్షిస్తాడు. "ఇది ఔను, ఇది కాదు అనే విధంగా ప్రతిదాన్నీ చూస్తాడు; వాటికతీతమైనవన్నీ దుష్టత్వంనుంచే ఉత్పన్నమవుతాయి."* అతని దృష్టిలో ప్రతీ వస్తువూ ఉండడమో లేక పోవడమో మాత్రమే జరుగుతుంది; ఒక సమయంలో ఒక వస్తువు మరో వస్తువుగా ఉండదు. ధనాత్మక లక్షణం, ఋణాత్మక లక్షణం బొత్తిగా పొసగవు. కారణం, ఫలితం (effect) ఒక దానితో ఒకటి పోటీగా ఉంటాయి.

పైకి యీ విధమైన ఆలోచనా పద్ధతి చాలా స్పష్టాతిస్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. ఎందుచేతంటే యిది ఎంతో చక్కని లోకజ్ఞానం అంటారే అది. కాని బహు హుందాగా కనిపించే యీ లోకజ్ఞానం, తన నాలుగు గోడలనూ దాటి విశాలమైన పరిశోధనా ప్రపంచంలో ప్రవేశిస్తే మాత్రం ఎంత తమాషా అయిన సాహసకృత్యాలను ప్రదర్శిస్తుందో చూడవలసిందే. అధిభౌతిక ఆలోచనా పద్ధతి అనేకరంగాల్లో సమర్థనీయం, అవసరమూను; ఆ రంగాల విస్తృతి ఒక్కొక్క వస్తువుయొక్క పరిణామంయొక్క స్వభావాన్నిబట్టి మారుతూ

---

* బైబిలు, మాత్యూ, 5వ ప్రకరణం, 37వ గీతిక. — సం.

వుంటుంది. చివరకు అధిభౌతిక దృక్పథం ఒక పరిధిని చేరుకొంటుంది; దాన్ని దాటితే అది పాక్షిక స్వభావంగలదిగాను, సంకుచితమైనదిగాను, అనిర్దిష్టమైనదిగాను తయార వుతుంది. పరిష్కరించలేని వైరుధ్యాలలో అది చిక్కుకొని దారితప్పుతుంది. వేర్వేరు వస్తువులను గురించి ఆలోచించేటప్పుడది వాటి మధ్య సంబంధాల్ని విస్మరిస్తుంది. వాటి అస్తిత్వాన్ని గురించి ఆలోచించేటప్పుడు దాని మొదలు ఏమిటో, తుది ఏమిటో మరచి పోతుంది; వాటి నిశ్చలస్థితిని గురించి ఆలోచించేటప్పుడు చలనాన్ని మరచిపోతుంది. అరణ్యంలో అల్లిబిల్లిగా వున్న చెట్లను అది చూడగలదు, కాని మొత్తంగా అరణ్యాన్ని మాత్రం చూడలేదు.

రోజువారీ జీవితానుభవంలో మనకి కొన్ని విషయాలు తెలుసు. ఉదాహరణకు ఒక జంతువు బ్రతికివుందో, చనిపోయిందో మనం చెప్పగలం. కాని యింకా లోతుగా పరిశీలిస్తే, అనేక సందర్భాల్లో యిది చాలా క్లిష్టసమస్యగా తోస్తుంది. న్యాయశాస్త్రవేత్తలకిది అనుభ వైకవేద్యమే. తల్లి గర్భంలో వున్న ఒక శిశువును చంపడం హేతువాదదృష్ట్యా ఏ హద్దుల్లో సమర్థనీయం? ఏ హద్దుల్ని దాటితే అది హత్య అవుతుంది? అనే ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పడానికీ, హద్దుల్ని నిర్ణయించడానికీ న్యాయశాస్త్రవేత్తలు బుర్రలు పగలగొట్టుకున్నారు. అదేవిధంగా, ఒక ప్రాణి ఏ క్షణంలో చనిపోయిందో నిర్దిష్టంగా చెప్పడం అసాధ్యం, ఎందు చేతంటే, మరణమనేది ఒక్క క్షణంలో జరగదనీ, సుదీర్ఘ కాలక్రమంలో అది జరుగుతూ వుంటుందనీ శరీరశాస్త్రజ్ఞులు నిరూపించారు:

ఇలాగే ప్రతి సేంద్రియజీవీ ప్రతిక్షణమూ తనకు తానుగా వుంటూనే, మరొకటిగా కూడా వుంటుంది; ప్రతి క్షణమూ అది బయటినుంచి తీసుకొనే కొంత పదార్థాన్ని జీర్ణించు కొంటూ, యితర పదార్థాల్ని బయటికి విసర్జిస్తూ ఉంటుంది; ప్రతి క్షణమూ దాని శరీరంలో కొన్ని జీవకణాలు నశిస్తూ, మరికొన్ని కొత్తగా పుడుతూవుంటాయి; దాని శరీరం లోని పదార్థం తక్కువో ఎక్కువో కాలంలో నూతన పదార్థంగా మారి యితర పదార్థ అణువులు దాని స్థానంలో ప్రవేశిస్తాయి. ఈవిధంగా ప్రతి సేంద్రియజీవీ నిరంతరం తనకు తానుగా వుంటూ, మరొకటిగా కూడా ఉంటుంది.

అంతేకాదు, ఇంకా లోతుగా పరిశీలనలు జరిపితే, ఒక వస్తువులోగాని విషయంలోగాని ధనాత్మక రుణాత్మక లక్షణాలు ఒకదాని కొకటి భిన్నమైనట్టివేకాక, అవినాభావమైనవనీ, అవెంతగా వ్యతిరేకమైనప్పటికీ పరస్పరం ఒకదానిలో ఒకటి చొచ్చుకుంటాయనీ తెలుసుకో వచ్చు. అలాగే కారణం — ఫలితం అనేవాటిని వాటంతటికి అవిగా ప్రత్యేక విడి సందర్భానికీ వర్తింపజేయవచ్చు. కాని, మొత్తం ప్రపంచంతో వాటికిగల సంబంధాలను పరిశీలిస్తే మాత్రం ఒకదానిలో ఒకటి చొచ్చుకుపోతాయి. సర్వవ్యాప్తమయిన చర్య — ప్రతిచర్యల్లో కారణఫలితాలు నిరంతరం ఒకదాని స్థానాన్నొకటి ఆక్రమిస్తూ వుంటాయి; ఈవేళ యిక్కడ

కారణంగా వున్నది రేపు అక్కడ ఫలితంగానూ, ఈవేళ యిక్కడ ఫలితంగా వున్నది రేపు అక్కడ కారణంగానూ మారుతూ వుంటాయి.

ఈ గతిక్రమాల్లోనూ, ఆలోచనా రీతుల్లోనూ ఏ ఒక్కటీ అధిభౌతిక పరిధుల్లో ఇమడవు. కాని గతితర్కం అలా కాదు. అది వస్తువుల్నీ, వాటి మానసిక ప్రతిబింబాలైన భావాల్నీ పరస్పర సంబంధాల్లో, సంయోగ వియోగాల్లో, చలనంలో, ఆవిర్భావంలో, నాశనంలో విలోకిస్తుంది. అందువల్ల పైన పేర్కొన్న పరిణామక్రమాలన్నీ గతితార్కిక పద్ధతికి నిదర్శనలు.

కాబట్టి, ప్రకృతి గతితర్కానికి చక్కని నిదర్శనం. ఆధునిక ప్రకృతిశాస్త్రం ఎంతో సమాచారంతో దీన్ని రుజువుచేసింది. రోజురోజుకూ యీ సమాచారం అధికమవుతోంది. అంత్య పరిశీలనలో, ప్రకృతి అధిభౌతిక పద్ధతిలో కాక గతితార్కిక పద్ధతిలో పరివర్తనచెందుతోందనీ, నిరంతరం చక్రక్రమంలో పునరావృత్తమవడం కాక, నిజమైన చారిత్రక పరిణామక్రమంలో పురోగమిస్తోందనీ ఆధునిక ప్రకృతిశాస్త్రం నిరూపించింది. ఈ సందర్భంలో మనం డార్విన్‌ని అందరికంటె ముందుగా పేర్కొనాలి. సమస్త సేంద్రియజీవులూ — చెట్లు, జంతువులు, చివరకు మానవుడు — లక్షలాది సంవత్సరాల పరిణామక్రమంలో రూపొందినట్లు అతడు నిరూపించాడు. ఆవిధంగా ప్రకృతిని గురించిన అధిభౌతిక దృక్పథాన్ని అత్యంత శక్తివంతంగా దెబ్బతీశాడు. కాని, గతితార్కిక దృక్పథం అలవరచుకున్న ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞులు మాత్రం బహు అరుదుగానే వున్నారు. శాస్త్రపరిశోధనల ఫలితాలకూ, ముందే ఏర్పరచుకున్న ఆలోచనాధోరణులకూ మధ్య యీ విధమైన వైరుధ్యమే, యీనాడు ప్రకృతి శాస్త్ర సిద్ధాంతాల్లో వ్యాపించివున్న అపారమైన గందరగోళానికీ; గురువులూ, శిష్యులూ కూడా నిస్పృహలో మునగడానికీ, రచయితలు, పాఠకులు కూడా దిక్కుతోచని స్థితిలో పడడానికీ కారణం.

అందువల్ల, గతితార్కిక పద్ధతిద్వారానే మనం విశ్వాన్ని గురించీ, దాని పరిణామాన్ని గురించీ, మానవజాతి పురోగతిని గురించీ, ప్రజల మనస్సుల్లో ప్రతిబింబించే యీ పరిణామాన్ని గురించీ ఖచ్చితమైన పరిజ్ఞానం సంపాదించగల్గుతాం. గతితర్కం జీవితానికి సంబంధించిన, మరణానికి సంబంధించిన, అభివృద్ధికర మార్పులకు సంబంధించిన, అభివృద్ధినిరోధక మార్పులకు సంబంధించిన అనంతమైన చర్యలను — ప్రతిచర్యలను ఎల్లప్పుడూ దృష్టిలో వుంచుకొంటుంది. నూతన జర్మన్ తత్వశాస్త్రం ఈ ధోరణిలో కృషిచేసింది. సూర్యమండలం స్థిరంగాను, శాశ్వతంగాను ఉంటుందన్న న్యూటన్ సిద్ధాంతాన్ని ఖండించడంతో కాంట్ తన పరిశోధనలు ప్రారంభించాడు. సూర్యమండలం చారిత్రక పరిణామం ఫలితంగా రూపొందిందని అతడు నిరూపించాడు. అనంత విశ్వంలో పరిభ్రమించే ఒక నీహారికా ద్రవ్యరాశినుంచి సూర్యుడూ, యితర గ్రహాలూ ఏర్పడ్డాయని అతడు నిర్ధారణచేశాడు. దీనినుంచి, అలా ఏర్పడ్డ సూర్యమండలం అవశ్యంగా అంతరిస్తుందని నిరూ

పించాడు; ఈ సిద్ధాంతాన్ని అర్ధశతాబ్దం తర్వాత లాప్లాస్ గణితశాస్త్ర ఆధారాలతో ధ్రువపరిచాడు. మరో అర్ధశతాబ్దం తర్వాత ఖగోళశాస్త్రజ్ఞులు స్పెక్ట్రోస్కోప్ సహాయంతో, వివిధ సంఘనన స్థాయిల్లో వున్న అలాంటి తాపదీప్త వాయుమేఘాలున్నట్లు కనుగొన్నారు.

ఈ నూతన జర్మన్ తత్వశాస్త్రం హేగెల్ సిద్ధాంతంలో సంపూర్ణత్వం పొందింది. దాని గొప్పతనం ఏమంటే, మొట్టమొదటిసారిగా అది యావత్ప్రపంచాన్నీ — ప్రకృతికి సంబంధించిన, చరిత్రకు సంబంధించిన, మనస్సుకు సంబంధించిన ప్రపంచం — ఒక పరిణామక్రమంగా, అంటే నిరంతరం చలనంతో కూడుకొన్నదిగా, మార్పుచెందేదిగా, పరివర్తనచెందేదిగా, అభివృద్ధిచెందేదిగా నిరూపించింది. ఈ చలనానికీ, అభివృద్ధికీ మధ్య క్రమానుగతమైన ఆంతరంగిక సంబంధాలెలాంటివో కనుగోడానికి ప్రయత్నించాడు. ఈ దృక్పథంతో చూచినప్పుడు మానవజాతి చరిత్ర కేవలం అర్థరహితమైన హింసాకృత్యాల సుడిగుండంగా కాక, పరిణత తాత్విక హేతుజ్ఞాన న్యాయపీఠం ముందు అన్నీ సమానంగా ఖండనార్హాలైనవిగా, ఎంత త్వరగా విస్మరింపబడితే అంత మంచివిగా కాక మానవుని పరిణామక్రమంగా సాక్షాత్కరిస్తుంది. బుద్ధిశాలురు నిర్వర్తించవలసిన కర్తవ్యం, యీ పరిణామక్రమంయొక్క క్రమానుగత పురోగతినీ, దాని వంకరటింకర మార్గాలనూ ఆకళింపు చేసుకొనడం; పైకి యాదృచ్ఛిక విషయాలుగా కనబడే వాటి అంతస్సూత్రాల్నీ, మూల సూత్రాన్నీ కనుగొనడం.

హేగెల్ సిద్ధాంతం ప్రతిపాదించిన సమస్యను ఆ సిద్ధాంతం పరిష్కరించలేదు — నిజమే. అయితే యిది మనకు అప్రస్తుతం. ఆ సమస్యను అది ప్రతిపాదించడమే చారిత్రక ప్రాధాన్యంగల విషయం. ఏ ఒక్క వ్యక్తీ పరిష్కరించగల సమస్య కాదు అది. సెంట్-సైమన్ వలె హేగెల్ కూడ తన కాలపు సర్వ విజ్ఞాన నిష్ణాతుడు అయినప్పటికీ, కొన్ని పరిమితులకతడు లోనుకావలసి వచ్చింది. మొదటి విషయం, అతని జ్ఞానం పరిమితమైనది; రెండవ విషయం, అతని కాలంలోని జ్ఞాన విస్తృతికీ, జ్ఞాన ఔన్నత్యానికీ కొన్ని పరిమితులున్నాయి; మూడవ విషయం, హేగెల్ భావవాది. అతని దృష్టిలో, మానవుని ఆలోచనలు ఎంతోకొంత మేరకు నిజమైన వస్తువుల, పరిణామక్రమాల అనిర్దిష్ట ప్రతిబింబాలు కావు; తద్భిన్నంగా వస్తువులూ, వాటి పరిణామం "భావం"యొక్క ప్రతిబింబాలు, ఈ "భావం" శాశ్వతంగా, ప్రపంచం పుట్టక ముందునుంచీ ఉంటోంది. ఈవిధమైన ఆలోచనా పద్ధతి ప్రతిదాన్నీ తలక్రిందులుగా చూస్తుంది; ప్రపంచంలో వివిధ వస్తువులమధ్య అసలు సంబంధాన్ని పూర్తిగా తలక్రిందులుచేసి చూస్తుంది. హేగెల్ ఎంతో చక్కగా, ఎంతో ప్రతిభావంతంగా అనేక ప్రత్యేక ఘటనల సముదాయాలను ఆకళింపు చేసుకున్నప్పటికీ, పైకారణాలవల్ల అతని ఆలోచనా ధోరణి కలగాపులగమైనది, కల్పితమైనది, కృతకమైనది, — ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే, వివరాల్లో అపసవ్యమైనది. అసలు హేగెల్ సిద్ధాంతమే ఓ పెద్ద గర్భవిచ్ఛిత్తి.

అయితే, అలాంటి సిద్ధాంతాల్లో అదే ఆఖరుది కూడా. నిజానికి అదొక ఆంతరంగిక వైరుధ్యంలో, పరిష్కార సాధ్యం కాని వైరుధ్యంలో చిక్కుకొంది. ఒకవైపు, అతని ప్రధాన ప్రతిపాదన, మానవ చరిత్ర అంతా ఒక పరిణామక్రమం అనే భావం; ఆ పరిణామక్రమంయొక్క అంతిమ మానసిక రూపం ఏ పరమ సత్యమనబడేదాన్ని కనిపెట్టడంద్వారానూ సాక్షాత్కారం కాదంటాడు. కాని రెండోవైపు, అది యీ పరమ సత్యంయొక్క సారాంశమే నంటాడు. ప్రకృతిలోను, చరిత్రలోను సకల విషయాలను గురించిన జ్ఞానం, సకల కాలాలకూ వర్తించే జ్ఞానం అసలు ఉండదు. అలా ఉంటుందనడం గతితర్కంయొక్క మూలసూత్రానికే విరుద్ధం. బాహ్య ప్రపంచాన్ని గురించిన జ్ఞానం ఒక యుగం తర్వాత మరొక యుగంలో పెద్దపెద్ద అడుగులు వేసుకొంటూ పురోగమిస్తుంది. దీన్ని గతితర్కంయొక్క మూల సూత్రం తిరస్కరించదు; పైగా అంగీకరిస్తుంది.

జర్మన్ భావవాదంలోని యీ ప్రధాన వైరుధ్యాన్ని గ్రహించడంవల్ల ఆధునిక భౌతిక వాదం ముందుకు వచ్చింది; అంతేగాని 18వ శతాబ్దపు అధిభౌతిక, యాంత్రిక భౌతిక వాదమే మళ్లీ ప్రత్యక్షం కాలేదు. ఇది గమనించవలసిన విషయం. పాత భౌతికవాదం గత చరిత్రనంతటినీ హేతురహితమైన, దౌర్జన్యయుతమైన సంఘటనల గజిబిజి గుట్టగా భావించింది; కాని ఆధునిక భౌతికవాదం చరిత్రనంతటినీ మానవజాతియొక్క పరిణామక్రమంగా భావించింది; దాని నియమాలను కనిపెట్టడం తన లక్ష్యంగా స్వీకరించింది. ప్రకృతి అంతా చిన్నచిన్న వలయాల్లో పరిభ్రమిస్తోందనీ, ఖగోళాలన్నిటితోబాటు యీ పరిభ్రమణ కూడా శాశ్వతంగా, ఎట్టి మార్పూ లేకుండా జరుగుతోందనీ న్యూటన్ సిద్ధాంతీకరించాడు. ఇలాగే లిన్నేయస సేంద్రియజీవులేవీ మార్పుచెందవని ప్రతిపాదించాడు. ఈ అభిప్రాయాల్నే 18వ శతాబ్దపు ఫ్రెంచి తత్వవేత్తలూ, హేగెల్ సైతం నమ్మారు. కాని, ప్రకృతిశాస్త్రంలో ఇటీవల పరిశోధనలమీద ఆధునిక భౌతికవాదం ఆధారపడుతుంది. ప్రాణికోటివలెనే ప్రకృతికి కూడా, ఒక చరిత్ర ఉందనీ ఖగోళాల్లో జీవరాసులు అనుకూల పరిస్థితుల్లో జీవిస్తున్నట్లే, ఖగోళాలు కూడా పుడుతూ నశిస్తూ ఉంటాయనీ ఇటీవలి శాస్త్రపరిశోధనలు రుజువుచేశాయి. ఆధునిక భౌతికవాదం యీ సిద్ధాంతాలను తనలో యిముడ్చుకొంది. ఒకవేళ ప్రకృతి పునరావృత్తమయే వలయాల్లోనే యింకా పరిభ్రమిస్తోందనుకొన్నప్పటికీ, యీ వలయాలు యింకా అనంతమైన ప్రమాణాల్ని పొందుతున్నాయి. ఈ రెండు విధాలా కూడా ఆధునిక భౌతికవాదం ప్రధానంగా గతితార్కిక స్వభావాన్నే కలిగి వుంది. మిగతా విజ్ఞానశాస్త్రాల మందమీద, రాణి మాదిరిగా పెత్తనం చేస్తున్నట్లు నటించే తత్వశాస్త్రంయొక్క తోడ్పాటు, దానికిక ఎంతమాత్రం అవసరంలేదు. ఒక్కొక్క విజ్ఞానశాస్త్రం వేర్వేరుగా మొత్తం వస్తుసముదాయంలోను, వాటిని గురించిన జ్ఞాన సంపుటిలోను తన స్థానాన్ని నిరూపించుకొని తీరవలసివచ్చినప్పుడు ఆ మొత్తం వస్తుసముదాయాన్ని గురించీ, వాటిని గురించిన

జ్ఞానసంపుటిని గురించీ పరిశోధనలు చేసేందుకొక ప్రత్యేక విజ్ఞానశాస్త్రం అనవసరం. అప్పుడిక పూర్వతత్వశాస్త్ర మంతటిలోనూ యింకా మిగిలివున్నవి ఆలోచనయొక్క, దాని నియమాలయొక్క శాస్త్రం మాత్రమే — అంటే, లాంఛనప్రాయమైన తర్కశాస్త్రం, గతితర్కమూను. మిగతావన్నీ ప్రకృతి శాస్త్ర, చరిత్ర విభాగాలక్రింద వస్తాయి.

ప్రకృతికి సంబంధించిన దృక్పథంలో యీ విధమైన విప్లవం రావడానికి విజ్ఞాన శాస్త్ర పరిశోధనలూ, వాటివల్ల లభించే ఖచ్చితమైన సమాచారమూ అవసరమయాయి; చరిత్రకు సంబంధించిన దృక్పథంలో నిర్ణాయకమైన మార్పు రావడానికి అంతకు చాలా ముందే కొన్ని చారిత్రక పరిణామాలు దోహదం చేశాయి. ఉదాహరణకు 1831లో లియోన్‌లో మొట్టమొదటి కార్మిక తిరుగుబాటు జరిగింది. 1838–1842 మధ్య మొట్టమొదటి జాతీయ కార్మికవర్గ ఉద్యమం, ఇంగ్లీషు చార్టిస్టు ఉద్యమం, ఉచ్చ స్థాయి నందుకొంది. యూరపులో బాగా అభివృద్ధిచెందిన దేశాల చరిత్రలో ఒకవైపు ఆధునిక పరిశ్రమలు అభివృద్ధిచెందిన మేరకు, మరోవైపు ఇటీవలే అధికారాన్ని హస్తగతం చేసుకున్న బూర్జువావర్గ పెత్తనం అభివృద్ధిచెందే మేరకు శ్రామికవర్గానికీ, పెట్టుబడిదార్లకూ మధ్య వర్గపోరాటం ముందుకు వచ్చింది. పెట్టుబడిదార్ల ప్రయోజనాలు, కార్మికుల ప్రయోజనాలు ఒకటేననీ, నిరాటంకమైన స్వేచ్ఛా వ్యాపారంవల్ల సర్వమానవ సామరస్యం, సర్వమానవ సౌభాగ్యం లభిస్తాయనీ బూర్జువా ఆర్థికవేత్తలు చేసే ఉపదేశాల్లోని బూటకాన్ని వాస్తవ పరిస్థితులు అంతకంతకు పటాపంచలొనర్చాయి. ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు సోషలిజంతోబాటు ఇవన్నీ ఎవరూ యిక విస్మరించలేని విషయాలు, నిజానికి ఫ్రెంచి సోషలిజం, ఇంగ్లీషు సోషలిజం ఆ ఘటనలయొక్క సైద్ధాంతిక వ్యక్తీకరణ మాత్రమే. అయితే చాల అసమగ్ర మైన సిద్ధాంత వ్యక్తీకరణ. కాని చరిత్రను గురించిన పాత భావవాద దృక్పథ మింకా ప్రబలంగానే వుంది; అది యింకా తిరస్కరింపబడలేదు. ఆర్థిక ప్రయోజనాలపై ఆధారపడే వర్గపోరాటాలను గురించి దాని కింకా తెలియదు. అసలు ఆర్థిక ప్రయోజనాలంటేనే దానికి తెలియదు. ఉత్పత్తీ, ఆ ఉత్పత్తికి సంబంధించిన అన్ని ఆర్థిక సంబంధాలూ "నాగరికత చరిత్ర"లో నిమిత్తమాత్రమైన విషయాలుగా, అప్రధానమైన విషయాలుగా దానికి గోచరించాయి.

ఈ నూతన పరిణామాలవల్ల, గత చరిత్రనంతా తప్పనిసరిగా ఒక నూతన దృక్పథంతో పరిశీలించవలసివచ్చింది. ఆదిమ దశలు తప్ప, గత చరిత్ర <u>అంతా</u> వర్గపోరాటాల చరిత్ర అనీ, సమాజంలో యీ పోరాడే వర్గాలు ఎల్లప్పుడూ <u>ఉత్పత్తి</u> పద్ధతులనుంచీ, మారకపు విధానంనుంచీ, క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే ఆయా కాలాల <u>ఆర్థిక</u> పరిస్థితులనుంచీ ఉత్పన్నమయాయని కనుగొన్నారు. ఆర్థిక వ్యవస్థే సమాజానికి నిజమైన పునాదిని సమకూరుస్తుంది. దాన్నుంచే అంత్య పరిశీలనలో మొత్తం ఉపరి నిర్మాణమంతా — అంటే,

ఆయా చారిత్రక దశల్లో న్యాయశాస్త్రం, రాజకీయ వ్యవస్థ, మత ధోరణులూ, తాత్విక భావాలూ — ఎలా రూపొందాయో తెలుసుకోబడింది. హేగెల్ చరిత్రను అధిభౌతికవాదంనుంచి విముక్తి చేశాడు; గతితార్కిక దృష్టితో దాన్ని వీక్షించాడు. కాని, చరిత్రను గురించిన అతని దృక్పథం మాత్రం ప్రధానంగా భావవాద దృక్పథం. ఇప్పుడు ఆ భావవాదం దాని చివరి ఆశ్రయంనుంచి, అంటే చరిత్రను గురించిన తత్వశాస్త్రంనుంచి, వెడలగొట్టబడింది; యిప్పుడు భౌతికవాద దృష్టితో చరిత్రను పరిశీలించే పద్ధతి కనిపెట్టబడింది. ఇదివరలో మానవుని "జ్ఞానాన్ని" బట్టి అతని "ఉనికి" ఎలాంటిదో తెలియజేసేవారు; యిప్పుడు అతని "ఉనికి"ని బట్టి "జ్ఞానం" ఎలా ఎలా వుంటుందో తెలియజేసే పద్ధతి కనిపెట్టబడింది.

నాటినుంచీ సోషలిజం ఒకానొక అపూర్వమేధావి యాదృచ్ఛికంగా కనిపెట్టిన సిద్ధాంతంగా కాక, చారిత్రక గతిలో ఉద్భవించిన రెండు వర్గాల మధ్య — పెట్టుబడిదార్లు, కార్మికులు — జరిగే పోరాటంయొక్క అనివార్య ఫలితంగా పరిణతమైంది. దాని కర్తవ్యం యిదివరలో మాదిరిగా, సాధ్యమైనంత ఉత్కృష్టమైన సమాజాన్ని తయారుచేయడం కాదు. ఈ వర్గాలూ, వాటిమధ్య వైరుధ్యాలూ ఏ చారిత్రక ఆర్థిక పరిణామాల క్రమం నుంచి అవశ్యంగా ఉత్పన్నమయాయో, ఆ క్రమాన్ని పరిశీలించడం, ఆ వైరుధ్యాలను నిర్మూలించే సాధనాలను ఆ ఆర్థిక పరిస్థితుల్లోనే కనుగొనడమూను. ఇదే నేడు సోషలిజం నిర్వర్తించవలసిన కర్తవ్యం. ఒకవైపు ప్రకృతిని గురించిన ఫ్రెంచి భౌతికవాదుల దృక్పథానికీ, మరోవైపు గతితర్కం — ఆధునిక ప్రకృతిశాస్త్రాలకూ ఎంత భేదం వుందో, యిదివరకటి సోషలిజానికీ, ఆధునిక భౌతికవాద దృక్పథానికీ అంత భేదం వుంది. ఇదివరకటి సోషలిజం పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానాన్నీ, దాని పర్యవసానాలనూ ఖచ్చితంగా ఖండించింది. కాని వాటికి గల కారణాలను అది వివరించలేకపోయింది; అందువల్ల వాటిని అధిగమించలేకపోయింది. అది ఎందుకూ పనికిమాలినదని చెప్పి, దానిని తిరస్కరించడం మాత్రమే అది చేయగలిగింది. పెట్టుబడిదారీ విధానంలో అనివార్యంగా వుండే దోపిడీని సోషలిస్టులు ఎంత తీవ్రంగా ఖండించినా దాని సారాంశమేమిటో అదెలా ఉద్భవించిందో స్పష్టంగా చూడలేకపోయారు. ఇందుకు చేయవలసింది: (1) పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానాన్ని చారిత్రక దృష్టితో చిత్రించాలి. ఒకానొక చారిత్రక దశలో అది ఎందువల్ల అనివార్యమో చూపెట్టాలి. దానితోబాటు అది ఎందువల్ల అనివార్యంగా పతనమవుతుందో వివరించాలి. (2) దాని ప్రధాన లక్షణాన్ని (ఇది యిప్పటికింకా నిగూఢంగానే వుంది) బయటపెట్టాలి. అదనపు విలువను కనిపెట్టడంద్వారా అది సిద్ధించింది. కార్మికుల శ్రమ ఫలితంలో కొంత భాగాన్ని పెట్టుబడిదార్లు కాజేస్తూవుంటారు. దానికి ప్రతిఫలం ఏమీ ముట్టజెప్పరు. ఇదే పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి పద్ధతికీ, ఆ పద్ధతిలో కార్మికుల దోపిడీకీ మూలం; ఒకవేళ పెట్టుబడిదారు తన కార్మికుని శ్రమశక్తికి పూర్తియైన విలువ చెల్లించినప్పటికీ (అన్ని

వర్తకపు సరుకుల్లాగే అది కూడా మార్కెట్లో లభించే వర్తకపు సరుకు గనుక) దాని కతడు చెల్లించిన దానికంటె ఎక్కువ విలువనే గుంజుకుంటాడు. అంత్య పరిశీలనలో, ఆస్తిపర వర్గాల చేతుల్లో నిరంతరం అంతకంతకు అధికంగా పోగుబడే పెట్టుబడుల విలువలన్నీ కలిస్తే యీ అదనపు విలువ ఏర్పడుతుంది. ఈవిధంగా పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం యొక్క పుట్టుక, పెట్టుబడియొక్క పుట్టుక వివరించబడ్డాయి.

ఈ రెండిటినీ — అంటే చరిత్రను గురించిన భౌతికవాద దృక్పథాన్నీ, పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి కంతకూ మూలం అదనపు విలువ అనే విషయాన్నీ — కనిపెట్టింది మార్క్స్. ఈ ఆవిష్కరణల ఫలితంగానే సోషలిజం ఒక శాస్త్రంగా రూపొందింది. ఇకముందు చెయ్య వలసినది దాని వివరాలనూ, దానిలోని పరస్పర సంబంధాలనూ విపులీకరించడమే.

III

మానవుని జీవితాన్ని పెంచి పోషించే వస్తువుల ఉత్పత్తీ, తర్వాత వాటి మారకం — యిదే మొత్తం సామాజిక వ్యవస్థకంతకూ పునాది అని చరిత్రను గురించిన భౌతికవాద దృక్పథం చెబుతుంది. చరిత్రలో అవరించిన ప్రతి సమాజంలోనూ సంపద ఏవిధంగా విభజింపబడుతుందో, ఏయే వర్గాలుగా లేక తరగతులుగా సమాజం విభజింపబడుతుందో, ఏవేవి ఉత్పత్తి చేయబడుతున్నాయో, అవెలా ఉత్పత్తి చేయబడుతున్నాయో, ఎలా మార్పిడి జరుగుతున్నాయో అనే దానిమీద సామాజిక వ్యవస్థ ఆధారపడి వుంటుంది. ఈ దృష్టితో ఆలోచించినప్పుడు సమాజంలో జరిగే మార్పులన్నిటికీ, రాజకీయ విప్లవాలన్నిటికీ అంతిమ కారణాలు మనుష్యుల మెదడుల్లోకాక, శాశ్వత సత్యం — శాశ్వత ధర్మం అనే భావాలకు సంబంధించిన వారి గాఢ అవగాహనలో కాక, ఉత్పత్తి పద్ధతుల్లోను, మారకపు పద్ధతుల్లోను వచ్చే మార్పుల్లో గోచరిస్తాయి. ఒకానొక చారిత్రక దశకు సంబంధించిన <u>తత్వశాస్త్రంలో</u> కాక, <u>అర్థశాస్త్రంలో</u> అవి గోచరిస్తాయి. నేటి సామాజిక సంస్థలు హేతు బద్ధమైనవి కావనీ, ధర్మబద్ధమైనవి కావనీ ఖండింపబడుతున్నాయంటే, హేతుబద్ధత హేతు రాహిత్యంగాను, సవ్యమైనదంతా అపసవ్యమైనదిగాను పరిగణింపబడుతున్నాయంటే,* ఉత్పత్తి పద్ధతుల్లోనూ, మారకపు పద్ధతుల్లోనూ నెమ్మది నెమ్మదిగా మార్పులు సంభవించాయనీ, అంతకు ముందరి ఆర్థిక పరిస్థితులకు అనుగుణంగా సరిపుచ్చుకున్న సామాజిక వ్యవస్థ, వాటికి యికనెంతమాత్రమూ అనుగుణంగా లేదనీ రుజువవుతోంది. దీన్నుంచి మరొకటి

---

* గ్యోతె రచించిన "ఫౌస్ట్" అనే నాటకంలో మెఫిస్టాఫిలెస్ అనే పాత్ర యిలా చెబు తుంది. — సం.

కూడా స్పష్టమవుతోంది; ప్రస్ఫుటం చెయ్యబడిన అసంబద్ధతలనుంచి బయటపడే మార్గాలు కూడా, ఎక్కువో లేక తక్కువో పరిపక్వ రూపంలో, నూతన ఉత్పత్తి విధానాల్లోనే దాగివుండాలన్న మాట. ఈ మార్గాలను ఏవో కొన్ని మూలసూత్రాలనుంచి నిర్ధారణలు చేయడంద్వారాకాక, నేటి ఉత్పత్తి విధానానికి సంబంధించిన కఠోర వాస్తవాలను ఆకళింపు చేసుకొనడంద్వారా కనుగొనవలసి వుంటుంది.

మరైతే, యీ విషయంలో ఆధునిక సోషలిజంయొక్క స్థానం ఏమిటి?

నేటి సామాజిక వ్యవస్థ ప్రస్తుత పాలకవర్గంయొక్క అంటే బూర్జువావర్గంయొక్క సృష్టి. ఈ విషయాన్ని నేడందరూ స్థూలంగా అంగీకరిస్తున్నారు. బూర్జువావర్గం ప్రవేశపెట్టిన ఉత్పత్తి విధానం మార్క్స్ అనంతరం పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానమని వ్యవహరింపబడుతోంది. దీనికీ, ఫ్యూడల్ వ్యవస్థకూ సంబద్ధత లేదు. ఫ్యూడల్ వ్యవస్థ వ్యక్తులకూ, సామాజిక హోదాలున్నవారికీ, స్థానిక కార్పొరేషన్లకూ ప్రత్యేకాధికారా లిచ్చింది; వంశపారంపర్య పరాధీనతా సంబంధాలను కల్పించింది. వాటి పరిధుల్లోనే మొత్తం సమాజ మంతా నిర్మింపబడింది. బూర్జువావర్గం యీ ఫ్యూడల్ వ్యవస్థను నిర్మూలించింది; దాని శిథిలాలపై పెట్టుబడిదారీ సమాజాన్ని నిర్మించింది. అంటే స్వేచ్ఛా వ్యాపారాన్నీ, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యాన్నీ, న్యాయశాస్త్ర రీత్యా ఆస్తిపరులందరి సమానత్వాన్నీ ప్రతిష్ఠించింది. ఇలాగే యితర అన్ని పెట్టుబడిదారీ హక్కులు కూడా యిచ్చింది. ఆ తర్వాత పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం స్వేచ్ఛగా అభివృద్ధి కాగలిగింది. ఆవిరిశక్తీ, యంత్రాలూ, యంత్రనిర్మాణ పరిశ్రమ — యివన్నీ కార్ఖానాలను ఆధునిక పరిశ్రమలుగా మార్చివేశాయి. అందువల్ల బూర్జువావర్గం పెంచి పోషించిన ఉత్పాదక శక్తులన్నీ అత్యంత వేగంగా, ముందెన్నడూ ఎరుగనంత ఉన్నత స్థాయిలో అభివృద్ధి చెందాయి. అయితే, యిదివరకటి కార్ఖానాలూ, వాటి ప్రాబల్యం క్రిందవున్న చేతివృత్తులూ ఆనాటి వృత్తి సంఘాల ఫ్యూడల్ శృంఖలాలతో ఘర్షణ పడినట్లే, ఇప్పుడు మరింత సమగ్రంగా అభివృద్ధి చెందిన ఆధునిక పరిశ్రమలు పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానంయొక్క చట్రంతో ఘర్షణలు పడ్డాయి. నూతన ఉత్పాదక శక్తులు, వాటిని వినియోగిస్తూ వచ్చిన పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానాన్ని ఇదివరకే అధిగమించాయి. ఉత్పాదక శక్తులకూ, ఉత్పత్తి పద్ధతులకూ మధ్య ఏర్పడ్డ యీ సంఘర్షణ — మానవుని తొలి పాపకార్యానికీ, దైవ నిర్దేశిత ధర్మానికీ మధ్య సంఘర్షణలాగ — మానవుని మనస్సులో పుట్టింది కాదు. ఇది వాస్తవ రూపంలో మనకు బాహ్యంలో వుంది; దీన్ని ప్రవేశపెట్టిన మనుష్యుల అభీష్టాలతోగాని, వారి కార్యకలాపాలతో గాని సంబంధం లేకుండా స్వతంత్రంగా యిది వుంది. వాస్తవరూపంలో వున్న ఈ సంఘర్షణే మానవుని ఆలోచనల్లో ప్రతిబింబించింది. ఈ ప్రతిబింబమే ఆధునిక సోషలిజం. పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానంకింద ప్రత్యక్షంగా బాధలుపడే కార్మికవర్గం మనస్సుల్లో ఇది ఒక ఆదర్శంగా ప్రతిబింబించింది.

ఈ సంఘర్షణ యెలాంటిదో పరిశీలిద్దాం.

పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం ఏర్పడక ముందు, అంటే మధ్యయుగాల్లో, చిన్నచిన్న పరిశ్రమలద్వారా వస్తువులను ఉత్పత్తి చేసే పద్ధతి వ్యాప్తిలో ఉండేది. కార్మికుల సొంత ఆస్తిగా వుండే ఉత్పత్తి సాధనాలమీద అది ఆధారపడి వుండేది. గ్రామసీమల్లో చిన్న రైతులు — స్వేచ్ఛగల రైతులు, లేదా భూదాసులు — వ్యవసాయం చేసేవారు; పట్టణాల్లో చేతివృత్తులన్నీ వృత్తిసంఘాల్లో సంఘటితమై వుండేవి. శ్రమ సాధనాలు — భూమి, వ్యవసాయ పరికరాలు, వర్క్‌షాపులు, పనిముట్లు — యివన్నీ విడి వ్యక్తులవి ఒక్కొక్క వ్యక్తి ఉపయోగించడానికి మాత్రమే అవి వీలుగా ఉండేవి, అందువల్ల బహుచిన్నవిగా, అల్పంగా కుంచింపబడి వుండేవి. అయితే, సరిగా యీ కారణంగానే అవి, మామూలుగా ఉత్పత్తిదారుకే చెంది వుండేవి. ఈవిధంగా చెల్లాచెదురుగా వున్న కుంచింపబడివున్న ఉత్పత్తి సాధనాలన్నిటినీ కేంద్రీకరించ వలసివచ్చింది, విస్తృత మొనరర్చవలసివచ్చింది, బలమైన ఉత్పత్తి సాధనాలుగా మార్చవలసి వచ్చింది. ఇది పెట్టుబడిదారీ విధానంయొక్క చారిత్రక కర్తవ్యం, దాన్ని బలపరిచే బూర్జువా వర్గంయొక్క కర్తవ్యం. ఈ కర్తవ్యం 15వ శతాబ్దం తర్వాత మూడు దశల్లో — సామాన్య సహకారం, కార్ఖానాలు, ఆధునిక పరిశ్రమలు — ఏవిధంగా చారిత్రకంగా నిర్వర్తింపబడిందో మార్క్స్ "పెట్టుబడి" నాల్గవ భాగంలో వివరంగా తెలియజేశాడు. కాని పెట్టుబడిదారీ వర్గం యీ చిన్నచిన్న ఉత్పత్తి సాధనాలను బ్రహ్మాండమైన ఉత్పాదక శక్తులుగా మార్చా లంటే, వ్యక్తులు మాత్రమే ఉపయోగించగల ఉత్పత్తి సాధనాలను సామాజిక ఉత్పత్తి సాధనాలుగా మార్చవలసివచ్చింది; అంటే సమష్టిగా ఉపయోగించగల సాధనాలుగా మార్చవలసివచ్చింది. రాట్నం స్థానే వడుకుయంత్రం, మగ్గం స్థానే మరమగ్గం, సుత్తి స్థానే ఆవిరిసుత్తి ప్రవేశించాయి. విడి వర్క్‌షాప్ స్థానే ఫ్యాక్టరీ ప్రవేశించింది; ఆ ఫ్యాక్టరీలో వందల, వేల సంఖ్యలో కార్మికులు కలిసి పనిచేస్తారు. ఇలాగే మొత్తం ఉత్పత్తి అంతా వ్యక్తులు చేసే అనేక పనులుగా ఉండక, సామూహిక కార్యాల పరంపరగా మారింది; ఉత్పా దిత వస్తువులు వ్యక్తులచే తయారుచేయబడినవిగా కాక సామాజిక ఉత్పాదిత వస్తువులుగా మారాయి. ఇప్పుడు ఒక్కొక్క ఫ్యాక్టరీలో ఉత్పత్తి అయ్యే నూలు, బట్ట, లోహపు వస్తువులు అనేకమంది కార్మికుల సమష్టికృషి ఫలితాలు. అవి పూర్తి సరకులుగా తయారై రావా లంటే, వరుసగా అనేకమంది కార్మికుల చేతులు మారవలసి వుంది "దీన్ని తయారు చేసింది నేను; యిది నేను తయారుచేసిన వస్తువు" అని యిప్పుడెవరూ చెప్పలేరు.

అయితే, ఒకానొక సమాజంలో శ్రమ విభజన అనేది ముందే ఊహించుకొన్న ఒక పథకాన్ననుసరించి కాక దానంతట అది క్రమక్రమంగా ప్రవేశించినప్పుడు, అదే ప్రధాన ఉత్పత్తిమార్గం అయినప్పుడు — అట్టి సమాజంలో ఉత్పత్తి అయ్యే సరకులు, వర్తకపు సరకులు అవుతాయి. వాటిమధ్య జరిగే మారకంద్వారానే, అంటే క్రయవిక్రయాలద్వారానే

వ్యక్తిగత ఉత్పత్తిదార్లు తమ బహుముఖావసరాలను యీడేర్చుకోగల్గుతారు. మధ్యయుగాల్లో యిలాగే జరిగేది. ఉదాహరణకు, రైతులు తమ వ్యవసాయ దినుసుల్ని చేతివృత్తులవారి కమ్మి, వారివద్ద చేతితయారీ వస్తువులు కొనుక్కొనేవారు. అట్టి వ్యక్తిగత ఉత్పత్తిదార్ల సమాజంలో, అంటే వర్తకపు సరకులు తయారుచేసేవారి సమాజంలో, నూతన ఉత్పత్తి విధానం చొచ్చుకువచ్చింది. ఒక నిర్దిష్ట పథకాన్ననుసరించి కాక, దానంతట అది అమల్లోకి వచ్చిన యిదివరకటి శ్రమ విభజననుంచి (యిదే మొత్తం సమాజాన్ని శాసిస్తూండేది) ప్రతి ఫ్యాక్టరీలోనూ ఏర్పాటుచెయ్యబడిన పద్ధతిలో ఒక నిర్దిష్ట పథకాన్ననుసరించే శ్రమ విభజన ఉత్పన్నమయింది. విడి వ్యక్తుల ఉత్పత్తి సరసన సామాజిక ఉత్పత్తి ప్రత్యక్షమయింది. ఈ రెండు పద్ధతులద్వారా తయారయే వస్తువులు ఒకే మార్కెట్లో విడుదల అయేవి. అందువల్ల యించుమించు సమానమైన ధరకే విక్రయింపబడేవి. కాని దానంతట అది వృద్ధిచెందే శ్రమ విభజనకన్న ఒక నిర్దిష్ట పథకాన్ననుసరించి రూపొందిన ఫ్యాక్టరీ నిర్మాణం ఎక్కువ శక్తివంతమైనట్టిది. చిన్నచిన్న ఉత్పత్తిదార్లు వ్యక్తిగతంగా తయారుచేసే వస్తువులకన్న అనేకమంది వ్యక్తులను నియమించి వారిచే సమిష్టిగా పనిచేయించే ఫ్యాక్టరీలు అంతకంటె ఎక్కువ చౌకగా వస్తువులను ఉత్పత్తిచేసేవి. అందువల్ల ఒక శాఖ తర్వాత మరొక శాఖలో వ్యక్తిగత ఉత్పత్తి కృంగిపోయింది. సామాజిక స్వభావంగల ఉత్పత్తి యిదివరకటి ఉత్పత్తి పద్ధతుల్లో విప్లవకరమైన మార్పు తీసుకొచ్చింది. కాని, దాని విప్లవ స్వభావం అంతగా గుర్తింపబడలేదు. ఎంత తక్కువగా గుర్తింపబడిందంటే, వర్తకపు సరకుల ఉత్పత్తిని పెంచేందుకు మాత్రమే అభివృద్ధి చేసేందుకు మాత్రమే అది ఒక సాధనంగా ప్రవేశపెట్టబడింది. అది రంగంమీద ప్రత్యక్షమయే నాటికి వర్తకపు సరకుల ఉత్పత్తికీ, మారకానికీ కావలసిన సాధన సామగ్రి—అంటే వర్తకపు పెట్టుబడి, చేతివృత్తులు, వేతనశ్రమ—కొంతమేరకు సిద్ధంగానే వున్నాయి. వాటినది విస్తారంగా ఉపయోగంలోకి తెచ్చింది. ఈవిధంగా, సామాజిక స్వభావంగల ఉత్పత్తి విధానం కేవలం వర్తకపు సరకులను తయారుచేసేందు కొక కొత్త సాధనంగా ప్రత్యక్షమవడంతో, వ్యక్తులు ఉత్పత్తిని స్వాయత్తం చేసుకునే పాత పద్ధతులే యథాప్రకారంగా, సమగ్రరూపంలో అమలు జరుగుతున్నాయి. యివే దాని సహజలక్షణమయింది. అది ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులకు కూడ యీ పద్ధతులే వర్తింపబడ్డాయి.

మధ్యయుగంనాటి సరకుల ఉత్పత్తి పరిణామ దశలో శ్రమోత్పాదిత వస్తువుల సొంతదారు ఎవరన్న ప్రశ్న ఉదయించడం అసంభవం. ఆ రోజుల్లో వస్తువులను ఉత్పత్తిచేసే ప్రతి వ్యక్తీ సొంత ముడిపదార్థాలను విధిగా కలిగివుండేవాడు; సొంత పనిముట్లను కలిగివుండేవాడు; సొంత శ్రమతో లేదా కుటుంబ మంతటి శ్రమతో ఆ వస్తువులు తయారుచేసేవాడు. అలా తయారైన వస్తువుల్ని అతడు వేరే స్వాయత్తం చేసుకోవలసిన అవసరం

లేదు. ఎందుచేతంటే, అవి పూర్తిగా, సహజసిద్ధంగా అతనివే. అందుచేత ఆ వస్తువులపై అతని స్వామ్యం అతని సొంత శ్రమమీద ఆధారపడివుండేది. ఒకవేళ అతడు బయటివారి సహాయాన్ని కూడా ఉపయోగించుకొన్నప్పటికీ, దాని కసలు ప్రాధాన్యతే వుండేది కాదు. సాధారణంగా దాన్నతడు జీతాలతో కాక యితరవాటితో చెల్లుపెట్టేవాడు. వృత్తిసంఘాల్లో పనిచేసే అభ్యాసకులూ, వృత్తి నిపుణులూ తిండికోసం కంటే, జీతంకోసం కంటే శిక్షణ కోసమే పనిచేసేవారు: ఎందుచేతంటే, వారు ముందు ముందు వృత్తి యజమానులుగా తయారుకావాలని కోరుకొనేవారు.

ఆ తర్వాత ఉత్పత్తి సాధనాలూ, ఉత్పత్తిదార్లూ పెద్దపెద్ద వర్కుషాపుల్లో, కర్మాగారాల్లో కేంద్రీకరింపబడ్డం జరిగింది. ఉత్పత్తి సాధనాలు సామాజిక ఉత్పత్తి సాధనాలుగాను, ఉత్పత్తిదార్లు సామాజిక ఉత్పత్తిదార్లుగాను పరివర్తన చెందారు. అయితే యీ మార్పు జరిగిన తర్వాత కూడా, సామాజిక ఉత్పత్తి సాధనాలూ, వాటివల్ల తయారయిన వస్తువులూ యిదివరకులాగే వ్యక్తుల సొంత ఆస్తిగానే పరిగణింపబడ్డాయి. ఇదివరలో, ఉత్పత్తి సాధనాలను కలిగియున్న వ్యక్తి తానే ఉత్పత్తి అయిన వస్తువుల్ని స్వాయత్తం చేసుకొనేవాడు. ఎందుచేతంటే ఆ వస్తువుల్ని అతడే సొంతంగా తయారు చేసుకొనేవాడు, యితరుల సహాయం బహు అరుదుగానే ఉండేది. కాని, యిప్పుడు ఉత్పత్తి సాధనాలను కలిగి వున్న వ్యక్తి పూర్తిగా యితరుల శ్రమవల్ల తయారైన వస్తువుల్ని, అవి యిక తనవి ఎంతమాత్రం కాకపోయినా స్వాయత్తం చేసుకొంటున్నాడు. ఈవిధంగా, సామాజికంగా ఉత్పత్తి అయే వస్తువులను యిప్పుడు ఆ వస్తువులను నిజంగా ఉత్పత్తిచేసేవారుగాని, నిజంగా ఉత్పత్తి సాధనాలను నడిపించేవారుగాని కాక పెట్టుబడిదార్లు స్వాయత్తం చేసుకొంటున్నారు. ఉత్పత్తి సాధనాలూ, ఉత్పత్తీ సారభూతంగా సామాజికమయ్యాయి. కాని అవి విడి ఉత్పత్తిదారులకింద అమలులో వున్న స్వాయత్త పద్ధతికి, అంటే ప్రతి వ్యక్తీ తన వస్తువులకు తాను సొంతదారుగా వుంటూ వాటిని మార్కెట్లో అమ్ముకొనే పద్ధతి లోబడి వుండేవి. ఏ పరిస్థితులమీద, యీ స్వాయత్తత ఆధారపడి వుండేదో ఆ పరిస్థితుల్ని నూతన ఉత్పత్తి విధానం రూపుమాపినప్పటికీ, నూతన ఉత్పత్తి విధానం ఆ స్వాయత్త పద్ధతికే యింకా లోబడవలసివచ్చింది.*

---

* స్వాయత్తత పద్ధతి యథాప్రకారంగానే వున్నప్పటికీ పైన వర్ణించిన మార్పులవల్ల ఉత్పత్తి విధానంలో వచ్చినంత విప్లవకరమైన మార్పు స్వాయత్తతయొక్క స్వభావంలో కూడ వచ్చింది. ఇది వేరే చెప్పనవసరం లేదు. అయితే, నా శ్రమఫలితాన్ని స్వాయత్తంచేసుకోడానికీ, యితరుల శ్రమఫలితాన్ని స్వాయత్తంచేసుకోడానికీ చాలా తేడా వుంది. వేతనశ్రమ పద్ధతి చాలా ప్రాచీనమైనదనీ అందులో మొత్తం పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి

నూతన ఉత్పత్తి విధానానికి పెట్టుబడిదారీ స్వభావాన్ని యిచ్చిన ఈ వైరుధ్యం నేటి సామాజిక శత్రుత్వాలన్నిటికీ మూలం. ఈ నూతన ఉత్పత్తి విధానం ప్రధానమైన ఉత్పత్తి రంగాలన్నిటిమీదా సంపాదించిన ఆధిపత్యం — పారిశ్రామిక దేశాలన్నిటిలోను సంపాదించిన ఆధిపత్యం — అధికమయినకొద్దీ, దానిద్వారా వ్యక్తిగత ఉత్పత్తి నామమాత్రావశిష్ట మవుతూ, సామాజిక స్వభావంగల ఉత్పత్తికీ పెట్టుబడిదారీ స్వభావంగల స్వాయత్తతకూ గల అసంబద్ధత స్పష్టంగా ముందుకొచ్చింది.

పైనచెప్పిన విధంగా, తొట్టతొలి పెట్టుబడిదార్లకు ఇతర పని పద్ధతులతోబాటు, వేతనశ్రమ పద్ధతి కూడ మార్కెట్లో సిద్ధంగా ఉంది. కాని, వేతనశ్రమ అరుదుగా మాత్రమే, సహాయశక్తిగా మాత్రమే, ఉపాంగంగా మాత్రమే, తాత్కాలికంగా మాత్రమే ఉంది. వ్యవసాయ కార్మికుడు భూకామందువద్ద అప్పుడప్పుడూ రోజు కూలీగా పనిచేసేవాడు; కాని అతనికి కొద్ది యకరాల సొంత భూమి కూడా వుండేది; దానిమీద అతడు అర్ధాకలితో అయినా బ్రతకగలిగేవాడు. ఇక వృత్తి సంఘాల నిర్మాణం ఎలా ఉండేదంటే, ఈనాటి కార్మికుడు మరునాడు మేస్త్రీగా మారేవాడు. కాని ఎప్పుడైతే ఉత్పత్తి సాధనాలు పెట్టుబడి దార్ల చేతుల్లో కేంద్రీకరింపబడి సామాజిక స్వభావాన్ని పొందాయో అప్పుడు ఈ పరిస్థితి పూర్తిగా మారిపోయింది. విడి ఉత్పత్తిదార్లు తయారుచేసే సరుకులూ, వారి ఉత్పత్తి సాధనాలూ అంతకంతకు విలువను కోల్పోయాయి, పెట్టుబడిదారుక్రింద వారు వేతన శ్రామికులుగా చేరడం తప్ప వేరుమార్గం లేకపోయింది. అప్పటివరకూ అరుదుగా మాత్రమే, ఉపాంగంగా మాత్రమే వున్న వేతనశ్రమ యిప్పుడు సర్వవ్యాప్తమయింది; మొత్తం ఉత్పత్తి అంతా దానిమీదనే ఆధారపడింది. అప్పటివరకూ సహాయక పనిగా మాత్రమే వున్న వేతన శ్రమ కార్మికునికి నిరంతర వ్యావృత్తిగా మారింది. అప్పుడప్పుడు మాత్రమే వేతనానికి పనిచేసే కార్మికుడు జీవిత పర్యంతం వేతనానికి పనిచేయవలసివచ్చింది. ఆ రోజుల్లోనే, ఫ్యూడల్ వ్యవస్థ ఛిన్నాభిన్నమై ఫ్యూడల్ ప్రభువులు తమ సాయుధ సిబ్బందుల్ని రద్దు చేసుకోవడంవల్లా, రైతుల్ని తమ భూములనుంచి తొలగించడంవల్లా, యింకా కొన్ని కార ణాలవల్లా వేతన కార్మికుల సంఖ్య విపరీతంగా పెరిగిపోయింది. పెట్టుబడిదార్ల చేతుల్లో పోగుపడ్డ ఉత్పత్తి సాధనాలకూ, శ్రమశక్తి తప్ప మరేమీలేని ఉత్పత్తిదార్లకూ మధ్య పూర్తి ఎడబాటు ఏర్పడింది. సామాజిక స్వభావంగల ఉత్పత్తికీ, పెట్టుబడిదారీ స్వభావంగల స్వాయ

విధానమంతా బీజరూపంలో వుందనీ, అనేక శతాబ్దాలపాటు అది బానిస విధానం సరసనే, ఎదురుబదురుగా, దానంతట అది పెల్లుబుకుతూ వచ్చిందనీ మనం గమనించాలి. అయితే, ఆ బీజం, తగిన చారిత్రక పూర్వావసరాలు సమకూడినప్పుడు మాత్రమే, పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానంగా సరిగా పరిణతిచెందగలిగింది. (ఎంగెల్స్ వివరణ.)

త్తతకూ మధ్య ఏర్పడ్డ వైరుధ్యం శ్రామికవర్గానికీ, బూర్జువావర్గానికీ మధ్య వైరుధ్యంగా ముందుకొచ్చింది.

పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం సరకులను ఉత్పత్తి చేసే వారందరి మధ్య, విడి ఉత్పత్తిదార్లందరి మధ్య చొరబడింది. వారిమధ్య వుండే సామాజిక సంబంధమల్లా, ఒకరి సరకులను మరొకరి సరకులతో మారకం చేసుకోవడమే. కాని సరకుల ఉత్పత్తిపై ఆధార పడే ప్రతి సమాజం ఒక ప్రత్యేక లక్షణాన్ని కలిగి వుంటుంది: ఉత్పత్తిదార్లు తమ సామాజిక సంబంధాలపై ఆధిపత్యాన్ని కోల్పోతారు. ప్రతి వ్యక్తీ తనకోసం తాను ఉత్పత్తి చేస్తాడు. అప్పటికి తనవద్దనున్న ఉత్పత్తి సాధనాలతోనే ఉత్పత్తి చేస్తాడు, తన సొంత అవసరాలను తీర్చుకొనేందుకు, అవసరమైన వస్తువులను ఉత్పత్తి చేస్తాడు. తను ఉత్పత్తి చేసే సరకు మార్కెట్టు కెంత వస్తుందో ఎవరికీ తెలియదు; అందులో కొనుగోలుదార్ల కెంత అవసరమో కూడ తెలియదు. అసలు తన సరకుకు గిరాకీ వుందో లేదో, ఉత్పత్తి ఖర్చులైనా తనకు వస్తాయో రావో, అసలు ఆ సరకు అమ్ముడవుతుందో కాదో ఎవరూ చెప్పలేరు. అంటే, సామాజిక ఉత్పత్తిలో అరాజకం తాండవిస్తుంది.

కాని యితర ఉత్పత్తి రూపాలన్నిటికివలెనే, సరకుల ఉత్పత్తికి కూడా కొన్ని ప్రత్యేకమైన, స్వతస్సిద్ధమైన నియమాలుంటాయి. వాటినుంచి దాన్ని విడదీయలేం. ఉత్పత్తిలో ఎంత అరాజకం ఉన్నప్పటికీ, ఆ అరాజకంలోనే, అరాజకంద్వారానే యీ నియమాలు పని చేస్తాయి. ఈ నియమాలు సామాజిక సంబంధాల్లో మిగిలివున్న ఒక్క రూపంలో మాత్రమే, అంటే మారక రూపంలోనే వెల్లడవుతాయి. అనివార్యమైన పోటీ నియమాలుగా యివి విడి ఉత్పత్తిదార్లందరిమీదా తమ ప్రభావం కలుగజేస్తాయి. మొదట్లో యివి ఉత్పత్తిదార్లకు తెలియవు. క్రమక్రమంగానే స్వీయానుభవంద్వారానే వాటిని వారు కనుక్కుంటారు. అందుచేత, యీ నియమాలు ఉత్పత్తిదార్లతో సంబంధం లేకుండా, స్వతంత్రంగా అమలు జరుగుతాయి; వారికి వ్యతిరేకంగా, ఆయా ఉత్పత్తి విధానాల కఠోరనియమాలుగా, స్వతస్సిద్ధ నియమాలుగా అమలుజరుగుతాయి. అంటే, ఉత్పత్తిచేయబడే సరకులు ఉత్పత్తిదార్లను శాసిస్తాయన్నమాట.

మధ్యయుగ సమాజంలో, ముఖ్యంగా మధ్యయుగాల తొలి శతాబ్దాల్లో, ఉత్పత్తి ప్రధానంగా సొంత అవసరాలను తీర్చేటందుకే ఉన్ముఖం చెయ్యబడేది. ప్రధానంగా అది ఉత్పత్తిదార్ల అవసరాలను, వారి కుటుంబ అవసరాలను మాత్రమే తీర్చేది. గ్రామసీమల్లోలా పరాధీన సంబంధాలున్న చోట్ల ఉత్పత్తి ఫ్యూడల్ ప్రభువుల అవసరాలకు కూడా తోడ్పడేది. అందువల్ల ఆ రోజుల్లో మారకం అనేది లేదు. కాబట్టి ఉత్పాదిత వస్తువులు వర్తకపు సరకుల స్వభావం కలిగి వుండేవి కావు. రైతు కుటుంబాలు యించుమించు తమకు కావలసినవన్నీ: బట్టలు, ఫర్నిచరు, జీవితావసర వస్తువులు తయారుచేసుకొనేవి. తమ అవ

రాలూ, ఫ్యూడల్ ప్రభువుకు వస్తురూపంలో చెల్లించవలసిన శిస్తులూ పోను అదనంగా వస్తువులను ఉత్పత్తిచేయడం ప్రారంభించినప్పుడే వారు వర్తకపు సరకులను కూడా తయారుచేసేవారు. ఈ అదనపు వస్తువులు సామాజిక మారకంలో ప్రవేశించి, అమ్మకానికి వచ్చినప్పుడే సరకులయేవి.

పట్టణాల్లో వృత్తిపనివారు మొదటినుంచీ వస్తువుల్ని మారకంకోసమే తయారుచేసే వారన్న విషయం నిజమే. కాని వారు కూడా, తమ సొంత అవసరాల్లో అత్యధిక భాగాన్ని స్వయంగా తయారుచేసుకొనేవారు. వారికి తోటలూ, వ్యవసాయ కమతాలూకూడ ఉండేవి. తమ పశువుల్ని ఉమ్మడి అడవుల్లో మేపేవారు. ఆ అడవులనుంచి కలప, వంటచెరకు తెచ్చుకొనేవారు. స్త్రీలు నార, ఉన్ని మొదలైన వాటితో నూలు వడికేవారు. మారకం కోసమే ఉత్పత్తిచేయడం, అంటే సరకుల్ని ఉత్పత్తిచేయడం యింకా ప్రాథమిక దశలోనే ఉండేది. అందువల్ల మారకం పరిమితంగా జరిగేది; మార్కెట్టు సంకుచితంగా ఉండేది; ఉత్పత్తి పద్ధతులు స్థిరంగా ఉండేవి. బాహ్యంగా స్థానిక వేర్పాటుతనం, ఆంతరంగికంగా స్థానిక సమైక్యత ఉండేవి. గ్రామసీమల్లో "మార్కు,"* పట్టణాల్లో వృత్తిసంఘం ఉండేవి.

కాని సరకుల ఉత్పత్తి విస్తరించడంతో, ముఖ్యంగా పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం ప్రవేశపెట్టబడటంతో, అదివరకు నిద్రాణంగా వున్న సరకుల ఉత్పత్తి నియమాలు మరింత బాహాటంగా, బలీయంగా అమల్లోకి వచ్చాయి. పాత సంబంధాలు సడలాయి; పాత పరిమితులు బద్దలయాయి, ఉత్పత్తిదార్లు అంతకంతకు అధికంగా స్వతంత్ర, విడి ఉత్పత్తిదార్లుగా మారారు. మొత్తంమీద సామాజికోత్పత్తి ఏ ప్లానూ లేకుండా యాదృచ్ఛికంగా, అరాజకంగా శాసింపబడుతూన్నట్లు స్పష్టమయింది. ఈ అరాజకం అంతకంతకూ నూతన శిఖరాలందు కొంటూంది. కాని, పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం ఏ ప్రధాన సాధనాల సాయంతో యీ అరాజకాన్ని అధికం చేస్తూందో, ఆ మార్గాలు అరాజకానికి పూర్తిగా వ్యతిరేక స్వభావం గలవి. అంటే, ప్రతి విడి ఉత్పత్తి సంస్థలోనూ ఉత్పత్తి అంతకంతకు అధికంగా సామాజిక ప్రాతిపదికపై సంఘటిత మొనర్చబడింది. దీనివల్ల, పాతకాలపు ప్రశాంత పరిస్థితులు, స్థిరపరిస్థితులు అంతం చేయబడ్డాయి. ఇట్టి సంఘటిత ఉత్పత్తి ఏయే పారిశ్రామిక శాఖల్లో ప్రవేశపెట్టబడిందో అక్కడల్లా దాని సరసన మరో ఉత్పత్తి పద్ధతి ప్రవేశించడానికి ఆస్కారం లేకపోయింది. కార్మిక రంగం ఒక యుద్ధ రంగంగా తయారైంది. బ్రహ్మాండమైన భౌగోళిక ఆవిష్కరణలవల్లా,[84] వాటి ఫలితంగా అనేక దేశాలను వలసలుగా చేసుకోవడంవల్లా మార్కెట్లు విస్తారంగా వ్యాప్తిచెందాయి. చేతి పరిశ్రమలు కార్ఖానాలుగా మారే క్రమం

* ఎంగెల్స్ రాసిన "మార్కు" అనే రచన గురించిన ప్రస్తావన యిది. — సం.

మరింత వేగంగా కొనసాగింది. ప్రత్యేక ప్రాంతాల్లో నివసించే స్థానిక ఉత్పత్తిదార్ల మధ్యనే కాదు పోరాటం కొనసాగింది. స్థానిక పోరాటాలు జాతుల మధ్య పోరాటాలుగా పరివర్తన చెందాయి 17వ శతాబ్దంలోను, 18వ శతాబ్దంలోను పెద్దపెద్ద వర్తక యుద్ధాలకు అవి దారితీశాయి.[85]

చివరి విషయమేమంటే యీ పోరాటం ఆధునిక పరిశ్రమలవల్లా, ప్రపంచ మార్కెటువల్లా సర్వవ్యాపితమయింది. అదే సమయంలో అది కనీ వినీ యెరుగనంతటి ఉధృత రూపం ధరించింది. నేడు విడి పెట్టుబడిదార్ల అస్తిత్వాన్ని, మొత్తం పరిశ్రమల అస్తిత్వాన్ని, దేశదేశాల అస్తిత్వాన్ని నిర్ణయించేది ఉత్పత్తికి సంబంధించిన సహజమైన లేక కృతక పరిస్థితులే. ఈ పోరాటంలో ఓడిపోయినవాడు నిర్దాక్షిణ్యంగా పక్కకు తోసివేయబడతాడు. ప్రతి జీవీ అస్తిత్వంకొరకు పెనుగులాడుతుందనే డార్విన్ సిద్ధాంతం మరింత తీవ్ర క్రూర రూపంలో మానవ సమాజానికి విస్తరింపబడటమే యిది. జంతువు యొక్క అస్తిత్వాని కవసరమైన సహజ పరిస్థితులు మానవ అభివృద్ధియొక్క శిఖరదశగా కనిపిస్తున్నాయి. సామాజికోత్పత్తికీ, పెట్టుబడిదార్ల స్వాయత్తతకూ మధ్య వైరుధ్యం నేడు ఒక్కొక్క ఫ్యాక్టరీలో అమలుజరిగే సంఘటిత ఉత్పత్తికీ మొత్తం సమాజంలో అమలుజరిగే అరాజకపు ఉత్పత్తికీ మధ్య వైరుధ్యంగా బయటపడుతోంది.

పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం యీ రెండు వైరుధ్యాల్లో రూపొంది, కొనసాగుతోంది; అది పుట్టినప్పటినుంచీ అందులో యీ వైరుధ్యాలున్నాయి. ఫోరియర్ యిదివరకే కనిపెట్టిన యీ "విషచక్రం"నుంచి అది ఎన్నటికీ బయటపడలేకపోయింది. అయితే, ఈ చక్రం క్రమక్రమంగా సంకుచితమవుతోందనీ, అంతకంతకు అది శంఖావృత్తంలో తిరుగుతోందనీ, గ్రహాల పరిభ్రమణంవలె కేంద్రంతో ఢీకొనడంద్వారా అది ముగింపుకు వచ్చి తీరుతుందనీ అతను తన రోజుల్లో గ్రహించలేకపోయాడు. సామాజికోత్పత్తిలో అరాజకంవల్లనే ప్రజల్లో అంతకంతకు అధిక సంఖ్యాకులు కార్మికులుగా మారుతున్నారు; రెండోవైపు యీ కార్మిక జనసామాన్యమే చివరకు ఉత్పత్తిలో అరాజకాన్ని తుదముట్టిస్తారు. సామాజికోత్పత్తిలో వున్న యీ అరాజకం వల్లనే ఆధునిక పరిశ్రమల్లో యంత్రాలను అనంతంగా అభివృద్ధి చేయగల అవకాశం ఒక కఠోర నియమంగా పనిచేస్తూంది. ఆ నియమానికి లోబడి ప్రతి పారిశ్రామిక పెట్టుబడిదారూ తన యంత్రాలను అంతకంతకు అధికంగా అభివృద్ధిచేసుకోవాలి; లేకపోతే అతడు సర్వనాశన మవుతాడు.

కాని యంత్రాలను అభివృద్ధిచేయడంవల్ల మానవశ్రమ అంతకంతకు అనవసరమవుతోంది. యంత్రాలను ప్రవేశపెట్టడంవల్లా, వాటిని అధికంచేయడంవల్లా చేతిపనులు చేసే లక్షలాది కార్మికుల స్థానంలో యంత్రాలవద్ద పనిచేసే కొద్దిమంది కార్మికులు ప్రవేశిస్తున్నప్పుడు, యిక ఆ యంత్రాలను అభివృద్ధిచేయడమంటే వాటివద్ద పనిచేసే కార్మికులే

అంతకంతకు అధిక సంఖ్యలో బర్తరఫుకావడమన్నమాట. చివరకు జరిగేది ఏమంటే, పెట్టుబడిదార్ల సగటు అవసరాలకన్న హెచ్చు సంఖ్యలో కార్మికు లుంటారు. 1845లో నేను దానికి నామకరణం చేసినట్లు అసలైన పారిశ్రామిక రిజర్వు సైన్య మొకటి తయారవుతుంది.* పరిశ్రమలు జోరుగా పనిచేసే రోజుల్లో వారంతా ఉపయోగపడతారు. అనివార్యమైన సంక్షోభం బద్దలైనప్పుడు వీధుల్లోకి గెంటబడతారు. కార్మికవర్గం తన అస్తిత్వంకొరకు పెట్టుబడిదార్లతో చేసే పోరాటంలో యీ రిజర్వు సైన్యం ఎల్లప్పుడూ వారి మెడకు గుదిబండగానే తయారవుతుంది. పెట్టుబడిదార్లు కోరే విధంగా కార్మికుల జీతాలను తక్కువ స్థాయిలో ఉంచేందుకు వారొక రెగ్యులేటర్‌గా ఉపయోగపడతారు. కాబట్టి, మార్క్స్ చెప్పినట్లు, కార్మికవర్గంపై పెట్టుబడిదార్లు జరిపే పోరాటంలో యంత్రాలు అత్యంత బలీయమైన ఆయుధాలు; శ్రమ సాధనాలు నిరంతరం కార్మికుని జీవితావసరాలను అతని చేతుల్లోనుంచి లాగివేసుకొంటూ వుంటాయి. కార్మికుడు స్వయంగా తయారుచేసే వస్తువే అతన్ని దాస్యంలో బంధించే సాధనంగా తయారైంది.** కాబట్టి, ఉత్పత్తి సాధనాలను పొదుపుగా ఉపయోగించే విధానం మొదటినుంచీ శ్రమశక్తిని దారుణంగా వృథాచేసే విధానంగా తయారైంది; కార్మికుని మామూలు పని పరిస్థితులమీద కొనసాగే దోపిడీగా తయారైంది.*** యంత్రం శ్రమకాలాన్ని తగ్గించేందుకు అత్యంత శక్తివంతమైన సాధనమైనప్పటికీ, కార్మికునియొక్క, అతని కుటుంబంయొక్క శ్రమ కాలంలో ప్రతి క్షణాన్నీ పెట్టుబడియొక్క విలువను హెచ్చించేందుకై పెట్టుబడిదారు చేతుల్లో అత్యంత ఖచ్చితమైన సాధనంగా అది తయారైంది. ఈవిధంగా కొందరు మితిమీరి చేసే పని యితరుల నిరుద్యోగానికి మూలమవుతోంది; ఆధునిక పరిశ్రమలు యావత్ప్రపంచంలోనూ కొత్త వినిమయదార్లకోసం వేటాడుతూ, స్వదేశంలో ప్రజల వినిమయాన్ని కనీస స్థాయికి, ఉపవాసాలు చేసే స్థాయికి దిగజారుస్తున్నాయి; అలా చేయడంలో దేశీయ మార్కెట్లను నాశన మొనరుస్తున్నాయి. మార్క్స్ యిలా రాశాడు: "సాపేక్షమైన అదనపు జనాభాను, అంటే పారిశ్రామిక రిజర్వు సైన్యాన్ని, ఎల్లప్పుడూ పెట్టుబడియొక్క సంచయన పరిమితితో, శక్తితో సమానంగా తూగేటట్లు చేసే యీ నియమం, కార్మికుణ్ణి పెట్టుబడిదారీ వర్గంతో గట్టిగా బంధించి వుంచుతోంది. ప్రొమెథెయస్‌ను కొండకు బంధించి వుంచేం

---

* "ఇంగ్లండులో కార్మికవర్గం స్థితి," పేజి 109. (ఎంగెల్స్ వివరణ.) Marx and Engels, *On Britain*, Moscow, 1962, పేజి 119. – సం.

** Karl Marx, *Capital*, Vol. I, Moscow, 1965, పేజీలు 435–87. – సం.

*** అదే గ్రంథం, పేజి 462. – సం.

దుకు వుల్కన్ ఉపయోగించిన మేకులకన్న దృఢమైన మేకులతో కార్మికుణ్ణి పెట్టుబడిదారులకు బంధిస్తోంది. ఈ నియమం పెట్టుబడి సంచయనంతో సమానంగా కార్మికుల బాధలను ఎక్కువ చేస్తుంది. అందువల్ల, ఒకవైపు సంపద పోగుపడటమంటే, మరోవైపు పెట్టుబడి రూపంలో తన సరుకును తానే ఉత్పత్తి చేస్తున్న కార్మికుల్లో దారిద్ర్యం, నడుంవిరిగే శ్రమ, దాస్యం, అజ్ఞానం, కర్కశత్వం, మానసిక పతనం పోగుపడటమన్నమాట.'' (మార్క్స్ ''పెట్టుబడి,'' పేజి 671.)* పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానంలో యింతకన్న సరకుల పంపకం మరొక విధంగా జరుగుతుందని ఆశించడమంటే అర్థం, బ్యాటరీతో ఎల్రక్ట్రోడ్‌లకు సంబంధం వుండగా నీటిని విచ్ఛేదనంచేసి, ఆమ్లజనిని ధనధ్రువందగ్గరా, ఉదజనిని రుణధ్రువందగ్గరా ఎల్రక్ట్రోడ్లు అపఘటనం చెయ్యవనుకోవడం వంటిదే.

ఆధునిక యంత్రాలను అంతకంతకు అధికంగా అభివృద్ధిచేయడానికి గల అవకాశం సామాజికోత్పత్తిలో గల అరాజకత్వం మూలంగా, ప్రతి పారిశ్రామిక పెట్టుబడిదారూ ఎప్పటి కప్పుడు తన యంత్రాలను అభివృద్ధిచేసుకోడానికే, వాటి ఉత్పాదక శక్తిని పెంపొందించడానికే ప్రయత్నించి తీరవలసిన పరిస్థితిని కల్పిస్తుంది. ఇది ఒక కఠిన నియమంగా తయారైందని పైన చూశాం. అదే విధంగా, ఉత్పత్తి రంగాన్ని విస్తృతమొనర్చేందుకు గల వాస్తవ అవకాశం కూడా అతని విషయంలో ఒక కఠిన నియమంగా మారుతుంది. ఆధునిక పరిశ్రమలు అపారంగా విస్తరించడానికి శక్తిని కలిగి వున్నాయి. ఆ శక్తితో వాయు పదార్థాల విస్తరణ శక్తిని పోలిస్తే, పిల్లల ఆటలా ఉంటుంది. పరిశ్రమలయొక్క అపారంగా విస్తరించే యీ శక్తి నాణ్యం రీత్యాను, పరిమాణాత్మకంగాను కూడా ఒక అవసరంగా అనివార్యమైనదిగా తయారైంది. ఆధునిక పారిశ్రామిక సరకుల వినిమయం, అమ్మకం, మార్కెట్టు దాన్ని ప్రతిఘటిస్తున్నాయి. అయితే, మార్కెట్ల విస్తరణ శక్తి (విస్తృతంగాను, ముమ్మరంగాను) మరో విధమైన నియమాలచే శాసించబడుతోంది; అవి అంత బలంగా పనిచేయవు. మార్కెట్ల విస్తరణ ఉత్పత్తి విస్తరణతో సమానంగా జరగదు. రెండింటి మధ్య ఘర్షణ అనివార్యమవుతుంది. కాని, ఆ ఘర్షణ పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా బద్దలుచేయలేదు. అందువల్ల అది సమస్యను పరిష్కరించలేదు. ఈ కారణంవల్ల ఆ ఘర్షణలు ధప ధపాలుగా వచ్చి తీరుతాయి. ఈవిధంగా పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం మరో ''విషచక్రాన్ని'' సృష్టిస్తోంది.

నిజానికి 1825నుంచి అంటే మొట్టమొదటి సార్వత్రిక సంక్షోభం వాటిల్లిన దరిమిలా నాగరిక జాతులన్నిటిలోనూ, వాటిమీద ఆధారపడే అనాగరిక జాతులన్నిటిలోనూ యావత్తు పారిశ్రామిక, వాణిజ్య జీవితమూ, ఉత్పత్తీ, మారకమూ దాదాపు పదేండ్ల కొక

---

* అదే గ్రంథం, పేజి 645. – సం.

సారి తల్లక్రిందులవుతున్నాయి. వర్తకం స్తంభిస్తోంది. మార్కెట్లన్నీ సరకులతో నిండి పోతున్నాయి. వాటి నిలవలు అమ్మరానంతగా పెరుగుతున్నాయి. ద్రవ్యం మాయమవుతోంది. పరపతి మృగ్యమవుతోంది. ఫ్యాక్టరీలు మూలపడుతున్నాయి. కార్మికులకు జీవితావసరాలు కరువవుతున్నాయి. ఎందుచేతంటే కార్మికులు వాటిని మితిమీరి ఉత్పత్తిచేశారు. దివాళాల సంఖ్య హెచ్చుతోంది; వేలాలమీద వేలాలు జరుగుతున్నాయి. ఈ ప్రతిష్టంభన ఏళ్లతర బడిగా కొనసాగుతోంది. ఉత్పాదక శక్తులు వ్యర్థం చేయబడుతున్నాయి. తయారైన సరకులు పెద్దమొత్తాల్లో నాశనం చేయబడుతున్నాయి. ఇలా కొంతకాల మయేసరికి నెమ్మది నెమ్మదిగా నిల్వసరకులు తక్కువ ధరలకు మార్కెట్లో ప్రవేశిస్తున్నాయి. ఉత్పత్తీ, మారకం క్రమ క్రమంగా తిరిగి నడుస్తున్నాయి. వాటి అడుగు చురుగ్గా పడుతోంది. దాని వేగం పెరుగు తోంది. పరిశ్రమలు ఒక్కొక్కటే పుంజుకొని, పరుగు ప్రారంభిస్తున్నాయి. ఆ పరుగు దౌడుగా మారుతోంది. క్రమేణా ఉత్పత్తి పెరుగుతోంది. రుణాలు లభిస్తున్నాయి. చట్టా వ్యాపారం ఉధృతమవుతోంది. ఈవిధంగా వెర్రిగంతుల తర్వాత, మళ్లీ పరిస్థితి మొదటకు వచ్చి, సంక్షోభ సుడిగుండంలో అంతమవుతోంది. ఈవిధంగా చక్రం తిరుగుతోంది. 1825 నుండి మనం యిలాంటి సంక్షోభాలు అయిదింటిని చవిచూశాం. నేడు (1877) మనం ఆరవ సంక్షోభంలో ఉన్నాం. ఈ సంక్షోభాల స్వభావాన్ని ఫోరియర్ ఎంతో స్పష్టంగా నిర్వ చించాడు. మొదటి సంక్షోభాన్ని అతడు crise pléthorique అంటే, ''సుభిక్షంలో దుర్భిక్షం'' అని పిలిచాడు.

ఈ సంక్షోభాల్లో, సామాజికోత్పత్తికీ పెట్టుబడిదారీ స్వాయత్తతకూ మధ్య వైరుధ్యం మహోగ్రమైన ప్రేలుడులో అంతమవుతుంది. సరకుల క్రయవిక్రయాలు కొంతకాలం ఆగిపోయాయి. చలామణీ సాధనమైన ద్రవ్యం చలామణీకి ఆటంకంగా తయారైంది. ఉత్పత్తికి సంబంధించిన, సరకుల చలామణీకి సంబంధించిన నియమాలన్నీ తలకిం దులయాయి. ఆర్థిక రంగంలో సంఘర్షణ శిఖర స్థాయికి చేరుకొంది. ఉత్పత్తి విధానం మారకపు విధానంమీద తిరుగబడింది.

ఒక్కొక్క ఫ్యాక్టరీలో ఉత్పత్తిని సామాజిక మొనర్చే పద్ధతి నేడు ఎంతగా అభివృద్ధి చెందిందంటే, పెట్టుబడిదార్లు సైతం మొత్తం సమాజంలో అరాజకంగా జరిగే ఉత్పత్తి కిది పొసగదనీ అరాజకమే దీని సరసన వుంటూ దీన్ని శాసిస్తోందనీ గుర్తించవలసివస్తోంది. కనుకనే వారు సంక్షోభాల్లో అనేకమంది పెద్ద పెట్టుబడిదార్లనూ, యింకా పెద్ద సంఖ్యలో చిన్న పెట్టుబడిదార్లనూ నాశనం చేయడంద్వారా, తమ పెట్టుబడులను విపరీతంగా కేంద్రీ కరించుకొంటున్నారు. పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానమనే యంత్రాంగం ఉత్పాదక శక్తుల ధాటికి నిలబడలేక కూలిపోతూంది. ఈ ఉత్పాదక శక్తుల్ని సృష్టించింది కూడా అదే. ఉత్పత్తి సాధనాలన్నిటినీ అది యిక పెట్టుబడిగా మార్చలేదు. అవి నిరుపయోగ

మవుతున్నాయి; అందువల్లనే పారిశ్రామిక రిజర్వు సైన్యం కూడా నిరుపయోగంగా ఉండి పోవలసివస్తోంది. ఈ రోజున మొత్తం ఉత్పత్తి కవసరమైన, మొత్తం సంపద కవసరమైన ఉత్పత్తి సాధనాలూ, జీవితావసర వస్తువులూ, కార్మిక బలగాలూ పుష్కలంగా వున్నాయి. కాని, ఫోరియర్ చెప్పినట్లు "అమిత సంపదే దారిద్ర్యానికీ బాధలకూ మూలం అవుతోంది." ఎందుచేతనంటే, ఉత్పత్తి సాధనాలూ, జీవితావసర వస్తువులూ పెట్టుబడిగా మారేందుకు సరిగా అదే ఆటంకంగా తయారైంది. పెట్టుబడిదారీ సమాజంలో ఉత్పత్తి సాధనాలు పెట్టుబడిగా మారినప్పుడే, అనగా మానవుని శ్రమశక్తిని దోచుకొనేందుకు సాధనాలుగా మారినప్పుడే, అవి పనిచేయగల్గుతాయి. ఈవిధంగా, ఉత్పత్తి సాధనాలూ, జీవితావసర వస్తువులూ, పెట్టుబడిగా మారవలసిన అవసరం ఆ ఉత్పత్తి సాధనాలకూ కార్మికులకూ మధ్య ఒక పెనుభూతంగా నిలిచివుంది. ఉత్పత్తి కవసరమైన భౌతిక శక్తుల్నీ, మానవ బలగాన్నీ సమీకరించేందు కదే అడ్డంకిగా వుంది: ఉత్పత్తి సాధనాలను ఉపయోగించేందుకూ, కార్మికులు పనిచేస్తూ జీవించేందుకూ అడ్డంకిగా వుంది. అందువల్ల పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం ఒకవైపు ఉత్పాదక శక్తుల్ని మరింత ముందుకు నడపలేక పోతూ వుంది: ఆవిధంగా, మహాపరాధం చేస్తూంది. మరోవైపు, యీ ఉత్పాదక శక్తులే అంతకంతకు శక్తివంతంగా ముందుకుపోతూ, యిప్పుడున్న వైరుధ్యాన్ని తొలగించేందుకు పూనుకొన్నాయి: వాటికున్న పెట్టుబడిదారీ లక్షణాన్ని నిర్మూలించ పూనుకొన్నాయి; వాటి సామాజిక లక్షణాన్ని ఆచరణలో గుర్తిస్తున్నాయి.

పెట్టుబడిదారీ సమాజంలో ఉత్పాదక శక్తులు — పెట్టుబడిగా తమ గుణానికి వ్యతిరేకంగా అంతకంతకు బలం చేకూర్చుకొనేకొద్దీ, తమ పెట్టుబడిదారీ స్వభావంమీద వాటి వ్యతిరేకత ప్రాబల్యం వహించేకొద్దీ — అంతకంతకు ప్రబలమయ్యే, వాటి సామాజిక స్వభావం గుర్తింపబడేకొద్దీ పెట్టుబడిదారీ వర్గమే అంతకంతకు అధికంగా (ప్రస్తుత పెట్టుబడిదారీ పరిస్థితుల్లో ఎంతవరకు సాధ్యమో అంతమేరకు) వాటిని సామాజిక ఉత్పాదక శక్తులుగా పరిగణించవలసివస్తుంది. అపరిమితంగా పెరిగే రుణ ద్రవ్యోల్బణం — యిది సంక్షోభానికేమీ తీసిపోదు — బ్రహ్మాండమైన పెట్టుబడిదారీ సంస్థల విచ్ఛిత్తి, వీటన్నింటి మూలంగా పారిశ్రామిక సంస్థలు కూలిపోయే దశ జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలలో మనం చూసేమాదిరి ఉత్పత్తి సాధనాల భారీ ఎత్తు సమాజీకరణను తీసుకువస్తుంది. అనేక ఉత్పత్తి సాధనాలూ, రవాణా సాధనాలూ ఎంత పెద్దవిగా ఉన్నాయంటే, రైల్వేల మాదిరిగా, అవి యితర పెట్టుబడిదారీ దోపిడీ రూపాలను మినహాయిస్తున్నాయి. తర్వాతి దశలో యీ రూపం కూడా సరిపోకుండా వుంది. ఒక్కొక్క దేశంలోని ఒక్కొక్క పారిశ్రామిక శాఖలో అనేకమంది యజమానులు కలిసి ఉత్పత్తిని నియంత్రితం చేసేందుకు ఒక "ట్రస్టు" (గుత్తవ్యాపార సంస్థ)గా ఏర్పడుతున్నారు. వారు, మొత్తం ఎంత సరుకు తయారు

కావాలో, తమలో తాము దాన్నెలా విభజించుకోవాలో నిర్ణయించుకొని, దాన్నెంత ధరకు విక్రయించాలో ముందుగానే ఒప్పందాలు కుదుర్చుకొంటారు. కాని, వ్యాపారంలో మాంద్యం ఏర్పడిన వెంటనే యీ మాదిరి ట్రస్టులు సాధారణంగా చీలిపోతాయి. సరిగా ఆ కారణం వల్లనే, మరింత కేంద్రీకరణ జరగక తప్పనిసరి పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. ఒక్కొక్క పరిశ్రమ ఒక్కొక్క బ్రహ్మాండమైన జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీగా మార్పుచెందుతుంది. అంత రంగిక పోటీకి బదులు ఆ ఒక్క కంపెనీ గుత్తాధిపత్యం ప్రవేశిస్తుంది. 1890లో ఇంగ్లీషు ఆల్కలీ పరిశ్రమలో యిదే జరిగింది. 48 పెద్ద ఆల్కలీ ఫ్యాక్టరీలు యీ రోజున ఒకేఒక కంపెనీ చేతుల్లో వున్నాయి. ఒకే ప్లాను ప్రకారం అవి నడుస్తున్నాయి. ఆ కంపెనీ పెట్టుబడి 60,00,000 పౌన్లు.

ట్రస్టులలో స్వేచ్ఛాయుత పోటీ అనేది దానికి సరిగ్గా విరుద్ధమైన గుత్తాధిపత్యంగా మారుతుంది. పెట్టుబడిదారీ సమాజంలో ఎట్టి ప్లానూ లేకుండా జరిగే ఉత్పత్తి రానున్న సోషలిస్టు సమాజంలో ప్లాను ప్రకారం జరిగే ఉత్పత్తి ముందు నిలబడలేకపోతుంది. అయితే, ప్రస్తుతానికి యిది పెట్టుబడిదార్లకే ఉపయోగకరంగా వుందనడం స్పష్టం. కాని, యీ గుత్త సంస్థల్లో దోపిడీ ఎంత నగ్నంగా అమలు జరుగుతూందంటే, కొత్తగా బయల్దేరిన గుత్తపెట్టుబడిదారీ విధానం సైతం కూలిపోక తప్పని పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. బహుకొద్ది మంది గుత్తాధిపతులు మొత్తం ప్రజానీకాన్ని అతి నగ్నంగా దోచుకొనేందుకు అవకాశమిచ్చే ట్రస్టులనుగాని, ఆ ట్రస్టులు నిర్వహించే ఉత్పత్తినిగాని ఏ జాతీ సహించి ఊరుకోదు.

ట్రస్టులు ఉన్నా లేకపోయినా, పెట్టుబడిదారీ సమాజానికి ప్రాతినిధ్యం వహించే అధికార సంస్థ — అంటే రాజ్యయంత్రమే — ఉత్తరోత్తరా ఉత్పత్తినంతనూ నడపవలసి వుంటుంది.* ప్రైవేట్ సంస్థల యాజమాన్యం ప్రభుత్వ యాజమాన్యంగా

---

* "వలసి వుంటుంది" అనే అంటున్నాను, ఎందుచేతనంటే ఉత్పత్తి సాధనాలూ, రవాణా సాధనాలూ నిజంగా జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీల నిర్వహణను మించి అభివృద్ధి చెందినప్పుడే; తత్ఫలితంగా వాటిని రాజ్యం స్వాధీనం చేసుకోవడం అర్థికంగా అని వార్యమయినప్పుడే — దీన్ని అమల్లోకి తెచ్చేది ప్రస్తుతమున్న రాజ్యమైనా సరే — ఆర్థిక పురోగతి సాధ్యమవుతుంది. మొత్తం సమాజం ఉత్పాదక శక్తులన్నిటినీ స్వాధీనం చేసుకొనేందు కవసరమైన మరో అడుగువేయడం అప్పుడే సాధ్యపడుతుంది. కాని, బిస్మార్కు పారిశ్రామిక సంస్థలను ప్రభుత్వ యాజమాన్యంక్రిందికి తేవడంతో, యీమధ్య ఒక విధమైన బూటకపు సోషలిజం తలెత్తి ఒకో సందర్భంతో ఐచ్ఛిక నీచదాస్యంగా పతనమవుతోంది; సకల విధాలైన ప్రభుత్వ యాజమాన్యం — బిస్మార్కు ప్రవేశపెట్టిన దానితో సహా — సోషలిజమే నని అది బీరాలు పలుకుతోంది. పొగాకు పరిశ్రమను జాతీయం చేయడమే

మారవలసిన అవశ్యకత మొదట రవాణా, సమాచార శాఖలకు సంబంధించిన పెద్ద సంస్థల్లో — అంటే పోస్టాఫీసులు, టెలిగ్రాఫ్, రైల్వేలలో — పొడసూపింది.

బూర్జువా వర్గం ఆధునిక ఉత్పాదక శక్తులను ఇక ఏ మాత్రం నిర్వహించలేదని ఆర్థిక సంక్షోభాలు రుజువుచేశాయి; అలాగే బ్రహ్మాండమైన ఉత్పత్తి సంస్థలూ, రవాణా సంస్థలూ జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలుగా, ట్రస్టులుగా, ప్రభుత్వ ఆస్తిగా మారడంతో, వాటిని నిర్వహించేందుకు బూర్జువావర్గం అనవసరమని రుజువవుతోంది. పెట్టుబడిదారు నిర్వర్తించే సామాజిక విధులన్నింటినీ యిప్పుడు జీతానికి పనిచేసే ఉద్యోగస్తులు నిర్వర్తిస్తున్నారు. పెట్టుబడిదారు యీరోజున లాభాలు జేబులో వేసుకోవడం, చెక్కులు చింపుకోడం, స్టాక్ ఎక్స్‌ఛేంజిలో (పెట్టుబడిదారులు ఒకరి పెట్టుబడుల నొకరు కాజేసే చోటు) జూదమాడ్డం తప్ప, మరో సామాజిక విధి నిర్వర్తించడం లేదు. పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం మొదట్లో కార్మికుల్ని దూరంగా నెట్టివేసింది. యిప్పుడు పెట్టుబడిదారుల్నే నెట్టివేస్తూంది. మొదట అది కార్మికుల్ని ఏవిధంగా పారిశ్రామిక రిజర్వు సైన్యంలోకి దిగజార్చివేసిందో, యిప్పుడు అదేవిధంగా పెట్టుబడిదారుల్నే, పారిశ్రామిక రిజర్వు సైన్యంలోకి కాకపోయినా అదనపు జనాభాగా దిగజార్చివేస్తూంది.

పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలుగా మారినా, ట్రస్టులుగా మారినా, ప్రభుత్వ యాజమాన్యంగా మారినా ఉత్పాదక శక్తులు మాత్రం పెట్టుబడిదారీ

సోషలిజం అయితే నెపోలియన్‌నూ, మెటర్నిఖ్‌నీ కూడా సోషలిజం స్థాపకులుగానే పరిగణించవలసి వుంటుంది. బెల్జియన్ ప్రభుత్వం అతి సామాన్యమైన రాజకీయ, ఆర్థిక కారణాలవల్ల ప్రధాన రైలు మార్గాలను సొంతంగా నిర్మించుకొన్నంత మాత్రాన, బిస్మార్కు ఏ ఆర్థిక ఒత్తిడీ లేకుండా తన ప్రభుత్వంకోసం ప్రష్యాలోని ప్రధాన రైలు మార్గాలను స్వాధీనం చేసుకున్నంత మాత్రాన సోషలిజం ఏర్పడినట్లు కాదు. ఎందుచేతంటే, యుద్ధం వస్తే రైల్వే లైన్లని తన గుప్పెట్లో పెట్టుకోవచ్చు, రైల్వే ఉద్యోగస్తులని పశువుల మందను తెచ్చినట్లు తెచ్చి ప్రభుత్వాని కనుకూలంగా ఓటు చేయించుకోవచ్చు. ముఖ్యంగా, పార్లమెంటు సభ్యుల ఓట్లతో నిమిత్తం లేకుండానే స్వతంత్ర ఆదాయం చేకూర్చుకోవచ్చు. అందువల్ల యీ చర్య ప్రత్యక్షంగాగాని, పరోక్షంగాగాని, ఉద్దేశపూర్వకంగాగాని, ఏ ఉద్దేశమూ లేకుండాగాని సోషలిస్టు చర్య కాజాలదు. లేకపోతే, రాయల్ మారిటైమ్ కంపెనీ,[86] రాయల్ పింగాణీ పరిశ్రమ, సైనిక దుస్తుల పరిశ్రమ: యివన్నీ సోషలిస్టు పరిశ్రమల క్రిందికే వస్తాయి. లేదా మూడవ ఫ్రెడెరిక్ విల్‌హెల్మ్ పరిపాలనలో ఓ యుక్తిపరుడు సూచించినట్లు ప్రభుత్వం వేశ్యాగృహాలను స్వాధీనం చేసుకోవడాన్ని కూడా సోషలిస్టు సంస్కరణగానే పరిగణించవచ్చు. (ఎంగెల్స్ వివరణ.)

స్వభావాన్నే కలిగివుంటాయి. జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీల్లోను, ట్రస్టులలోను యిది మనకు స్పష్టంగానే కనిపిస్తుంది. పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానంపై కార్మికులూ, విడి పెట్టుబడిదార్లూ చేసే దాడుల్ని ఎదుర్కొనేందుకై ఆ విధానంయొక్క బాహ్య లక్షణాలను పటిష్ఠ మొనర్చవలసి వస్తుంది. అలా పటిష్ఠమొనర్చేందుకు పెట్టుబడిదారీ సమాజం సృష్టించిన నిర్మాణమే ఆధునిక రాజ్యం. ఆధునిక రాజ్యం — దాని స్వరూపం ఎలాంటిదైనా — ప్రధానంగా పెట్టుబడిదారీ రాజ్యమే; మొత్తం జాతియొక్క పెట్టుబడి ప్రయోజనాలు అందులో మూర్తీభవిస్తున్నాయి. ఉత్పాదక శక్తుల్ని హస్తగతం చేసుకొనేందు కది ఎంతగా చొరవ తీసుకొంటుందో, అంతగా అది నిజమైన జాతీయ పెట్టుబడిదారీ వర్గస్వభావాన్ని కలిగి వుంటుంది; అంత ఎక్కువగా పౌరుల్ని దోచుకొంటుంది. కార్మికులు మాత్రం వేతన కార్మికులుగానే — శ్రామికులుగానే వుంటారు. పెట్టుబడిదారీ సంబంధాలు యధాప్రకారం గానే వుంటాయి. నిజం చెప్పవలసి వస్తే ఆ సంబంధాలు శిఖరాగ్రం చేరుకొంటాయి. అలా చేరుకొని, ఒక్కసారి కూలిపోతాయి. ఉత్పాదక శక్తులపై ప్రభుత్వ యాజమాన్యం సంఘర్షణకి పరిష్కారం కాదు, కాని దాన్ని పరిష్కరించడాని కవసరమైన లాక్షణికమైన పరిస్థితులు దాగి నిద్రాణంగా వున్నాయి.

ఈ సంఘర్షణను పరిష్కరించడానికి ఏం జరగాలి? ఆధునిక ఉత్పాదక శక్తుల సామాజిక స్వభావాన్ని ఆచరణలో గుర్తించాలి. అంటే, ఉత్పత్తి పద్ధతీ, స్వాయత్త పద్ధతీ, మారకపు పద్ధతీ కూడ ఉత్పత్తి సాధనాల సామాజిక స్వభావాని కనుగుణంగా మార్చబడాలి. మొత్తం సమాజం ఉత్పాదక శక్తుల్ని బహిరంగంగా, ప్రత్యక్షంగా స్వాధీనమొనర్చుకొంటేనే యిది సాధ్యపడుతుంది. ఎందుచేతనంటే, నేడు యీ ఉత్పాదక శక్తులు మొత్తం సమాజం విధించే అదుపును తప్ప, మిగతా అదుపులన్నిటినీ అధిగమించిపోయాయి. ఉత్పత్తి సాధనాల సామాజిక స్వభావం ఉత్పత్తిదార్లకే ఎదురు తిరుగుతోంది; మొత్తం ఉత్పత్తినీ, మారకాన్నీ మధ్యమధ్య ఛిన్నాభిన్నం చేస్తోంది; ప్రకృతి నియమాల్లాగనే అది గుడ్డిగా బలీయంగా, వినాశకరంగా పనిచేస్తోంది. కాని ఎప్పుడైతే సమాజం యీ ఉత్పాదక శక్తుల్ని స్వాధీన మొనర్చుకొంటుందో, అప్పుడు ఉత్పత్తిదార్లే ఉత్పత్తి సాధనాల, సరకుల సామాజిక స్వభావాన్ని సమగ్రంగా అవగాహన చేసుకొని, దాన్ని వినియోగించుకుంటారు. అప్పుడిక ఈ సామాజిక స్వభావం మధ్యమధ్య వచ్చే సంక్షోభాలకు, కల్లోలాలకు మూలకారణంగా వుండేం దుకుబదులు ఉత్పత్తి పెరుగుదలకు అత్యంత బలీయమైన సాధనమవుతుంది.

మనం క్రియాశీలమైన సామాజిక శక్తుల్ని అర్థంచేసుకోనంత కాలం సరిగా అంచనా వేసుకోనంత కాలం అవి, ప్రకృతి శక్తుల్లాగే గుడ్డిగా, బలీయంగా, వినాశకరంగా పనిచేస్తాయి. కాని, ఎప్పుడైతే మనం వాటిని అర్థంచేసుకొంటామో, వాటి పనినీ, గమనాన్నీ, ఫలితాల్నీ ఎప్పుడైతే అవగాహన చేసుకొంటామో, అప్పుడు అంతకంతకు అధికంగా మన

యిష్టంవచ్చిన మార్గంలో వాటిని నడపగల్గుతాం: వాటిద్వారా మన గమ్యాల్ని చేరుకో గల్గుతాం. నేటి బ్రహ్మాండమైన ఉత్పాదక శక్తుల విషయంలో యిది మరింత యదార్థం. ఈ సామాజిక శక్తుల స్వభావాన్ని అర్థంచేసుకొనేందుకు మొండిగా నిరాకరించినంత కాలం — అలా అర్థంచేసుకోవడాన్ని పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం, దాన్ని సమర్థించేవారూ ప్రతి ఘటిస్తున్నారు — ఆ శక్తులు మనతో నిమిత్తం లేకుండా, మనకు వ్యతిరేకంగా వాటంతట అవి పనిచేస్తూవుంటాయి; పైన చెప్పినట్లు, మనమీద అవి పెత్తనం చలాయిస్తాయి.

కాని వాటి స్వభావాన్ని ఎప్పుడైతే అర్థం చేసుకుంటామో అప్పుడు సమిష్టిగా కలిసి పనిచేసే ఉత్పత్తిదార్ల చేతుల్లో అవి పెత్తనంచేసే బ్రహ్మ రాక్షసులుగా కాక, యిష్ట పూర్వకంగా సేవచేసే సేవకుల్లాగ ఉంటాయి. మన అదుపులో లేని ఉత్పాదక శక్తులకూ, అదుపులో వున్న ఉత్పాదక శక్తులకూ తేడా ఎలాంటిదంటే, మెరుపుల రూపంలో ఉత్ప న్నమయే వినాశకర విద్యుచ్ఛక్తికీ టెలిగ్రాఫ్‌లోనూ, ఎలెక్ట్రిక్ బల్బులలోనూ అదుపులో వున్న విద్యుచ్ఛక్తికీ మధ్య వున్న వ్యత్యాసం వంటిది. అగ్ని ప్రమాదానికీ, మానవునికి సేవజేసే అగ్నికీ మధ్య వున్న తేడా వంటిది. ఈవిధంగా మనం ఆధునిక ఉత్పాదక శక్తుల స్వభావాన్ని అర్థంచేసుకున్ననాడు, సామాజికోత్పత్తిలో యిప్పుడున్న అరాజకం స్థానే మొత్తం సమాజం యొక్క అవసరాలకూ, ఆ సమాజంలోని వ్యక్తుల అవసరాలకూ అనుగుణంగా ఒక నిర్ది ష్టమైన ప్లాను ప్రకారం వుత్పత్తినంతనూ క్రమబద్ధ మొనర్చవచ్చు. అప్పుడు మొత్తం ఉత్పత్తిని పెట్టుబడిదార్లు స్వాయత్తమొనర్చుకొనే పద్ధతి పోతుంది. అంటే ఉత్పాదిత వస్తువు మొదట ఉత్పత్తిదారుల్నీ, తర్వాత స్వాయత్తం చేసుకొనే పెట్టుబడిదారుల్నీ తనకు బానిసలుగా చేసుకొనే పద్ధతి పోతుంది. దాని స్థానంలో ఉత్పాదిత వస్తువులపై ఆధు నిక ఉత్పత్తి సాధనాల స్వభావాని కనుగుణమైన స్వాయత్త పద్ధతి ప్రవేశిస్తుంది. అది ఒకవైపు సమాజమంతా ప్రత్యక్షంగా స్వాయత్తం చేసుకొనే ఉత్పత్తి సాధనాలమీదా (అవి ఉత్పత్తిని పోషించేందుకూ, పెంచేందుకూ ఉపయోగపడతాయి), మరోవైపు వ్యక్తులు ప్రత్య క్షంగా స్వాయత్తం చేసుకొనే జీవితావసరాలమీదా (ఇవి వ్యక్తుల్ని పోషించేందుకూ, ఆనంద పరిచేందుకూ ఉపయోగపడతాయి) ఆధారపడి వుంటుంది.

పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం ప్రజల్లో అధిక సంఖ్యాకుల్ని అంతకంతకు కార్మికు లుగా మార్చివేస్తూందంటే, అది విధిగా యిట్టి విప్లవాన్ని కొనిరావలసిన ఒక శక్తిని, అలా కొనిరాకపోతే తన్ను తాను ధ్వంస మొనర్చుకొనే ఒక శక్తిని, అంటే శ్రామికవర్గాన్ని సృష్టి స్తోందన్నమాటే. పెట్టుబడిదారీ విధానం ఒకవైపు యిదివరకే సామాజిక స్వభావంగల ఉత్పా దక శక్తుల్ని అంతకంతకు అధికంగా ప్రభుత్వ ఆస్తిగా మారుస్తోంది, మరోవైపు యిట్టి విప్లవాన్ని కొనిరావలసిన మార్గాన్ని కూడా అది తనంత తానే చూపిస్తోంది. శ్రామికవర్గం రాజ్యాధికారాన్ని హస్తగతం చేసుకుని, ఉత్పత్తి సాధనాలను ప్రభుత్వ ఆస్తిగా మార్చివేస్తుంది.

కాని, యిలా చేయడంలో శ్రామికవర్గంగా తన అస్తిత్వాన్ని అది నిర్మూలించుకొంటుంది; వర్గభేదాలన్నిటినీ అది నిర్మూలిస్తుంది; వర్గవైరుధ్యాలను నిర్మూలిస్తుంది; వాటితోబాటు రాజ్యాన్ని రాజ్యంగా వుండకుండా చేస్తుంది. ఇంతవరకు వర్గవైరుధ్యాల మీద ఆధారపడుతున్న సమాజంలో ఒక ప్రత్యేక వర్గానికి, అంటే దోపిడీచేసే ఒక వర్గాని కది వ్యవస్థగా తాత్కాలికంగా అవసరమయింది. ప్రస్తుతమున్న ఉత్పత్తి పద్ధతుల్ని బయటిశక్తి ఏదీ తారుమారు చేయకుండా నిరోధించేందుకది అవసరమైంది. కాబట్టి దోపిడీ చేయబడే వర్గాలను ఆయా ఉత్పత్తి వ్యవస్థల కనుగుణమైన (బానిస వ్యవస్థ భూదాస్య వ్యవస్థ, పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ) పద్ధతుల్లో బలవంతంగా అణచి వుంచేందుకది అవసరమైంది. రాజ్యం మొత్తం సమాజాని కంతకూ సాధికారంగా ప్రాతినిధ్యం వహించింది; దాని దృశ్య ప్రతిరూపం, కాని యీ శక్తి (అంటే రాజ్యయంత్రం) మొత్తం సమాజానికి తాత్కాలికంగా ప్రాతినిధ్యం వహించే వర్గానిది మాత్రమే. ప్రాచీన కాలంలో అది బానిస యజమానులది; మధ్యయుగాల్లో ఫ్యూడల్ ప్రభువులది; ఆధునిక యుగంలో పెట్టుబడిదారీ వర్గానిది. కాని, అది ఎప్పుడైతే నిజంగా సమాజాని కంతకూ ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుందో అప్పుడు దాని అవసరం తీరిపోతుంది. అణచి వుంచబడే వర్గం ఎప్పుడైతే లేకుండా పోతుందో, వర్గపాలన ఎపుడైతే సమసిపోతుందో, ప్రస్తుతం ఉత్పత్తిలోవున్న అరాజకంవల్ల ప్రతివ్యక్తీ తన అస్తిత్వంకోసం పోరు జరపవలసిన అవసరం ఎప్పుడైతే పోతుందో, వీటన్నిటి ఫలితంగా ఉప్పతిల్లే సంఘర్షణలు, అత్యాచారాలు ఎప్పుడైతే తొలగింపబడుతాయో — అప్పుడు అణచి వుంచాల్సినది మరేదీ మిగలదు. ఒక ప్రత్యేకమైన అణచి వుంచే శక్తి — రాజ్యం — అప్పుడిక ఎంతమాత్రం అవసరముండదు. రాజ్యం ఏ తొలి చర్యద్వారా మొత్తం సమాజానికంతకూ నిజంగా ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుందో — అంటే సమాజం పేరిట ఉత్పత్తి సాధనాలను హస్తగతంచేసుకోవడం — ఆ తొట్టతొలి చర్య రాజ్యంగా అది తీసుకొనే చిట్టచివరి స్వతంత్ర చర్య కూడా అవుతుంది. సామాజిక సంబంధాల్లో రాజ్యం ఒక రంగం తర్వాత ఒక రంగంలో జోక్యం కలిగించుకోవటం అప్పుడు అనవసరమవుతుంది. అప్పుడది దానంతట అదే నశిస్తుంది; వ్యక్తుల్ని పాలించే ప్రభుత్వం స్థానే వస్తువులను సమకూర్చే సంస్థ ఏర్పడుతుంది. ఉత్పత్తి ప్రక్రియలను నిర్వహించే సంస్థ ఏర్పడుతుంది. రాజ్యం "రద్దుచేయబడదు," దానంతట అది దుల్లిపోతుంది. దీన్నిబట్టి ఆందోళనకారులు అప్పుడప్పుడిచ్చే "స్వేచ్ఛా రాజ్య"* నినాదం ఎంత సముచితమైనదో, ఎంత విలువైనదో, అదే సమయంలో శాస్త్రీయ దృష్టిలో అది ఎంత అసమగ్రమైనదో బోధపడుతుంది. అరాజకవాదులనబడేవాళ్లు రాజ్యాన్ని యిప్పటికిప్పుడే రద్దుచేయాలంటూ చెప్పేమాటను ఈ దృష్టిలో కూడా అంచనావెయ్యాలి.

---

* రెండవ భాగంలో 209–215, 220–222 పేజీలు చూడండి. — సం.

చరిత్రలో పెట్టుబడిదారీ విధానం ఆవిర్భవించిన తర్వాత కొంతమంది వ్యక్తులు,
కొన్ని గ్రూపులు ఉత్పత్తి సాధనాలన్నింటినీ సమాజమే స్వాయత్తం చేసుకోవాలని కలలు
గన్నారు. అదే భవిష్యత్తుకు గమ్యమని అస్పష్టమైన ఆలోచనలు చేశారు. కాని, సాధించేం
దుకు వాస్తవ అనుకూల పరిస్థితులున్నప్పుడే అది సాధ్యపడుతుంది; అప్పుడే దానికి చారిత్రక
ఆవశ్యకత ఏర్పడుతుంది. ఇతర విధాలైన సామాజిక పురోగమనం లాగే యిది కూడా
ఆచరణ సాధ్యం కావాలంటే, వర్గాల అస్తిత్వం న్యాయానికీ, ధర్మానికీ విరుద్ధమనీ, సమా
నత్వం మొదలైన వాటికి వ్యతిరేకమనీ ఎవరో కొందరు వ్యక్తులు అర్థంచేసుకున్నంత
మాత్రాన సరిపోదు, యీ వర్గాలను రద్దుచేయడానికి ఆ వ్యక్తులు సమ్మతించిన మాత్రాన
సరిపోదు. కొన్ని నూతనమైన ఆర్థిక పరిస్థితు లేర్పడినప్పుడే యిది సాధ్యం. ఇదివరలో
ఉత్పత్తి సంకుచితంగాను, పరిమితంగాను అభివృద్ధి చెందుతూండడంవల్ల సమాజం
రెండు వర్గాలుగా — దోపిడీ వర్గంగాను, దోచుకోబడే వర్గంగాను — విడిపోయింది. పాలకవర్గ
మొకటీ, పాలితవర్గ మొకటీ ఏర్పడ్డాయి. ఈ విభజన ఆరోజుల్లో అవసరమయింది,
ప్రజలంతా బ్రతకడాని కవసరమైన కనీస ప్రమాణం కంటే కొద్దిగానే సంపదను ఉత్పత్తి
చేస్తున్నంతకాలం, తత్ఫలితంగా సమాజంలోని అత్యధిక సంఖ్యాకులు తమ కాలాన్ని
పూర్తిగానో, యించుమించు పూర్తిగానో శ్రమచేయడంలోనే వినియోగిస్తున్నంతకాలం సమా
జం వర్గాలుగా విభజింపబడ్డం తప్పనిసరి అయింది, అవసర మయింది. సమాజంలోని యీ
అధిక సంఖ్యాకుల, శ్రమయొక్క యీ కట్టుబానిసల సరసన ప్రత్యక్షంగా ఉత్పత్తిలో
పాల్గొనని వర్గ మొకటి ఉత్పన్నమైంది. ఈ వర్గం మొత్తం సమాజంయొక్క వ్యవహారాలు
చూచేది. అంటే, కార్మికులచేత పనిచేయించడం, రాజ్యాన్ని నడపడం, న్యాయశాస్త్రాన్ని
అమలుజరపడం, శాస్త్ర పరిశోధనలు, కళలు, సాహిత్యం మొదలైన కార్యకలాపాలు నిర్వ
హించేది. అందుచేత, సమాజం వర్గాలుగా విభజింపబడ్డానికి శ్రమవిభజన నియమమే
మూలం. కాని, వర్గాలుగా యీ విభజనను దౌర్జన్యం, దోపిడీ కుయుక్తులు, మోసంద్వారా
జరక్కుండా యిది ఆటంకపరచదు. ఒకసారి అధికారంలోకి వచ్చిన పాలకవర్గం కార్మికుల్ని
దోచుకోవడంద్వారా తన అధికారాన్ని పటిష్టం చేసుకోకుండానూ, సమాజంపై తన
నాయకత్వాన్ని ప్రజాపీడనకు ఉపయోగించుకోకుండానూ యిది నివారించదు.

అయితే, యీ కారణంగా వర్గవిభజన చారిత్రకంగా సమర్థనీయమైనదనుకుంటే
ఒకానొక దశలో మాత్రమే, కొన్ని సామాజిక పరిస్థితుల్లో మాత్రమే అది సమర్థనీయం
దానికి ఆధారం ఉత్పత్తిలో యేర్పడ్డ కొరత. కాని, ఆధునిక ఉత్పాదక శక్తులు సంపూ
ర్ణంగా అభివృద్ధి చెందిననాడు వర్గవిభజన తుడిచివేయబడుతుంది. అందువల్ల, సమాజంలో
వర్గాలు రద్దుకావాలంటే, చారిత్రక పరిణామం ఒక స్థాయికి చేరుకోవాలి; ఏదో ఒక పాలక
వర్గమే కాక అన్ని పాలకవర్గాలూ కాలం చెల్లిన పురావశేషాలైన పరిస్థితులేర్పడాలి; అంటే

వర్గవిభజనే అనవసరమయ్యే స్థితి ఏర్పడాలి. దీని అర్థమేమంటే, సమాజంలో ఒక వర్గం ఉత్పత్తి సాధనాలనూ, ఉత్పత్తి అయిన సంపదనూ తానే స్వాయత్తం చేసుకోడం, తానే రాజ్యాధికారం చలాయించడం, తానే సంస్కృతినంతనూ గుత్తకు తీసుకోవడం నిరుపయోగమేకాక ఆర్థికంగాను, రాజకీయంగాను, సాంస్కృతికంగాను అది సమాజ పురోగతికి ఆటంకంగా కూడ తయారయేంత స్థాయికి మొత్తం ఉత్పత్తి అభివృద్ధిచెందాలి.

అట్టి స్థాయికి మనం యిప్పుడు వచ్చాం. ఈ రోజున బూర్జువావర్గంయొక్క రాజకీయ, బౌద్ధిక దివాళాకోరుతనం అందరికీ తెలిసిపోయింది; వారిలో వారు కూడా దాచుకోలేని రహస్యంగా అది తయారయింది. ఇక వారి ఆర్థిక దివాళాకోరుతనం ప్రతి పదేండ్లకొకసారి విడువకుండా ప్రత్యక్షమవుతూనే వుంది. ప్రతి సంక్షోభంలోను సమాజం తన సొంత ఉత్పాదక శక్తుల, ఉత్పాదిత సరకుల భారం మోయలేక ఉక్కిరిబిక్కిరవుతోంది. సమాజం వాటిని ఉపయోగించుకోలేకుండా వుంది: నిస్సహాయంగా కళ్లు తేలవేసి చూస్తోంది. ఒకవంక, ఉత్పత్తిదారుల దగ్గర అనుభవించేందుకేమీ లేదు, మరోవంక వినిమయదార్లకు కొరత వుంది. ఉత్పత్తి సాధనాల విస్తరణశక్తి పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం తమపై విధించిన శృంఖలాలను విచ్ఛిన్నం చేస్తుంది. ఆ శృంఖలాలను పూర్తిగా బద్దలుచేసి ఉత్పత్తి సాధనాలు విముక్తి చెందిననాడు అవి నిరాటంకంగా, అనవరతం అంతకంతకు వేగంగా అభివృద్ధిచెందుతాయి. దానితో మొత్తం ఉత్పత్తి దాదాపు అనంతంగా పెరుగుతుంది. అంతేకాదు. ఉత్పత్తి సాధనాలన్నిటినీ సమాజం స్వాయత్తమొనర్చుకొన్ననాడు, ప్రస్తుతం ఉత్పత్తి పెరగకుండా ఆటంకపరిచే కృత్రిమ అవరోధాలు నిర్మూలింపబడ్డమేకాక, ఉత్పాదక శక్తులూ, ఉత్పత్తి అయిన సరకులూ వృథాగా పడివుండేస్థితి, నాశనం చేయబడేస్థితి యిక వుండదు. ప్రస్తుతం యీ స్థితి ఉత్పత్తి విధానంలో అనివార్యమయింది; ఆర్థిక సంక్షోభాల్లో యిది శిఖర స్థాయికి చేరుతోంది. మరొక విషయమేమంటే, ప్రస్తుతం పాలకవర్గాలూ, వారి రాజకీయ ప్రతినిధులూ బోలెడు సంపదను అర్థంలేకుండా, విపరీతంగా దుబారాచేస్తున్నారు. అదంతా సమాజపరమైననాడు, ప్రజలందరికీ కొల్లలుగా ఉత్పత్తి సాధనాలూ, ఉత్పాదితం అయిన సరకులూ వినియోగంలోకి వస్తాయి. ఉత్పత్తి సమాజపరమైతే, సమాజంలోని ప్రతి వ్యక్తికీ జీవితావసర వస్తువులు పుష్కలంగా లభించడమే కాక, రోజు రోజుకూ వాటి ప్రమాణం పెరిగి, సమస్త ప్రజలూ తమ మానసిక, శారీరక శక్తుల్ని స్వేచ్ఛగా అభివృద్ధి చేసుకొనేందుకు, ఉపయోగించుకొనేందుకు గ్యారంటీ లభిస్తుంది. ఈ అవకాశం మొట్ట మొదటిసారిగానే అయినా, అది యిప్పుడిక్కడ కచ్చితంగా వుంది.*

---

* ఆధునిక ఉత్పత్తి సాధనాలు, పెట్టుబడిదారీ పరిధుల్లో కూడా అభివృద్ధిచెందేందుకెంత బ్రహ్మాండమైన శక్తిని కలిగి వున్నాయో తెలుసుకోడానికి కొన్ని అంకెలు పరిశీలిస్తే

మొత్తం సమాజమే ఉత్పత్తి సాధనాలను హస్తగతం చేసుకొన్ననాడు సరకుల ఉత్పత్తి రద్దవుతుంది. అదే సమయంలో ఉత్పాదిత వస్తువులు ఉత్పత్తిదార్లపై పెత్తనం చేయడం ఉండదు. సామాజిక ఉత్పత్తిలో అరాజకం పోయి, దాని స్థానే క్రమబద్ధమైన, నిర్దిష్టమైన ఒక ప్లాను ప్రకారం ఉత్పత్తిచేసే పద్ధతి ఆవిర్భవిస్తుంది. ప్రతి వ్యక్తీ తన అస్తిత్వంకోసం పెనగులాడ్డం అదృశ్యమవుతుంది. మానవుడు మొట్టమొదటిసారిగా యితర జంతు ప్రపంచంనుండి ఒకవిధంగా విడివడతాడు. జంతువుల్లా బ్రతికే స్థితినుంచి నిజమైన మానవులుగా బ్రతికే స్థితికి అభివృద్ధిచెందుతాడు. మానవునిచుట్టూ వున్న జీవితపరిసరాలన్నీ యింతవరకు మానవుణ్ణి శాసిస్తూ వచ్చాయి. ఆ పరిస్థితి పోయి, మానవుడే తన జీవిత పరిసరాలను శాసిస్తాడు. అదుపు చేస్తాడు. మొట్టమొదటిసారిగా అతడు ప్రకృతికి నిజమైన, చైతన్యయుతమైన అధినాధుడవుతాడు. ఎందుచేతంటే అతడు తన సామాజిక వ్యవస్థకు అధినాధుడవుతాడు. అతని సామాజిక కార్యాల నియమాలన్నీ యింతవరకు ప్రకృతి నియమాలవలె, అతనికెదురుగా, అతనికి భిన్నంగా, అతనిపై పెత్తనం చెలాయిస్తూ నిలబడివున్నాయి. ఇక మీదట ఆ పరిస్థితి వుండదు. మానవుడు ఆ నియమాలను పూర్తిగా అవగాహన చేసుకొని, తద్వారా వాటిమీద ఆధిపత్యం చెలాయిస్తాడు. ఇంతవరకు మానవునిచే నిర్మింపబడిన సామాజిక వ్యవస్థ ఒక ఆవశ్యకతగా, ప్రకృతీ, చరిత్రా అతనిపై రుద్దిన ఆవశ్యకతగా, అతని కెదురు బొదురుగా నిలబడివుంది; కాని యిక మీదట అది మానవుడు నిర్వర్తించే స్వతంత్ర కార్యాల పర్యవసాన మవుతుంది. ఇంతవరకు చరిత్రను శాసిస్తూ వచ్చిన బాహ్య వస్తుపరమైవ శక్తులు యిక మీదట మానవుని అదుపుక్రిందికి వస్తాయి. ఆ నాటినుంచీ మానవుడు తనంతట తాను అంతకంతకు చైతన్యయుతంగా తన చరిత్రను తాను నిర్మించుకొంటాడు. ఆ నాటినుంచి మానవుడు ప్రవేశపెట్టిన సామాజిక గమ్యాలు ప్రధా

చాలు. జిఫెన్ యిచ్చిన వివరాలనుబట్టి గ్రేట్ బ్రిటన్ – ఐర్లాండ్‌ల మొత్తం సంపద స్థూలమైన అంకెల్లో యీ క్రింది విధంగా వుంది:

1814 లో: 220,00,00,000 పౌన్లు
1865 లో: 610,00,00,000 పౌన్లు
1875 లో: 850,00,00,000 పౌన్లు

సంక్షోభ కాలంలో ఉత్పత్తి సాధనాలూ, ఉత్పత్తి అయిన సరుకులూ ఎంత విపరీతంగా దుబారా చేయబడతాయో తెలుసుకోడానికి ఒక ఉదాహరణ ఏమంటే, 1873–78 మధ్య సంక్షోభంలో జర్మన్ యినుప పరిశ్రమ ఒకటే. 2,27,50,000 పౌనులు నష్టపడినట్లు రెండవ జర్మన్ పారిశ్రామిక మహాసభలో (బెర్లిన్: 1878, ఫిబ్రవరి 21) వెల్లడిచేయబడింది. (ఎంగెల్స్ వివరణ.)

నంగాను, అంతకంతకు హెచ్చుప్రమాణాల్లోను అతని అభీష్టాల కనుగుణమైన ఫలితాలను చేకూరుస్తాయి. అంటే, మానవుడు ఆవశ్యకత అనే రాజ్యంనుండి స్వాతంత్ర్యం అనే రాజ్యంలోకి ఆరోహిస్తాడన్నమాట.

పైన యిచ్చిన చారిత్రక పరిణామ పరిశీలనయొక్క సారాంశం యిదీ:

1. మధ్యయుగాల సమాజం: ఈ దశలో ఉత్పత్తి వ్యక్తులచే తక్కువ స్థాయిలో కొనసాగేది. ఉత్పత్తి సాధనాలు వ్యక్తుల ఉపయోగానికే తగినట్లుండేవి. అందువల్ల అవి ఆదిమ లక్షణాలను కలిగి వుండేవి. వికారంగా, అల్పమైనవిగా, క్రియాశక్తిలో మిక్కిలి పరిమితంగా వుండేవి. ఉత్పత్తిదారు సొంత ఉపయోగానికో, తన ఫ్యూడల్ ప్రభువుకోసమో అప్పటికప్పుడు ఉపయోగపడే వస్తువుల్నే తయారుచేసేవాడు. ఆ వినిమయాన్ని మించి ఉత్పత్తి అయే వస్తువులు మాత్రమే విక్రయానికి లభించేవి. మారకంలో ప్రవేశించేవి. అందువల్ల సరకుల ఉత్పత్తి ప్రాథమిక దశలో వుండేది. కాని మొత్తం సమాజంయొక్క ఉత్పత్తిలోని అరాజకత్వం దానిలో అప్పటికే బీజరూపంలో గర్భితమై వుంది.

2. పెట్టుబడిదారీ విప్లవం: పరిశ్రమల రూపాంతరీకరణ, మొదట సామాన్య సహకారం, తర్వాత కార్ఖానా ఉత్పత్తిద్వారా. ఇదివరలో చెల్లాచెదురుగా వున్న ఉత్పత్తి సాధనాలు ఒకే చోట కార్ఖానాలలో కేంద్రీకరింపబడే పద్ధతి ప్రవేశించింది. తత్ఫలితంగా వ్యక్తిగత ఉత్పత్తి సాధనాలు సామాజిక ఉత్పత్తి సాధనాలుగా మార్పు చెందాయి. అయితే ఈ మార్పు మొత్తంమీద మారకపు పద్ధతిని మాత్రం మార్చలేదు. పాత స్వాయత్త పద్ధతులే అమల్లో వున్నాయి. పెట్టుబడిదారు రంగంమీద ప్రవేశించాడు. అతడే ఉత్పత్తి సాధనాలకు యజమాని. అందువల్ల అతడే తయారైన వస్తువులను స్వాయత్తం చేసుకొంటున్నాడు, వాటిని సరకులుగా మారుస్తున్నాడు. ఉత్పత్తి సామాజిక క్రియ అయింది. కాని మారకం, స్వాయత్తత మాత్రం వ్యక్తిగత స్వభావాన్ని కలిగి వున్నాయి; అంటే, అది వ్యక్తుల క్రియలన్నమాట. సామాజిక ఉత్పాదిత వస్తువు విడి పెట్టుబడిదారుచేత స్వాయత్తం చేసుకోబడుతోంది. ఇదే మౌలిక వైరుధ్యం, దీన్నుంచే యితర వైరుధ్యాలన్నీ ఉత్పన్నమయాయి. ఆ వైరుధ్యాల్లో ఆధునిక సమాజం నడకసాగిస్తోంది; వాటిని ఆధునిక పరిశ్రమలు వెలుగులోకి తెచ్చాయి. ఆ వైరుధ్యాలివి:

(అ) ఉత్పత్తి సాధనాలనుంచి ఉత్పత్తిదారు వేర్పాటు. కార్మికుడు ఆజన్మాంతం వేతన శ్రమకు గురికావడం. కార్మికవర్గానికీ, బూర్జువావర్గానికీ మధ్య వైరుధ్యం.

(ఆ) సరకుల ఉత్పత్తిని శాసించే నియమాలు అంతకంతకు పైచేయి సంపాదించడం; అంతకంతకు అవి ప్రాబల్యం వహించడం. విశృంఖలమైన వ్యాపార పోటీ. విడి ఫ్యాక్టరీలో ఉత్పత్తియొక్క సామాజిక వ్యవస్థీకరణ, మొత్తంగా ఉత్పత్తిలో సామాజిక అరాజకత్వం.

(ఇ) ఒకవైపు ఫ్యాక్టరీ యజమానుల మధ్య ఉండే పోటీవల్ల ఒక్కొక్క యజమాని

యంత్రాలను అంతకంతకు అభివృద్ధిచేయడం; దానితోబాటు కార్మికుల్ని నిరంతరం పనుల్లో నుంచి తొలగించడం. తత్ఫలితంగా పారిశ్రామిక రిజర్వుసైన్య మొకటి ఏర్పడడం. రెండో వైపు, వ్యాపారపోటీ మూలాన అనివార్యంగా ప్రతి పెట్టుబడిదారూ ఉత్పత్తిని అపరిమితంగా పెంచవలసిరావడం. రెండువైపులనుంచీ ఉత్పాదక శక్తులు కనీవినీయెరుగనంతగా అభివృద్ధి చెందడం, డిమాండు కన్న సప్లయి అధికమవడం; మితిమీరిన ఉత్పత్తి పోగుపడడం; మార్కెట్లు సరకులతో నిండిపోవడం; ప్రతి పదేండ్లకూ సంక్షోభాలు దాపురించడం. ఈవిధంగా ఒక విషచక్రం ప్రత్యక్షమవుతుంది; ఒకవైపు ఉత్పత్తి సాధనాలు, ఉత్పాదిత వస్తువులు మితిమీరి నిల్వ ఉండిపోతాయి; మరోవైపు కార్మికులు మితిమీరి నిరుద్యోగులై, జీవితావసర వస్తువులు పొందలేక పోతారు. కాని, ఉత్పత్తికీ, సామాజిక శ్రేయస్సుకూ అత్యంత కీలకమైన యీ రెండూ (ఉత్పత్తి సాధనాలు, కార్మికులు) కలిసి పనిచేయడం అసాధ్యం. ఎందుచేతనంటే, ఉత్పాదక శక్తులు మొదట పెట్టుబడిగా మారనిదే పనిచేయలేవు; ఉత్పత్తి అయిన సరకులు కూడ పెట్టుబడిగా మారనిదే మారకం కావు. కాని, నేడు అవి మితిమీరి వృద్ధిచెందుతూండడంవల్ల పెట్టుబడిగా వినియోగంలోకి రావు. అంటే, ఉత్పత్తి సాధనాలు పనిచేయడానికీ, సరకులు విడుదల కావడానికీ పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి విధానం అడ్డు వస్తోందన్నమాట. ఈ వైరుధ్యం నేడొక అసంబద్ధ విషయంగా తయారైంది. ఈవిధంగా ఉత్పత్తి విధానం మారకపు విధానంపై తిరుగుబాటు చేస్తుంది. బూర్జువావర్గం తన సొంత సామాజిక ఉత్పాదక శక్తుల్నే నడుపుకోలేదని రుజువయింది.

(ఈ) ఉత్పాదక శక్తుల సామాజిక స్వభావాన్ని పెట్టుబడిదార్లు పాక్షికంగా అయినప్పటికీ గుర్తించక తప్పని పరిస్థితి ఏర్పడడం. మొదట జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలు, తద్వారా ట్రస్టులు, ఆ తర్వాత రాజ్యం బ్రహ్మాండమైన ఉత్పత్తి సంస్థలనూ, రవాణా సాధనాలనూ స్వాధీనం చేసుకొంటున్నాయి. ఈవిధంగా బూర్జువావర్గమే యిక అనవసరమైన వర్గంగా రుజువయింది. ఆ వర్గం నిర్వర్తించే సామాజిక విధులన్నిటినీ నేడు జీతాలకు పనిచేసే ఉద్యోగులు నిర్వర్తిస్తున్నారు.

3. శ్రామికవర్గ విప్లవం: శ్రామికవర్గ విప్లవ మొక్కటే యీ వైరుధ్యాలను పరిష్కరించగల్గుతుంది. శ్రామికవర్గం రాజ్యాధికారాన్ని హస్తగతం చేసుకొని, తద్వారా పెట్టుబడిదార్ల చేతులోనుంచి జారిపోతున్న సామాజిక ఉత్పత్తి సాధనాలను యావత్తు సమాజపు ఆస్తిగా మార్చివేస్తుంది. ఈ చర్యద్వారా, శ్రామికవర్గం ఉత్పత్తి సాధనాలన్నిటినీ వాటి పెట్టుబడిదారీ స్వభావంనుంచి విముక్తిచేసి, వాటి సామాజిక స్వభావం సంపూర్ణంగా వికసించేందుకు స్వేచ్ఛను కల్పిస్తుంది. ఇకమీదట సామాజికోత్పత్తి ఒక నిర్దిష్టమైన ప్లాను ప్రకారం కొనసాగగలదు. ఉత్పత్తి నిరాటంకంగా అభివృద్ధిచెందితే, సమాజంలో యిక వర్గాలుండవలసిన అవసరానికి కాలదోషం పడుతుంది. సామాజికోత్పత్తిలో అరాజకత్వం ఏ

మేరకు సమసిపోతుందో ఆమేరకు రాజ్యంయొక్క రాజకీయ అధికారం నశించిపోతుంది. చివరకు మానవుడు, తాను నిర్మించిన సామాజిక వ్యవస్థకు తానే అధినాథుడుగా వుంటూ, తనపై ఆధిపత్యం వహిస్తున్న ప్రకృతిపైనా, స్వయంగా తనపైన తానూ అధినాథుడవుతాడు; అంటే, సంపూర్ణ స్వేచ్ఛగల మానవుడవుతాడు.

ఈవిధంగా సమస్త మానవకోటినీ విముక్తిచేసే యీ కార్యం ఆధునిక శ్రామికవర్గంయొక్క చారిత్రక కర్తవ్యం. చారిత్రక పరిస్థితుల్ని సమగ్రంగా తెలుసుకోవడం, ఆవిధంగా యీ మహత్కార్యంయొక్క స్వభావాన్ని అర్థంచేసుకోవడం, ప్రస్తుతం అణగద్రొక్కబడి వున్న శ్రామికవర్గానికి అది సాధించవలసివున్న యీ మహత్కార్యంయొక్క ఆంతర్యాన్ని గురించీ, స్థితిగతుల్ని గురించీ సమగ్రమైన పరిజ్ఞానం కలిగించడం — యిది శాస్త్రీయ సోషలిజంయొక్క, అంటే కార్మికోద్యమ సిద్ధాంతంయొక్క కర్తవ్యం.

1880, జనవరి, మార్చి నెల మొదటి
అర్ధభాగం మధ్య ఎంగెల్స్‌చే రచించబడినది

"La Revue socialiste" పత్రిక 3, 4, 5
సంచికలలో, 1880 మార్చి 20,
ఏప్రిల్ 20, మే 5 తేదీలలో ప్రచురితమైనది.
ఫ్రెంచిభాషలో 1880లో పారిస్‌లో
ఒక విడి పుస్తకంగా F. Engels, "Socialisme
utopique et socialisme scientifique"
శీర్షికతో ప్రచురితమైంది